

**T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜŐÜ
TIP TARİHİ VE ETİK ANABİLİM DALI**

DR. BEHÇET UZ VE SAĞLIK POLİTİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HÜLYA ÖZTÜRK

PROF.DR.ÖMÜR ELÇİOĞLU

ARALIK 2011

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TIP TARİHİ VE ETİK ANABİLİM DALI

DR. BEHÇET UZ VE SAĞLIK POLİTİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HÜLYA ÖZTÜRK

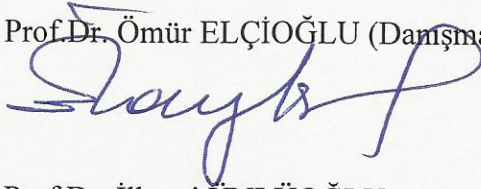
PROF.DR.ÖMÜR ELÇİOĞLU

KABUL VE ONAY SAYFASI

Hülya Öztürk'ün Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığı 'Dr. Behçet Uz ve Sağlık Politikaları' başlıklı bu çalışma Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddesi uyarınca değerlendirilerek "KABUL" edilmiştir.

16/01/2012

Üye: Prof.Dr. Ömür ELÇİOĞLU (Danışman)

Üye: Prof.Dr. İlhami ÜNLÜOĞLU

Üye: Prof.Dr. Hilmi ÖZDEN

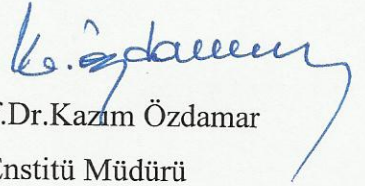
Üye: Doç.Dr. Gül GÜVEN

Üye: Yrd.Doç.Dr. Cezmi KARASU

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 20.01.2012 tarihi ve ...902.../...4202...sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof.Dr.Kazım Özdamar
Enstitü Müdürü

ÖZET

Dr. Behçet Uz, 1893 yılında Denizli’de doğmuştur. Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane’den mezun olmuş, mezuniyetinin ardından bir süre İstanbul’da bir süre de İzmir’de Çocuk Hastalıkları Uzmanı olarak çalıştıktan sonra, 10 yıl süre ile İzmir’de Belediye Başkanlığı yapmıştır. Bu sürede İzmir’e pek çok eser kazandırmış, efsane belediye başkanları arasında yerini almıştır. İzmir Belediye başkanlığının ardından Ankara’da Ticaret Bakanlığı ve 7 Ağustos 1946-10 Haziran 1948 ve 18 Mayıs 1954-9 Aralık 1955 tarihleri arasında iki dönem Sağlık Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur.

Sağlık Bakanlığı sırasında sağlık merkezleri uygulamasıyla yataklı tedavi kurumlarının ilçelerde de kurulmasını ve tüm bu hizmetlerin ülke çapında yaygınlaşmasına öncülük etmiştir. Sağlık Politikalarını belirlemede düşündüğü ve uygulamaya koymaya çalıştığı projeler Dr. Behçet Uz’un ileri görüşlülüğünün kanıtı olması açısından önemlidir.

Dr.Behçet Uz, Türk Tıp Tarihi için önemli isimlerden biridir. Türk tıbbına büyük katkıları olmuştur. Dr.Behçet Uz iki ayrı partide ayrı dönemler vekillik ve bakanlık yapmıştır. Siyasi çekişmelerden daima uzak kalmış partiler üstü bir kişilik olarak değerlendirilmiştir. Onun çalışmalarını sürdürürken sergilediği dürüstlüğü, doğru sözlülüğü, sabır ve sebatı, hoşgörüsü ve insana olan yakın tavrı onu ülkesi için önemli bir yerel yönetici de yapmıştır.

Toplum sağlığı öncelikli olmak üzere, Sağlık Politikalarının şekillendirilmesindeki önemli başlangıçlar daha sonraki dönemlere ait sağlık yaklaşım ve politikalarının oluşturulmasına da katkı sağlamıştır.

Anahtar sözcükler: Dr.Behçet Uz, I. On Yıllık Sağlık Planı, Çok Partili Yaşam

SUMMARY

Dr. Behçet Uz was born in Denizli in 1983. After graduating from Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane (the Imperial Medical School), he worked as a pediatrician in Istanbul and in Izmir, and then served as the mayor of Izmir for ten years. During his term of office, he made great contributions to Izmir and marked the recent history as one of the legendary mayors of the city. He served as the Minister of Commerce, and as the Minister of Health first between August 7, 1946 and June 10, 1948 and then between May 18, 1954 and December 9, 1955.

As the Minister of Health, he played a pioneering role in the foundation of inpatient treatment institutions in towns and districts and in promoting access to health services across the country. The projects he envisaged and implemented in the field of health policies are of significant importance as they demonstrate farsightedness of Dr. Behçet Uz.

Dr. Behçet Uz is a prominent figure in the history of Turkish medicine. He made significant contributions to the Turkish medicine. He served as a parliamentarian and minister during the power of two different political parties in two different terms. He remained away from political conflicts and was respected and appreciated independent of the parties of which he was a member. His honesty, trustworthiness, patience, tolerance and humanist approach made him an important local administrator for our country.

The health policies he introduced, mainly concerning the public health, have contributed to the formulation and implementation of future health approaches and policies.

Key Words: Dr.Behçet Uz, The First Decennary Health Plan, Multi-party system.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	i
ÖZET	ii
SUMMARY	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
1.GİRİŞ VE AMAÇ	1
2.GENEL BİLGİLER.....	4
2.1.Dr.Behçet Uz'un Yaşam Öyküsü	4
2.1.1.Ailesi ve Çocukluğu.....	4
2.1.2.Okul Yılları	5
2.1.3.Evliliği ve Çocukları.....	9
2.1.4.Kişiliği	13
2.1.5.Çalışma Yılları ve İzmir.....	17
2.1.5.1.Belediye azalığı:.....	19
2.1.5.2.Belediye başkanlığı.....	20
2.1.6.İzmir Dr.Behçet Uz Çocuk Hastanesi	27
2.2.Meclis Yılları.....	32
2.2.1.Siyasette İkinci Hamle: Ankara	32
2.2.2.Ticaret Vekili Olarak Behçet Uz.....	34
2.2.3.İstanbul Parti Müfettişliği Dönemi	38
2.2.3.1.Müfettişlik dönemine kadar CHP'nin içinde bulunduğu siyasi atmosfer:.....	38
2.2.3.2.İstanbul parti müfettişliği sırasındaki çalışmaları:.....	39
2.3.Demokrasi'de Yeni Atılımlar	42
2.3.1.1945-1946 Seneleri Siyasi Atmosferi	42
2.3.2.1946 Seçimleri ve Recep Peker Hükümeti.....	46
2.4.Sağlık Politikaları ve Dr.Behçet Uz.....	50
2.4.1.1923'ten Dr. Behçet Uz'a Kadar Sağlık Uygulamaları:.....	50
2.4.2.1946 Senesi ve Sağlık Bakanı Olarak Dr.Behçet Uz:	55
2.4.3.1946- 1948 Dönemi Sağlık Uygulamaları ve 10 yıllık Sağlık Planı	56
2.4.3.1.On yıllık sağlık planı, bilinen ismiyle "Dr.Behçet Uz Planı".....	56
2.4.3.2.Dr.Behçet Uz'un 7 ağustos 1946-10 haziran 1948 dönemi diğer sağlık hizmetleri:.....	63
2.4.3.2.1.Açılan okul, fakülte ve hastaneler:	63
2.4.3.2.2.Verem ile mücadele:.....	65
2.4.3.2.3.Sıtma ile mücadele:.....	67
2.4.3.2.4.Veba ile mücadele:	67
2.4.3.2.5.Boğmaca- çocuk felci- kanser ve cüzzam ile mücadele ve diğer hususlar:	68
2.4.4.Demokrat Parti Yılları ve 1954-1955 Dönemi Sağlık Bakanlığı.....	72
2.4.4.1.1950 seçimleri ve demokrat parti.....	72
2.4.4.2.Dr.Behçet Uz'un demokrat parti yılları ve sağlık bakanı olarak çalışmaları:.....	75
2.4.4.2.1.1950 ile 1954 arası yapılan sağlık uygulamaları:	75

2.4.4.2.2.1954 seçimleri, Dr.Behçet Uz'un kabine'ye dahil olması ve çalışmaları:.....	76
2.4.4.2.3.Dr.Behçet Uz'un 1954-1955 yılları arası sağlık bakanlığı: .77	77
2.4.4.2.3.1.Milli sağlık programı:	77
2.4.4.2.3.2.Kaza sağlık idareleri:.....	82
2.4.4.2.3.3.Milli sağlık bankası:.....	84
2.4.4.2.4.Dr.Behçet Uz'un 18 Mayıs 1954-9 Aralık 1955 dönemi diğer sağlık hizmetleri:.....	87
2.4.4.2.4.1.Hastanelerin kurulması ve işleyişleri:	87
2.4.4.2.4.2.İlaç darlığı hakkında:.....	90
2.4.4.2.4.3.Verem-trahom ve sıtma ile mücadele:.....	91
2.4.4.2.4.4.Zührevi hastalıklar:.....	92
2.4.4.2.4.5.Kan bankaları'nın ve adli tıp meclislerinin kurulması: 92	
2.5.27 Mayıs 1960 Darbesi ve Yassıada Günleri	94
2.5.1.1960 Darbesine Giden Yol:	94
2.5.2.1960 Darbesi:	98
2.5.3.1960 Darbesi ve Yassıada'da Dr.Behçet Uz	100
3.GEREÇ VE YÖNTEMLER.....	103
4.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	105
KAYNAKLAR.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
EKLER.....	119
EK-1	119
EK-2	120
EK-3	121
EK-4	122
EK-5	124
EK-6	125
EK-7	126
EK-8	128
EK-9	129
EK-10	130
EK-11	131
EK-12	132
EK-13	133
EK-14	134
EK-15	135
EK-16	136
EK-17	137
EK-18	138
EK-19	139
EK-20	140
EK-21	141
EK-22:	145
EK-23:	155
EK-24:	157
ÖZGEÇMİŞ	159

KISALTMALAR LİSTESİ

BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	: Bakınız
C	: Cilt
s	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMMTD	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi
DP	: Demokrat Parti
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
TTB	: Türk Tabipleri Birliği
BEÇ	: Büyük Ege Çarşısı
SB	: Sağlık ve İctima-i Muavenet Vekaleti
ABD	: Amerika Birleşmiş Devletleri
WHO	: Dünya Sağlık Teşkilatı

1.GİRİŞ VE AMAÇ

“Tarih, geçmişten günümüze birçok yönleriyle zamanların ışığı, hadiselerin hazinesi, hakikatin sadık şahidi, iyi nasihatlerin ve tedbirlerin kaynağı, davranışın ve adetlerin kaidesi olarak değerlendirilmiş ve tanımlanmıştır.” Tarih olmaksızın yaşadığımız yüzyılın ve ülkenin sınırları içinde sıkıştırılmış bir şekilde, dünyanın geri kalan kısmına karşı bizi yabancı bırakan bir tür çocukluk çağında, hatta bizi çevreleyen her şeye karşı derin bir cehalet içinde yaşayabilirdik. Tarih sayesinde ki, günümüze gelinceye kadar kendi asırlarında değer ve fazilet görmüş olaylardan düşüncelere ve bunları ortaya koyan insanlara ulaşılmaktadır(130). Geçmişten günümüze getirdiğimiz değerlere, bilgilere, düşüncelere ve kültürlere ulaşmak içinde kullandığımız yöntem geçmiş dönemlerin, tarihin, kaynaklarına ulaşmaktır. “Kaynak, tarihi bilgi veren temel malzemedir.” Tarihi yaşayanların söylediği veya yazdığı, ya da ürettiği her şey tarih hakkında bilgi verebilir, tarihe kaynaklık edebilir(129).

Tarihi olayların doğasında, tarihin akışını hiçbir insanın düşünmediği yönlerde saptıran bir şey vardır. Tarihi olayları ortaya koyan canlı bir varlıktır. Tarihinin araştırması istenilen de, hareketin ya da diğer bir deyişle olayın arkasında yatan nedenlerdir. Bu durum, hareketi yapan bireyin bilinçli düşüncesinden ya da dürtüsünden tamamıyla ilgisiz olabildiği gibi, bir başkaldırı da olabilir. Tarihleri toplumlar yazsa da ya da tarih, toplumsal süreçler içerisinde toplumu incelese de hiç bir toplum tamamen homojen değildir(69). Ortaya konulan olayda tüm bireylerin aynı ölçüde katkısı yoktur. Toplumda mutlaka otorite ya da işleyen düzen yanında veya karşısında olanlar (başkaldıranlar) olmuştur. “Başkaldıranın tarihteki rolüyle “Büyük adamlar”, tarihe yön veren adamlar arasında, büyük benzerlikler mevcuttur. Büyük adamlar da her zaman ya varolan güçlere ya da otoriteye karşı çıkararak bazı güçlerin ya da değişimlerin yaratılmasına sebep olmuştur(69)”.

Toplumlar zaman içinden tarihlerine, hatta dünya tarihine yön verecek adamlar çıkarmaktadır. Ülkemiz açısından baktığımızda geçmişten bu yana ülkenin kaderini değiştiren sayısız insan olmuştur. Bunlardan ilki; en büyük eseri Türkiye Cumhuriyeti olan Mustafa Kemal Atatürk'tür. 1920'li yılları izleyen dönemler düşünüldüğünde I.Dünya Savaşı'ndan yeni çıkmış bir Türk Devleti görülmektedir(101). Bu devlet, milletin azmi ve inancıyla yeniden şahlanmış ve dönemin diğer devletleriyle boy ölçüşebilecek hale gelmiştir. Yeni yönetim biçimi, döneme ve Osmanlı toplumuna göre ardı ardına yapılan yeni inkılaplarla göz doldurmuş, halk tarafından da büyük kabul görmüştür. Bu yenilikçi faaliyetler yönetim içerisindeki bakanlıklara da yansımıştır. Tüm bakanlar kendi bakanlıklarını ve içindeki oluşumlarını kalkındırmak için çalışmış bu konudaki yenilikleriyle gündeme gelmiştir. Dönemin bulaşıcı hastalıklarıyla yapılan yoğun mücadele, nüfusun azalmasıyla birlikte nüfusu arttırıcı politikaların gündeme gelmesi, anne ve çocuk ölümlerindeki yoğunluk ve bunlarla mücadele gibi birçok sağlık alanındaki sorun, sağlık politikaları konusundaki yenilikçi ihtiyaçları doğurmuş, bu durum Sağlık Bakanlığı'nı da oldukça önemli bir yere taşımıştır.

Sağlık Bakanlığı, 2 Mayıs 1920 tarih ve 3 sayılı kanunla koruyucu ve tedavi edici hekimlik hizmetlerini düzenlemek, sosyal yardım çalışmalarını yürütmek, serbest hekimlik ve eczacılık faaliyetini denetlemek amacıyla Sıhhat ve İçtima-ı Muavenet Vekâleti adı altında kurulmuştur. 1945'te Anayasa terimlerinin Türkçeleştirilmesi sırasında, adı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Tezde yıllar içerisinde yapılan tüm değişimleri kapsamaması amacıyla Sağlık Bakanlığı(SB) olarak ifade edilecektir.

Tıp tarihi de tarih metodolojisi açısından bakıldığında; toplumların, devletlerin ve önde gelen pek çok hekim, cerrah, politikacının ya da "Büyük Adamların" varlığıyla hayat bulmuştur. Toplumsal gelişmeler, yapılan yenilikler dışında sağlık alanına güç, yön veren pek çok kişiyi de yapılan araştırmalar ortaya koymuştur. Dr. Behçet Uz da böyle bir kişilik ya da yön vericiliğin

yanında geride bırakmış olduğu önemli düşünceler ve önerilerle Türk Tıp Tarihi açısından önem arzemiş kişiler arasında gösterilebilir. Dr. Behçet Uz, sadece bir hekim değil, bunun yanında toplumda önemli görevler almış, toplum reisi, daha da önemlisi halkın vekilliğini de yaparak onları temsil etmiş, aldığı görevler içerisinde yenilikler ortaya koymaya çalışmış, zamanın uygulamalarına karşı koymuş, bu yüzden otorite ile bir çok kez ters düşmüş bir kişidir. Tarih, büyük adamların büyük düşünce ve eylemleriyle varılmaya devam edecekse, Dr. Behçet Uz'u, hayatını, öğrenciliğini, belediye reisliği yaparken yitik bir şehirden yarattığı İzmir'i, Ticaret Vekili iken yaptığı icraatları ve Sağlık Bakanı olduğu sürede eğer yürürlüğe girebilseydi sağlıkta devrim olabilecek planlarını incelemek bu alanda araştırma yapanlara, tıp tarihi alanına katkı sağlayacak, ortaya koyduğu verilerle yol gösterici olacaktır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1.Dr.Behçet Uz'un Yaşam Öyküsü

2.1.1.Ailesi ve Çocukluğu

Dr.Behçet Uz, 16 Ocak 1893'te Denizli'nin Buldan kazasında doğmuştur(105,133). Dedesi, zamanında Dinar'ın Gürden köyünden gelip küçük tepecikler sırtındaki havası temiz, suyu berrak olan Buldan kazasına yerleşmiştir. Bölge insanları çalışmayı seven, sıcakkanlı, inisiyatif sahibi zeki insanlardı. Burada hocalık yapan dedesi, bölgede kısa sürede sevilmiş ve eşraftan birinin kızıyla evlenmiştir. Bu evlilikten 6 çocuğu olmuştur (133,134). En büyük çocuğu Salih Uz, Dr.Behçet Uz'un babası olup eğitimini Buldan, Denizli, İzmir, İstanbul medreselerinde yapmış ve Buldan müftüsü olarak çalışmıştır. Salih Uz'un 18 çocuğu olmuştur. Salih Uz, hayatı boyunca üç defa evlenmiştir(133,134). Üçüncü eşi Ayşe Uz, Yenice köyünden Ömer Efendi'nin kızıdır. Salih Bey ve Ayşe Hanım'ın 5 çocuğu olmuştur. En büyük çocukları Dr.Behçet Uz'dan başka bir erkek ve üç kız çocukları vardır. Salih Uz, iki sene boyunca ıstırap çektiği prostat hastalığından 98 yaşında vefat etmiştir(191).

Salih Uz âlim ve fazıl bir adamdı, okumayı çok severdi, güzel konuşan hitabet sahibi ve İzmir'in her yanında güzel vaizleriyle bilinen bir kişiydi. Her ne kadar Gürdenli olsa da mesleğinden dolayı "Müftülerdendir" diye bilinirdi. Babasının sabahları cemaatle namazını kıldıktan sonra okumaya başladığını hatıralarında söyleyen Dr.Behçet Uz, kara kaplı, kalın kitaplar arasında babasının kendisini kaybettiğini belirtmiştir. Oğlu Dr.Behçet Uz'un da medrese eğitimi almasını çok isteyen Salih Uz, Ramazan aylarında İzmir'in Hisar ve Basmane semtlerinde vaaz vermiş ve bu çevrede sevilen bir müftü olmuştur(191). Belediyecilik terbiyesini ve hevesini babasından aldığını söyleyen Dr.Behçet

Uz'dan öğrenildiğine göre, babası sokakta bir taş görse kaldırıp kenara koyar ve “Biri çarpıp düşmesin” diye gayret gösterirdi(151).

Dr.Behçet Uz'un 87 yaşındaki kızı Mübeccel Versan 13 Ekim 2011 tarihinde saat 15.15'te evinde yaptığımız görüşmede bize: “Öz babaannesinin çocukları dışındaki büyüklerini net olarak hatırlayamadığını” söylemiştir. Mübeccel Versan, Salih Bey'in son eşi Ayşe Hanımdan olan çocuklarını şöyle saymaktadır: Azmi Bey, Dr.Behçet Uz'dan sonra ailenin diğer erkek ferdidir ve İstiklal Harbi'nde İstiklal Madalyası almış muhterem bir zattır. Fatma Hanım ki bu zat uzun süre Dr.Behçet Uz ile yaşamıştır. Fatma Hanım'ın eşi Yunan işgali sırasında Dr.Behçet Uz'un gözleri önünde işgalciler tarafından kaçırılmıştır. Bu olay sonrasında Fatma Hanıma babasının sahip çıktığını belirten Mübeccel Versan çocukluğu boyunca halası Fatma Hanım'ın yanlarında olduğunu söylemiştir. Diğer çocuklar Gülsüm ve Raziye Hanımlardır. Mübeccel Versan kardeşlerin birbirine bağlı olduğunu ve her durumda birbirlerinin destekçisi olduklarını belirtmiştir. Diğer tüm kardeşleri de eğitim görmüşlerdir. Ancak hepsinin eğitimi sadece medrese eğitimiyle sınırlı kalmıştır. İlköğretimini bitirdikten sonra eğer babasının dediğine razı gelseydi Dr.Behçet Uz da eğitimine medreselerde devam edecekti. Ancak bu süreçte tanışma fırsatı bulduğu İzmir İdadisi mezunu Ahmet Nadir isimli bir gencin tavsiyesi ile İzmir'de idadi okumaya karar vermiştir(133,134). Çünkü; dini ilimler yanında pozitif bilimlere ilgisi giderek artmaktaydı ki babası sayesinde dini ilimlere olan malumatı her zaman yeteri kadar olmuştur(100). Babasının mali durumu yerinde olmadığı için de yatılı okumuştur(191).

2.1.2.Okul Yılları

Dr.Behçet Uz, ilkokula 1899'da babasının isteğiyle, evlerine yakın olduğu gerekçesiyle amcasının okuluna başlamış(131), bu okula bir yıl devam ettikten sonra yeni usul eğitim veren, mahalleden uzak olan Hafız İbrahim Efendi'nin

okuluna gitmek istediğini babasına söylemiştir. Babası duruma razı gelmese de Dr.Behçet Uz, bir hafta sonra gizlice diğer mektebe gitmeye başlamıştır. Durumdan aylar sonra haberdar olan Salih Bey, iki okulun Dr.Behçet Uz üzerindeki etkisini kıyasladığında duruma karşı çıkmamıştır. İlköğretimden sonra diğer kardeşleri gibi medreselere gitmek istemeyen Dr.Behçet Uz, Ahmet Nadir isimli İzmir İdadili bir gencin tavsiyesiyle Salih Bey'in de mali durumu yerinde olmadığı için "leyli meccani" (parasız yatılı) olarak İzmir'e okumaya gitmiştir(191). Bu dönemde müftülük toplumsal anlamda ileri bir meşguliyetti ve babası Salih Bey özellikle oğlu Dr.Behçet Uz'u bu konuda yetiştirmek istemiştir. Ancak Dr.Behçet Uz, din ilimlerinin yanında müspet ilimlerle meşgul olmak istemiş, bu alana geçebilmek için yoğun çabalar sarf ederek babasını ikna edebilmiştir(100). Babasının müspet ilimlere olan merakının insanlara hizmet aşkından olduğunu söyleyen Ethem Uz, doktorluk mesleğinin babasının halet-i ruhiyesine en uygun meslek olduğunu belirtmiştir. Babası giderken Dr.Behçet Uz'a sadece yol ve zaruri masraflarını karşılayabilecek kadar parayı dükkânını satarak verebilmiştir. İdadiye devam ettiği sürede amcası, Dr.Behçet Uz'un babasının durumunun iyi olduğu ve Dr.Behçet Uz'un parasız yatılı okuyamayacağı şeklinde Dr.Behçet Uz'u ihbar etmiştir. Bu durum biraz huzursuzluk çıkarmış, Dr.Behçet Uz bir süre okuldan uzak kalsa da sonra gerçek anlaşılmış tekrar idadiye kabul edilmiştir(100).

İzmir İdadi'sinde okuduğu müddetce Hacı Emin Efendi, Evliyazade Refik Bey, müdür muavini Yusuf Rıza Efendi kendisine büyük yardımlarda bulunmuşlardır. Beş sene idadi de eğitimine devam etmiştir. 1908 yılı Osmanlı için Meşrutiyet idaresinin yeniden ilan edildiği yıllardı ve bu defa özgürlüklerin daha da arttığı padişah'ın yetkilerinin kısıtlandığı bir dönem olarak kayıtlara geçmiştir. Böyle bir atmosferden Dr.Behçet Uz da etkilenmiş ve Avrupa'dan yeni gelmiş açık fikirli hürriyet bağımlısı hocalardan ders dinlemeye başlamıştır. Hocaları arasında Şükrü Saraçoğlu, Kasabalı Şevket, Yusuf Rıza, Fuat Ziya Yamanlar, Rumca dersleri aldığı Şahap İlya ve Hatemi Beyler sayılabilir(191).

Dr.Behçet Uz, idadiyi bitirdikten sonra meslek seçimi için önceleri kararsız kalsa da milletlerarası platformda iş sahası olan bir alan tercih etmeyi düşünmeye başlamıştı. Bu düşüncesi onu tıp okumaya yönlendirmiştir. Doktor olma isteği sadece bu yönüyle değil, babasının rahatsızlığında kendisi üzerinde büyük tesir bırakan Dr. Mustafa Enver Bey etkisiyle de olmuştur. Denizli Buldan'a tatil için gittiği yaz döneminde Mithat Bey ile tanışmış, Mithat Bey, Dr.Behçet Uz'un doktor olmak istediğini duyunca Tıbbiye'deki arkadaşı Ekrem Top'a bir tavsiye mektubu yazarak ona yardımcı olmasını rica etmiştir. Mithat Bey'in yardımıyla İstanbul'da Tıbbiye'ye (Haydarpaşa'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane)(105) kayıt yaptıran Dr.Behçet Uz, Tıp Fakültesinde Besim Ömer, Ziya Nuri, Akil Muhtar, Dr.Kadir Raşit, Adnan Adıvar gibi önemli hocaların elinde yetişmiştir. Dahiliye hocası Adnan Adıvar, Dr.Behçet Uz için biraz farklı olmuştur. Şöyle ki; Adnan Adıvar memleketin durumu ile bağlantı kurarak ders anlatmış ve bu durum Dr.Behçet Uz'un memleket meselelerine ilgi duymasını sağlamıştır(191). Adnan Adıvar Hoca ve Ekrem Top Hocanın teşvikleriyle dönemin karmaşık yapısında pek çok mitinge katılan Dr.Behçet Uz, Balkan Harbi sırasında pek çok hastalıkla mücadeleyi öğrenmeye başlamıştır. Savaş sırasında Tıbbiye'de hayat eskiden olduğu gibi devam etmiş, öğrenciler tahsillerini aralıksız sürdürmüşlerdir. Türk Ocağı'nın teşvikçisi iken 1911 senesinde Tıp Fakültesi bünyesindeki Talebe Cemiyeti reisi olmuş ve mücadeleye aktif bir şekilde de iştirak etmeye başlamıştır. Bu cemiyet içerisinde yaz tatillerinde bile çalışarak kasaba kasaba gezmiş, halkı sıtma ve vereme karşı uyarma çalışmalarında bulunmuştur. Ardından Dr.Behçet Uz, Çanakkale'ye geçmiştir. Burada çalışmalarını için Belediye Reisi ve İttihat Terakki Cemiyeti üyesi Doktor Aziz Bey'den yardım istemiştir. Ancak Aziz Bey'den bu yöre halkının sönük, umutsuz amaçsız olduklarını duymak onun şevkini kırmıştır. Yine de bir şeyler yapabilme gayesi onu denemeye itmiştir. Ancak Aziz Bey'in dediklerinin doğru olduğunu görmek çok vakit almayacaktır. Bu durum Dr.Behçet Uz'un, ümitsizce buradan ayrılmasına neden olmuştur(191).

Dr.Behçet Uz, Mahmut ve Muzaffer Beyler yine de bu mücadeleden vazgeçmemişler, böyle zor bir dönemde Ege Bölgesi için yararlı olabilmelerin yollarını aramışlardır. Ancak kendilerinin durumu başaramayacaklarını anladıkları anda İttihat Terakki Cemiyeti'nin katibi Celal Bey'den(Bayar) yardım istemişlerdir. Celal Bey, onları dinlemiş, zaten böyle bir çalışma içinde olduklarını söylemiştir. Celal Bey, Dr.Behçet Uz'dan çalışmaları sırasında kendi arkadaşlarıyla da irtibat içinde olmalarını istemiştir. Dr.Behçet Uz, Tıp Fakültesi Cemiyet Reisi unvanıyla yollara düşmüş ve halkı bilgilendirme yolunda büyük işler başarmıştır.

Büyük devletlerin, birbirleriyle olan emperyalist yarışları 1 Ağustos 1914'te Birinci Dünya Harbine neden olmuştur(101). Osmanlı Devleti'nin harbe iştirakiyle Tıp Fakültesi öğrencilerine savaş hastanelerinde staj yapma görevi gelmiştir. Sonra tabip muavini unvanını alarak İzmir'de Yenikale'de Zafer Topçu Bataryasında göreve başlamış, Celal Bey ile yeniden karşılaşmıştır. Celal Bayar ile bu karşılaşmalar onun Demokrat Parti(DP) üyesi oluncaya kadar geçen zamanda oldukça sık gerçekleşmiştir. İngilizlerin bombardımanları içinde görevini yerine getirmeye çalışırken, babası Salih Uz'un ölüm haberini almıştır. Bu durum onu derinden sarsmış ama içinde buldukları durum nedeniyle görevlerine devam etmişlerdir. Harp devam ederken bazı tıp öğrencileri - ki Dr.Behçet Uz da bunlar içerisinde-, terhis olmuştur, Tıbbiye'ye geri dönmüştür. Ancak babasını kaybeden Dr.Behçet Uz'un Tıbbiye'ye ödeyecek parası olmadığı için finansal kaynağını karşılama amacıyla Celal Bey'den yardım istemiştir. Bu sayede kendisine hayır cemiyetinden aylık bağlanmış, barınabilmesi için de Şişli Etfal Hastanesi ayarlanmıştır. Böylelikle hem barınmak için fırsat doğmuş, hem de hastanedeki işlerde pratik yapma şansı bulmuştur. Dr.Behçet Uz, hastanede meşgul olduğu sürede kendisine bir çocuk hasta tesir etmiştir. Kanser olan çocuğun durumunu hastane çocuk hastalıkları bölümü başkanı Dr.Kadir Reşit Paşa'ya izah etmesinin ardından bu zat ile yakınlaşmaya başlamıştır(131,191). Onunla birlikte bölümde büyük işler başarmışlardır. Çocuk hastalığıyla ilgili büyük tecrübeler kazanan Dr.Behçet Uz, 1918 yılında diplomasını alınca Dr.Kadir

Raşit Paşa'nın yanında ücretli muavin olarak çalışmaya başlamıştır. Ancak hastane başhekiminin çocuk ve ailelerinin gıdalarını eksiltmeye başladığını gören Dr.Behçet Uz bu durumu ihbar etmiştir. Önce başhekimin işten alınmasına neden olmuşsa da sonra başhekimin tekrar görevine geri dönmesi ile bu defa Dr.Behçet Uz ve Dr.Kadir Raşit Bey'in hastaneden ayrılması gündeme gelmiştir.

2.1.3.Evliliği ve Çocukları

Dr.Behçet Uz, önceden ailesini de tanıdığı aslen Denizli Buldan kasabasından olan Sıdika Hanım'la tanışmıştır. Sıdika Hanım'ın tüm ailesi İzmir'de yaşamış ve ticaret işiyle meşgul olmuşlardır. Dr.Behçet Uz'un ağa kızı Sıdika Hanım ile evlenmesi 1920 yılına denk gelir. Sıdika Hanım ile tanışması, kendisine öğrencilik yıllarının bir kısmında ve çalışmaya başladığı yıllarda yardımcı olan Dr.Kadir Raşit Bey sayesinde olmuştur. Dr.Behçet Uz'un terbiyesi, ahlakı ve meziyetlerini çok beğenen Dr.Kadir Raşit Bey, başka bir aile dostu olan ahbablarının kızıyla Dr.Behçet Uz'u birbirine münasip görmüştür(133,134,191). Dr.Behçet Uz, Sıdika Hanım ile olan evliliğinden beş çocuk sahibi olmuştur. Bunların ilki Mübeşşir Uz'dur. Kendisini bir buçuk sene devam eden bir hastalık sonrası beklenmedik bir olay neticesinde kaybetmişlerdir. Mübeşşir Uz, gayet hareketli, kıpır kıpır bir kız çocuğu idi. Fransız okulunda öğrenimini sürdürmüş olup spora ilgisi her zaman ailece desteklenirdi. İzmir Karşıyaka'da yüzme müsabakaları için hazırlanırdı. O dönemlerde mayolar çok kalın yün olup, kullandıktan sonra üstte kuruyamayan nitelikte olduğundan bu mayoları kullanmak zorunda kalan Mübeşşir Uz, romatizmal bir hastalığa yakalanmıştır. Mübeşşir Uz, 12 yaşındayken vefat etmiştir(135). Mübeccel Versan bu sırada on yaşında olduğunu söylemiş, ablasının bu hastalıktan bir buçuk yıl çok ızdırap çektiğini belirtmiştir. Dr.Behçet Uz, 1954- 1955 yılları arasında DP'nin Sıhhat ve İçtima-i Muavenet Vekili(SB) iken bir gün eve çok üzgün gelmiş ve koltuğuna bitkin ve üzgün bir şekilde oturduktan sonra "Bugün olsa Mübeşşir'i kurtarabilirdik!" demiştir. Mübeşşir Uz'un ölümünden yirmi yıl geçmiş olmasına

rağmen Dr.Behçet Uz, bunu söylerken çok müteessir olmuştur(134). İlk çocuğu olması sebebiyle Mübeşşir Uz, Dr.Behçet Uz için ayrı bir önem arz etmiştir.

Erkek evlatları içerisinde en çok ihtimam isteyen çocuk Salih Uz olmuştur. Şöyleki daha 15-16 yaşlarındayken babası Dr.Behçet Uz, 27 Mayıs 1960 darbesinde tutuklanmıştır. Salih Uz'un okulda ve çevresinde itilip kakılmış ve kötü muamelelere maruz kalmıştır. Demokrat Parti ve partililere duyulan bu antipati Salih gibi pek çok DP milletvekillerinin çocuklarına önyargı ve kötü muamele yapılmasına sebep olmuştur. Oysaki Dr.Behçet Uz, ilk tutuklanan partililerden olmamış, aleyhinde bir suç duyurusu yapılmamış ve tevkif edilmemiştir. Sadece eşitlik yaratılabilmesi için tüm partilerin ikinci toplamı sırasında tutuklanmıştır(133,134). Salih Uz, bu sebeple eğitim hayatına devam etmek istememiştir. Ablası Mübeccel Versan dönemin önemli bürokratlarından olan Veysel Versan ile evlenmiş, Veysel Versan büyükelçilik göreviyle İsveç'e gitmek zorunda kalınca Mübeccel Hanım kardeşi Salih'i de beraberinde götürmek istemiş, ancak anne Sıdika Hanım'ın karşı çıkmasıyla bu durum gerçekleşmemiştir. Böyle karmaşık bir ortamda ve ailesinin çoğu yanında yokken yetişen Salih Uz, aileyi biraz üzmüştür. Ailenin haberi olmadan tanıştığı ve görüşmeye başladığı daha önce evlenip ayrılan Oya Hanım ile evlenmiştir. Dr.Behçet Uz, bu haberi duyunca çok müteessir olmuş, kendine durumu soran gazetecilere "benim öyle bir oğlum yok!" şeklinde cevap vermiş, daha sonra onları affetmiştir. Ticaret ile uğraşan Salih Uz'un işleri umduğu gibi gitmemiş bu nedenle tüm aile İngiltere'ye yerleşmiş bir müddet sonra zorunlu olarak Türkiye'ye dönmüşlerdir. Oya Hanım'dan Ömer adında bir erkek çocuğu olan Salih Uz, daha sonra bu evliliği sürdürememiş ve eşinden ayrılmıştır. Benzer bazı olaylar Salih Uz'un diğer aile üyeleriyle bağlarının kopuk olmasına sebebiyet vermiştir. Mübeccel Versan'dan öğrendiğimize göre Salih Uz'un hayatta olan tek evladı Ömer Uz ile ilişkiler sürmemektedir(134).

Diğer kız evladının ismi Ödel Uz'dur. Diğer kardeşleri gibi O da İzmir Koleji mezunudur. Ödel Hanım İzmir'de önemli kadın doğum uzmanları

içerisinde sayılan Kamil Kaptanoğlu ile evlenmiştir. Ödel Hanımın biri erkek ikisi kız çocuğu olmuştur. En büyükten küçüğe doğru çocuklar Kurtul, Nilgün ve Gül hanımlardır(134,135).

Ethem Uz, Dr.Behçet Uz'un diğer erkek çocuğudur. Kendisi esprili ve naif bir kişidir. Ablası Mübeccel Versan'dan üç yaş küçüktür (100,134). Ethem Bey, önce Robert Kolej'den sonra Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Kendine meslek olarak ticareti seçmiştir. Dr.Behçet Uz'un çabalarıyla açılan Bornova Ege Okulu'nda müdürlük yaparken tanıştığı kendi gibi kolej mezunu Şahver Hanım ile evlenmiştir. Şahver Hanım ile İzmir'de yaşamaktadırlar. Ethem Bey hala hayattadır. İki çocuk babasıdır. Çocukları Ali Uz ve Ayşe Kunter'dir. Ali Uz Bodrum'da motel işleriyle meşgulken, kızı Ayşe Kunter Robert Koleji bitirdikten sonra konfeksiyon işine girişmiş ve aynı işle uğraşan birisiyle evlenmiştir(100,134,135).

Geçirdiği soğuk algınlığı sonrası öksürük problemi yaşamasına rağmen, kendisiyle uzun uzun sohbet edebilme şansı bulduğumuz Mübeccel Versan ise; Dr.Behçet Uz'un en güvendiği evlatları arasında yer almıştır. Sancar Maruflu Bey'in verdiği beyana göre Dr.Behçet Uz, gerek Atatürk Ormanı çalışmalarında gerekse diğer dernek çalışmalarında: "Bu işi Mübeccel güzel yapar!" şeklindeki beyanı, onun Mübeccel Versan'ın ekip çalışmasındaki gayretini ne kadar takdir ettiği hakkında bize bilgi vermektedir(135,151).

Mübeccel Versan, 87 yaşında olup İstanbul Vaniköy'de yaşamaktadır. Fransız okulunu bitirmiştir. Dr.Behçet Uz Belediye Başkanlığı yaparken İzmir Amerikan Kız Koleji'ne devam etmiş, dört yılda mezun olmuştur. Buradan sonra Arnavut Kız Koleji'ne gitmiş, dört yıl sonra 1946 yılında mezun olmuştur. Ankara'ya döndükten sonra bir hastanede çalışmak istemiştir. İdealist bir baba olan Dr.Behçet Uz'dan destek almasına rağmen anne engeline takılan Mübeccel Versan bu düşünüyü yerine getirememiştir. 1948 yılında Veysel Versan ile evlenmiştir. Veysel Versan Hariciye Vekâleti'nde kâtip olarak çalışmaktaydı. Bir

süre Ankara’da kaldıktan sonra yurt dışı göreviyle İspanya’ya gitmişlerdir. Eşi sayesinde İspanyolcası mükemmel derecede gelişen Mübeccel Versan’ın tek çocuğu Belkıs Hanım İspanya’da büyümüştür. İspanya görevinden sonra Ankara’ya geri dönen Veysel Versan’a büyükelçilik görevi verilmiştir. Veysel Versan emekli oluncaya kadar 22 sene büyükelçilik görevinde sırasıyla İsveç, Endonezya, Macaristan, Brezilya ve Paris’te çalışmıştır. Veysel Versan beş yıl önce vefat etmiştir. İsveç’te çalıştığı sürede Türk-İsveç Cemiyeti’ni kurmuş ve burada Türk kültürünün tanıtımına vesile olmuştur. Benzer çalışmaları Macaristan’da da büyük istekle yürütmüştür. Mübeccel Versan eşinin muhteşem bir arkadaş olduğunu belirtmekte ve “Tekrar dünyaya gelsem yine Versan Bey ile evlenmeyi dilerdim” diyerek eşine bağlılığını en kısa ama en anlamlı bir şekilde belirtmiştir. Mübeccel Versan’ın tek bir kızı olmuştur. Belkıs Versan adındaki kızı Dr.Münci Kalayoğlu adında Genel Cerrahi Uzmanı ile evlenmiştir. Dr.Behçet Uz, torununun evliliğinden büyük memnuniyet duymuştur. Dr.Münci Kalayoğlu’nun kendisiyle aynı meslekten ve idealist bir doktor olması Dr.Behçet Uz’u çok etkilemiştir(134). Belkıs ve Münci Kalayoğlu’nun iki erkek çocuğu olmuş, ikisi de yurt dışında okumuştur. Biri Harward’da göz mütehassısı olarak çalışmakta, diğeri Sinan Kalayoğlu Newyork’ta hukuk talebesiyken önemli bir hukuk bürosundan aldığı teklif ile orada çalışmaya başlamıştır(135). Çocuklarının gelişimine büyük önem veren Dr.Münci Kalayoğlu, hem onların eğitimini sağlayabilmek hem de transplantasyon üzerinde daha çok çalışabilmek için Amerika’ya gitmiş, bir süre orada kalmış, sonra yurda geri dönmüştür. Şu an İstanbul Memorial Hospital’da genel cerrahi alanında çalışmalarına devam etmektedir. Türkiye’nin en önemli ödülleri içinde sayılan, yoğun araştırmalar sonrasında bir kurulca seçilen kişilere 10 yılda bir verilen Dr.Behçet Uz Yirminci Yüzyıl Uluslararası Tıp Üstün Hizmet Ödülü, seçiciler kurulunun kararıyla Münci Kalayoğlu’na verilmiştir. Organ nakli konusunda ülkemizde böyle dünyaca ünlü bir hekimin görev alıyor olması gurur vericidir(105,106).

Böylelikle uzun süren seçmelerle kime verileceği belirlenen bu ödül, belki de en anlamlı kişilerden birine gitmiştir. Dr. Münci Kalayoğlu iyi yetişmiş ve çok

başarılı bir doktor olmasının dışında Dr.Behçet Uz'un torununun eşidir. İdealist insanlara karşı büyük hayranlık besleyen Dr.Behçet Uz'a bu durumun büyük heyecan vereceği kesindir. Dr.Behçet Uz, sevdiği ve hep takdir ettiği insanın kendi ismini taşıyan bu ödülü aldığını görememiştir.

Dr.Behçet Uz, her zaman ailesine çok düşkün olmuştur. Şefkatli ve iyi niyetli, merhametli bir baba olmasına rağmen bir o kadar da disiplinli bir baba olmuştur. Yoğun bir iş temposu ona her şeyi vaktinde yapmayı öğretmiştir. “Evimizde her şeyin vakti vardı.” diyen Mübeccel Versan, öğlen ve akşam yemeklerinde herkesin sofrada hazır olma zorunluluğu olduğunu söylemiştir. Öğlen yemeği saat birde yenirken, akşam yemeği hep saat sekizde yenmiştir. Mübeccel Versan'a göre, “Yemekler tüm ailenin bir arada olabildiği huzurlu bir ortam olmuş, yemeklerde acı ve kötü bahislere hiç yer verilmemiştir.” Ethem Uz'dan öğrendiğimize göre çocukları üstünde toleranslı bir baba olan Dr.Behçet Uz, asla onların uğraşlarına karışmamıştır. Herkes kendi istediği ve ilgisi bulunan işi seçebilmiştir(100,133,134).

2.1.4.Kişiliği

Bu konuda şimdiye kadar yapılmış olan araştırmalar bize gösteriyor ki Dr.Behçet Uz, nazik, ince, anlayışlı, neşeli ve her zaman mutlu olabilmek için bir sebep bulabilen bir insanmış(151). Mübeccel Versan, Dr.Behçet Uz'un pratik bir zekaya sahip olmasının yanında çalışmayı çok sevdiğini, belediye reisliği yaparken dahi hastalara bakmaktan vazgeçmediğini söylemiştir. Dr.Behçet Uz ilköğretim yıllarında amcasının okulunu değil, daha iyi eğitim veren; ama mahallesine uzak başka bir mektebi tercih etmiştir. Hayatının ilerleyen öğrencilik yılları “leyli meccani” parasız yatılı olarak ailesinden ayrı geçmiş, bu aile yoksunluğu onun azimli yapısını etkilememiştir. Ailesi onu buraya gönderebilmek için çok fedakârlık yapmıştır, İzmir İdadisini büyük bir başarı ile bitirmiş, hayatının hiçbir döneminde kahve, bar, meyhane türü mekânlara gitme gibi bir alışkanlığı olmamıştır. Memleket meselelerine çok önem vermiştir. Üniversite yılları fikri hareketlerin yoğun bir şekilde yaşandığı Tıbbiye'de geçmiş, yine bu

dönem Birinci Dünya Harbi'nin sürdüğü döneme denk gelmiştir. Dr.Behçet Uz ulusçu akımları takip etmiş, zaman zaman bu husustaki toplantılara, mitinglere iştirak etmiştir. Harp sırasında cepheye çok fazla kişiye yardımcı olmuş, onun için doktorluk mesleği halka inebileceği ve daha fazla yardımcı olabileceği bir alan olmuştur. Tıbbiye'deyken babasını kaybetmesi onu çok üzmüş ancak bu durum da yine yılmamış ve okulunu tamamlayabilmiştir(133,134,191).

Dr.Behçet Uz, aynı zamanda inandıklarını savunurken cesaretli ve korkusuz olduğunu ortaya koyuyordu. Şöyle ki mezun olduktan sonra çalıştığı hastanedeki başhekimin yolsuzluk yaptığını görünce; hiç tereddüt etmeden sıhhiye müdürünün yanına gitmiş ve bu kişi hakkında sahip olduğu bilgileri aktarmıştır. Bulunduğu yere başhekim de gelince onunla da hiddetli bir tartışmaya girmiş, başhekim kendisine çıkışınca tabancasına bile davranmıştır. Bu olay sonrasında önce başhekim görevden alınsa da bir süre sonra görevine geri dönmesi kendisinin işten ayrılmasına neden olmuştur. Ayrıca benzer bir durumla Belediye azalığı sırasında Halk Partisi olağan toplantısında fikirlerini savunması ve yanlış gördüğü şeyleri korkusuzca dile getirmesi dönemin Belediye Reisinin istifa etmesine sebebiyet vermiştir(191).

Dostluklara büyük önem vermiştir, şöyle ki kendisine üniversite yıllarında ve mezun olduğunda büyük yardımlarda bulunan Dr.Kadir Raşit Bey'i öylesine sevmiş ve saymıştır ki, Dr.Kadir Raşit Bey onu çok sevdiği bir ailenin kızıyla evlendirmeyi düşündüğünü söylediğinde hiç tereddütsüz tanışmayı kabul etmiştir.

Eşi Sıdika Hanım için hatıralarında “Dr.Kadir Raşit Bey'in büyük hediyesi” olarak bahsetmesi biz de onun tüm evlilik hayatı boyunca mutlu olduğu izlenimi yaratmıştır. Özel hayatında halim, selim bir kişiliğe sahip olduğu kendi hatıralarında anlattığı aile yaşantısında da ortaya çıkmaktadır. Özellikle eşine olan düşkünlüğü dikkat çekicidir. Eşi Sıdika Hanım, Dr.Behçet Uz'un hatıralarında bahsettiğine göre; fedakâr ve çocuklarının etrafında dönen çok değerli biriydi. Öyle ki eşi Sıdika Hanım ile evlendikten sonra çalışma hayatını sürdürdüğü

İstanbul'dan eşinin isteğiyle ayrılmıştır. Eşi ve eşinin ailesi İzmir'de yaşamalarını tercih etmiştir. Bu durum Dr.Behçet Uz için çok zor olmamıştır. Eşi ve çocuklarının yanında olmasının yanı sıra İzmir bildiği ve zaten gençlik –İdadi yıllarını geçirdiği bir yer olduğundan yabancılık çekmemiştir. Sadece İstanbul'da profesörlük yolunda ilerlemişken üniversitedeki kariyerini, her şeyi yüzüstü bırakıyordu. Ama Dr.Behçet Uz için bunlardan daha önemli olan şey halka hizmet edebilmektir. Bunu bir Anadolu kentinde yapmak onun için daha büyük bir önem arz ediyordu. Yardımseverliği o denli su yüzüne çıkmıştır ki; İzmir' e ilk yerleştiği yıllarda Fakirler Eczanesi'nde 25 kuruşa hasta bakmıştır. Memleket Hastanesi Çocuk Kliniği Şefliği yaparken, fakir hastalarını Fransız Hastanesi'ne yatırmış, onlara haftanın üç günü ücretsiz bakmıştır(133,190).

İşi onun için her zaman, hassas olarak yaklaştığı bir alan olmuştur. Şöyle ki mesleğinin insan hayatı üzerindeki etkisini bilmiş, ayrı bir ehemmiyet göstermiştir. Bazen her sene, bazen sene de iki defa Avrupa'nın muhtelif şehirlerini ziyaret ederek buralardaki gelişmeleri yakından takip etmiştir. Yeni gelişmelere dair edindiği kitaplar, vücut, dimağ, kültür tekâmülü açısından onu geliştirici unsurlar olmuştur. Devamlı işi üzerinde araştırmalar yapıp kendini geliştirmeyi amaçlamıştır. Yassıada döneminde de üç yıl hapis yattığı sürede İngilizce öğrenmeye merak salmıştır(133). Bu durum onun ne kadar idealist olduğunu göstermesi açısından da önemlidir.

Dr.Behçet Uz, çocuklara çok düşkündür. Çocuk ihtisasını seçmesinde çocuklara olan sevgisinin yattığını söylemek mümkündür. Özel hayatında neşeli ve sakin olduğunu bildiğimiz Dr.Behçet Uz, çocuklarına çok bağlı ve merhametli bir baba olmuştur. Çocuklara düşkünlüğü apaçık görünse de hayatta en büyük çocuk acısını çok genç yaşlarında yaşamıştır(151). Eşi Sıdika Hanım ile ilk kızları Mübeşşir Uz'u veremden kaybetmişlerdir. Kendi kızı için bir şeyler yapamasa da 18 arkadaşıyla birlikte Türkiye'nin ilk Veremle Mücadele çalışmalarını başlatmış ve bu ölümcül hastalığın önlenmesi için başarılı hizmetlerde bulunmuştur. Veremle Mücadele Vakfı'nı tesis etmiştir(105).

Bu bilgi Mübeccel Versan ile yaptığımız görüşmeden sonra değişmiştir, Mübeccel Versan bu durumu kendisinin de fark ettiğini Sancar Maruflu Bey'in bu konuda böyle bir kanaati olsa da ablası Mübeşşir'i romatizmal bir hastalıktan kaybettiklerini belirtmiştir(133,134). Ne sebepten olursa olsun Dr.Behçet Uz, ilk göz ağrısı olan en büyük kızı Mübeşşir'i kaybetmesinin ardından başka çocuklara umut verebilmeye daha çok gayret göstermiş, bu onun acısını bir nebze de olsa azaltabilmiştir(134).

Dr.Behçet Uz, hayatının hiçbir döneminde sadece bir iş ile meşgul olmamıştır. İzmir'de mesleğini icra ederken, belediye meclisinde azalık yapmaya başlamıştır. Belediyecilik kavramı onun babasında gördüğü bir husustu. Babasının yerde gördüğü bir taş parçasını bile kimseye engel olmasın diye olduğu yerden aldığını söyleyen Dr.Behçet Uz, belediyecilik terbiyesiyle küçük yaşta tanışması onu Belediye Meclisi içindeki azalık görevinden bir anda Belediye Reisiğine yükseltmiştir(103,105,131). Belediye Reisiği halkla daha iç içe olabileceği ve onlara sınırsız hizmet götürebileceği bir alandı. Maddiyatta sıkıntı çekeceğini bilmesine rağmen tereddütleri kısa sürmüş, halka inebileceği bu eşsiz görevi kabul etmiştir. Tek endişesi maaşı oldukça düşeceği için çocuklarının ve eşinin geçimini sağlayabilmeyi başarabilmektir. Ancak halka hizmet etmek bu endişeleri ikinci planda bırakmıştır, yine onun insan ve vatansever yapısı ağır basmıştır. Yukardan da anlaşılacağı gibi; para Dr.Behçet Uz'un hayatında hiçbir zaman önemli bir yere sahip olmamıştır. Babasından kalan Buldan'daki evi kardeşi Azmi Uz'a bağışlamış, bu konuda: “Nasıl olsa gidip kalmıyoruz, bari ağabeyim faydalansın” demiştir. Onun paraya mala mülke olan umarsızlığı ve alicenap tavrı her zaman kendi çocukları için de mutluluk verici olmasının yanında umut teşkil etmiştir(134).

Yaptığı işlerde her zaman ümitli ve inançlı kişiliği sayesinde başarılı olmuştur. Gerek hekimlik mesleği sırasında gerekse belediye başkanlığı sırasında çoğu kişinin olmayacağını iddia ettiği, hayal olarak baktığı işlerle başarıya

ulaşmıştır. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yangın yeri olan İzmir'den yepyeni bir İzmir yaratmak, herkesin bir hayal olarak gördüğü fuar kavramını Türkiye'ye getirmek ve bu hayali İzmir'e kazandırmak(106), İzmir'de bir Çocuk Hastanesi tesis etmek, şeklinde örneklenebilir. Görüldüğü gibi işindeki dikkati ve çalışkanlığı ona hep başarı getirmiştir(91).

2.1.5.Çalışma Yılları ve İzmir

Mezun olduğu ve çalışma hayatına atıldığı yıllar herkesin perişan, yorgun ve savaşın hezimetiyile bedbaht olduğu döneme denk gelir. I.Dünya Savaşı'nın yoksulluğu ve karmaşasının yaşandığı bu süreçte Mustafa Kemal Paşa ve Kazım Karabekir Paşaların faaliyetleri dönemin aydınları üstünde ümit verici olmuştur. Nitekim savaşın sonuçlandığı, Türk ordusunun 9 Eylül'de İzmir'e girmesini takip eden günlerde Dr.Behçet Uz ve Dr.Kadir Raşit Bey Tıp Fakültesi bünyesinde kurulan 20 yataklı çocuk hastanesinde çalışmaya başlamışlardır. Dr.Kadir Raşit Bey'in işine çok bağlı bir kişi olduğunu Dr.Behçet Uz şöyle anlatmıştır: “Hastalarını iyi etmek için bütün varlığıyla kendisini veren bir yaradılışı vardı. Çok nazik, terbiyeli, kılı kırk yararcasına dakik, insanlara sonsuz ihtimam ve şefkat gösteren ve yardımını asla esirgemeyen bir insandı. Kendine güvenir ve alâyişten, gösterişten nefret ederdi.” (191) Görüldüğü gibi bu denli kıymetli ve değerleri olan bir insanın yanında yetişen Dr.Behçet Uz'un, tüm meslek hayatını bu kişiden öğrendikleri yolunda sürdürdüğünü söylemek mümkündür.

Meslek hayatında örnek aldığı ve yolunu açan insan olan Dr.Kadir Raşit Bey, Dr.Behçet Uz'un hayatında başka bir önemli olayda da rol oynamıştır. Dr.Kadir Raşit Bey, Dr.Behçet Uz'un evlenmesine vesile olmuştur. Dr. Behçet Uz 18 Nisan 1920 tarihinde Sıdıka Hanım ile evlenmiştir(151,191). Eşi ile birlikte İstanbul'da bir müddet yaşadıktan sonra gerek eşinin isteği gerekse kendi kanaatiyle İzmir'e dönmeyi kabul eden Dr.Behçet Uz, İzmir'e dönüş yapmış, bu durum onu farklı bir alanda uzmanlaştırmıştır.

Dr.Behçet Uz, Tilkilik semtinde Lütü Bey'in fakirler eczanesinde çalışmış ve 25 kuruşa hasta bakmıştır. İstiklal Harbi devam ettiği sürede Yunanlıların zulümlerinin arttığı zor şartlarda çalışmaya devam etmiştir. 1922'de Dumlupınar Zaferi'nin yaşandığı sırada Yunanlılar yurttan kaçmaya başlamışlardır. Ancak bu olay sadece kaçışlarla sonuçlanmamıştır. 13 Eylül'de Frenk Mahallesi denilen ve genellikle Ermeni ve Rumların yaşadığı bölgelerde yangınlar çıkmış(151), savaş sırasında ölen kişilerin cesetleri kokmaya başlamıştır. Kısa sürede bu sorunlar da aşılmış, şehirde sükûnet sağlanmıştır. İzmir kurtulduktan sonra işler daha düzgün hale gelmiştir. Rum ve diğer yabancı doktorların hepsi şehri terk etmiştir. Dr.Behçet Uz, Hükümet Tabipliğine atanmıştır. Memleket Hastanesi'nde, Buca'da, Alsancak'ta, Beyler Sokağında çalıştıktan sonra Birinci Kordon'a geçmiş, buradan bir ev satın almıştır. Üç çocuğu da bu evde doğmuştur. 1920'li yılların sonu ve 1930'lu yılların genel yapısına baktığımızda çocuk hekimlerinin sayısının 10'u geçmediğini görmekteyiz(70). Sayılı çocuk hekimleri içerisinde İzmir'de mesleğini icra eden Dr.Behçet Uz, Paris'te üç ay bir çocuk hastanesinde kursa katılmıştır ve bu durum onun doktorluk hayatında önemli bir rol oynamıştır. Yine 1923 senesinde, idadiden hocası olan bir zatın kızının tüberküloz hastalığını tedavi etmiştir, hocasının kızıyla İsviçre'ye giderek Verona'daki Sanatoryum'da çok önemli hekimlerle görüşme şansı bulmuş, bu hastalığın ayrıntılarını öğrenmiştir. İzmir'e döndüğünde bu hastalıkla da ilgilenmeye başlamış, 18 arkadaşıyla birlikte Veremle Mücadele Cemiyeti'ni kurmuştur. Cemiyetin kurulmasıyla birlikte bir verem dispanseri açılmıştır, veremle mücadele başlamıştır. Muntazam bir poliklinik inşa edilmesi için Celal Bey'den yardım istenmiştir. Dispanser faaliyetine başladıktan sonra Veremle Mücadeleyi halka anlatabilmek için "Sihhiye" isimli bir mecmua çıkarılmaya başlanmıştır. İzmir İktisat Kongresine, durumu ve cemiyeti tanıtmak için katılan Dr.Behçet Uz, yeni bir sorumlulukla görevlendirilmiştir(106). Bu tarihten sonra Himaye-i Etfal Derneği'nde de görev almaya başlamıştır. Ayrıca kongrede Mustafa Kemal'in konuşmalarından İzmir'in içinde bulunduğu durumu daha iyi görebilmiş ve bu hususta çalışmalara yönelmiştir. 1930 yılında İzmir Belediyesi azalarından biri olmuştur. Savaşın İzmir'de açtığı yaraların, görüldüğünden çok olduğunu

söylemek mümkündür. İzmir Memleket Hastanesi'nde Çocuk Hastalıkları Klinik Şefliği, Kolej hekimliği, Fransız Hastanesi, Çocuk Esirgeme Çocuk Polikliniği, Aydın Şimendifer Kumpanyası başhekim muavinliği gibi hizmetleri onun 1930 yılına dek sürdürdüğü hizmetlerden yalnızca birkaçıdır(105). Bu tarihten itibaren belediye faaliyetleri onun çalışma hayatını yoğun bir şekilde kaplamıştır. İşte bu yıldan sonradır ki İzmir'e olan o unutulmaz katkıları tıp ve toplum sağlığı alanlarından daha da öteye götürerek kentin imar ve kalkınmasına yönelmesiyle yapmıştır(131).

2.1.5.1.Belediye azalığı:

Yurduna yararlı olabilme isteği Dr.Behçet Uz'u, doktorluğun yanında topluma daha da yararlı olabileceği bir alana yöneltmiştir. Belediye çalışmaları Cumhuriyet'in ilanı ile daha profesyonel bir hal almıştır. Ancak yine de şehrin büyük kısmı yangınla mahvolmuştu, Yunanlılar işgalden sonra kaçarken şehre büyük tahribat vermişti. Belediye azalığının ardından, encümen azası olarak bir yıl çalışmıştır. Bu görevi sırasında İzmir'i düştüğü feci durumdan kurtarabilmek için çalışmalara başlamıştır. Bu konuyu Halk Partisi çalışanlarına açmış, durum partinin grup toplantısında görüşülmüştür. Atatürk heykeli için gelen yardım parasının dahi memur maaşlarına harcanmak zorunda kalındığını belirtmiştir. Dr.Behçet Uz'un konuşması dönemin İzmir Belediye reisi Hulusi Alataş'ın istifasını neden olmuştur. Bu durum Halk Partisinde tansiyonu yükseltmiştir. İzmir valisi Kazım Dirik: belediye azalarından, aralarından birini reis olarak seçmelerini istemiştir. Ancak böyle hususi ve önemli bir görevi almayı azalar kabul etmemiş ve bugüne kadarki göz dolduran çalışmaları bilinen Dr.Behçet Uz, Belediye Reisiğine getirilmiştir(191).

2.1.5.2. Belediye başkanlığı

Belediye azası iken, Halk Partisi toplantısında Belediye işlerini eleştiren ve yanlışlıkları sistematik olarak ortaya koyan Dr.Behçet Uz'a Belediye Başkanlığı teklif edilmiş, başta kabul edip etmemekte büyük tereddüt geçirmiştir. Belediye Başkanı maaşı 300 lira iken, doktorluktan 3000 lira kazanmaktaydı, çocuklarının tahsillerini sağlayamayacağını, bu parayla geçinemeyeceğini düşünmüştür. Büyük ısrarlar sonrasında görevi kabul etmiştir. Bir anda 1931'de kendisine Belediye Riyaseti nasip olmuştur(191).(EK-1) Tabii ki bu durum tesadüf ya da ansızın gerçekleşen bir olay değildir. Öncesinde Dr.Behçet Uz'un okul hayatı, çalışma hayatı onu buraya eriştiren basamaklar olmuştur. İşe başlayan Dr.Behçet Uz, İzmir'in bildiğinden ve gözlediğinden çok daha kötü durumda olduğunu tespit etmiştir.

İçinde bulunulan şartlar sadece şu ana ait bir sorun değildi. Bu altyapı eksikliği Osmanlı Devleti'ne kadar uzanmaktadır. Osmanlı Devleti zamanında hizmet olarak sadece Alsancak'a hizmet götürüldüğü bilinmekteydi. Kanalizasyon sistemi, elektrik, su Alsancak'ta ve yine Alsancak'a yakın olan bölgelerde bulunmaktaydı. Fakat Türklerin yoğun olarak bulunduğu Kadife Kale'de bu sistemlerin hiç biri bulunmamaktaydı. Yapılmış hiçbir imar çalışması yoktu. Böyle olunca bu bölgelerde hastalıklar baş göstermişti. 1924 yılında Katipoğlu Mahallelerini gezen Haydar Rüştü şöyle diyordu: “Anlaşıyor ki, şimdiye kadar bayındırlık namına yapılanlar Frenk Mahallesi'ne uğramış ve İslam Mahalleleri, fakir yerler hep ihmal edilmiştir.”(2)

Ayrıca Cumhuriyet'in ilanıyla yukarda sayılan olumsuzluklara yenileri eklenmiştir. Hem şehrin büyük bir yangından çıkmış olması hem de Yunanlıların yağmaları şehri iyice harap etmiştir. İktisadi durum Osmanlı Devleti'nde olduğundan daha da kötü bir durumdaydı. Bütçe iyice azalmıştı. Yangından sonra bir Fransız uzmanı tarafından hazırlanan yeni şehir planı konusunda hiçbir

şey yapılmamıştı. 1922 ile 1930 yılları arasında sadece bir tek yeni yol yapılabilmişti. Bu da Gazi Bulvarı idi(107).

Böyle bir enkazdan İzmir'i devralan Dr.Behçet Uz, İzmir için canla başla çalışmıştır. 10 yıl süreyle belediye başkanlığı yapmış, çalışmalarının sonucu 3 kez üst üste Belediye Başkanlığı'na seçilmiştir. Kurtuluş Savaşı sonrasında emperyalist güçlerin yakıp yıktığı İzmir'den bugünün çağdaş İzmir'ine büyük bir kapı aralamıştır. Kendinden önceki dönemde siparişi verilen Atatürk heykelinin parası ödenemediği için heykel teslim alınamamıştı, öncelikle bu meseleyi halletmiştir. İtalyan Kanonika adındaki heykel ustasının parası ödenmiş ve heykel 1932 yılında Cumhuriyet meydanına dikilmiştir(134,191,192). Heykelin açılışı için İsmet İnönü düşünülmüştü. Ancak İsmet Paşa İzmir'de uğradığı hakarettten dolayı İzmir'e küsmüş, İzmir'e gelmeyi kabul etmemiştir. Böyle bir görevi Batı Cephesi komutanının yapması istendiği için Dr.Behçet Uz, bizzat Ankara'ya giderek ricada bulunmuştur. Yapılan görüşme sonrasında heykelin açılış İsmet İnönü tarafından yapılmıştır. Açılış yapıldıktan sonra sıra heykelin etrafının düzenlenmesi gündeme gelmiş, bugün Efes Oteli bulunan yer ağaçlandırılmaya başlanmıştır(151). Yine oralarda panayır alanı inşa edilmesi planlanmış ve plan hayata geçirilmiştir. Pazaryeri rekabeti arttırdığı için ticaret de canlanmış, fiyatlar makul hale gelmiştir. Panayır fikri zamanla kafalarda fuar fikrini canlandırmıştır. Fuar, eğer açılabilirse İzmir'in de kültür hayatını canlandıracak, aynı zamanda İzmir'i iktisadi olarak da kalkındırabilecekti. Bu fikir çok eleştirilmiştir. Pek çok İzmirli, parti mensupları ve halk durumun gereksiz olduğunu ve hayalden ibaret olduğunu düşünürken 1 Ocak 1936'da Kültür Parkı'nın temeli atılmıştır. İzbe harabeler ve moloz yığınlarından oluşan bu alanı Kültür Park ve Fuar haline getirmiştir. 1 Eylül 1936'da Lozan Kapısı önünde saat 17.30'da açılış gerçekleşmiştir(105,192). Açılışa Başbakan İsmet İnönü de iştirak etmiştir. Fuar fikri, Dr.Behçet Uz'un Mustafa Kemal'in takdirini kazanmasını sağlamıştır. 26 Ağustos 2000 yılına ait Güzel İzmir adlı dergiden öğrendiğimize göre; Mustafa Kemal Atatürk, Kültür Park'ta 1937 yılında İran Şah'ı A. Rıza Şah Pehlevi ile birlikte bir yemek yedi. İzmirilileri

kendi ülkesinin selamıyla şapkasını kaldırarak selamladı. Kültür Parkı ilk defa gören M. Kemal Atatürk; “İzmir’i kül eden 1922 yangını şehirle birlikte yürekleri de yakmıştı. Aynı küllerin üzerinde inşa edilen Kültür Park, o acılı yıllara inat çok kısa sürede serpilmiş ve gelişmiş. Milletimizin ve İzmirli’lerin iktisadi ve kültürel şahlanış sembolü olmuş. Doğrusu bizim Doktor (Dr.Behçet Uz) büyük işler başarmış.” diyerek dile getirmiştir(105,106). Mustafa Kemal’in, Kurtuluş Savaşının Batı Cephesi için en önemli kentinin o zamanlardan bugünlere yansıyışını ve yükselişini anlatırken ne kadar mutlu olduğu sözlerinde açıktır. Bugün Fuar, sadece memleketimiz için değil, iş hayatını canlandırması, diğer memleketler için de faydalı olabilecek uluslar arası bir Pazaryeri görevi görmesi açısından önemlidir.

Bu fuarı açmakla yetinmeyen Dr.Behçet Uz, fuarı canlandırmak işiyle de bilhassa kendisi meşgul olmuştur. T.C. İzmir Belediyesi Kültürpark, İzmir Enternasyonal Fuarı ve Turizm Müdürlüğü olarak dönemin Başbakanı Dr. Refik Saydam’ı davet ederken ne kadar heyecanlı olduğunu Refik Saydam’ı davet için söylediği şu sözlerden anlayabiliyoruz: “Yurdun dört bir yanından gelecek binlerce yurttaşın bir arada çok neşeli ve istifadeli vakit geçirmelerini temin edecek fuarımıza iştirak lütfinü esirgememenizi ve bu suretle İzmirliileri sevindirmenizi en derin saygılarımla rica ederim.”

1923 yılında İzmir’e yerleşen ve doktor olarak hizmet vermenin dışında, Çocuk Esirgeme Kurumu, Tıp Cemiyeti, Hekimler Odası ve kurucusu bulunduğu Veremle Mücadele Cemiyeti’nde üst düzey görevlerde bulunan Dr.Behçet Uz, İzmir kamuoyunda kısa sürede tanınmıştır(121). Dr.Behçet Uz’un bir başka önemli özelliği de sorunları yerinde tespit etmesi ve halk ile belediye arasında bürokrasiyi en aza indirmesidir(59).

Karşıyaka’da ki Bostanlı ve Kokaryalı bataklığı sıtmaya neden oluyordu, bataklık kurumadıkça bu sorun bitmeyecekti. Günümüzde Kokaryalı’nın ismi Güzelyalı olmuştur. Halkın içine girerek onların fikirlerini de almış, onların

istekleri Dr.Behçet Uz için yol gösterici olmuştur. Çalışmaları için bir plan hazırlanmıştı. Merkezde garaj, şehir oteli, gazino, plajlar, gaz depoları belediyenin bir anlamda ticari yatırımları olarak düşünülmüştü. Bunların dışında programın en dikkat çekici yönü; belediyenin, şehrin bakımını denetim altına almak için öngördüğü projelerdi. Programın uygulanması konusunda en önemli sorun, mali sorunlar olmuştur. Dr.Behçet Uz, 1940 yılı çalışma raporunda “Beş senelik imar programımızın çalışmaları başarıyla devam etmektedir” açıklamasında bulunurken aynı zamanda “Bu program tanzimini takiben, mali yıldan itibaren ancak iki sene geçtiği halde ve programın mali projesinde temini için ümit edilen gelir kaynaklarından hiçbiri henüz alınmamış”(2), olduğunu da vurgulamak zorunda kalmıştır.

Ertesi yıla ait çalışma raporunda ise programın uygulanması konusunda şu cümleler yer almaktadır. “Savaş durumu dolayısıyla inşaat ve tesisat için gerekli malzeme bulunamadığından, hal santral inşası ihale edilememiştir. Şehir otelinin yalnız temel kısımları yaptırılabilmiş, inşaatı ikmal edilen Dr.Behçet Uz Çocuk Hastanesi'nin dâhili tesisatı ve garaj santralinin bakiye inşaatı tamamlanamamıştır.”(2)

Nisan 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'na göre "Belediye, beldenin ve belde sakinlerinin mahalli mahiyette müşterek ve medeni ihtiyaçlarını düzenleme ve giderme ile ödevli tüzel bir kişidir" denmiştir. Bunları gerçekleştirebilmenin yolu mali bütçeden geçmektedir. İzmir Belediyesi'nin 1931'de devraldığı borcun toplamı ise 2.854.967 liraydı. Bunun 2.446.464 lirası istikraz borcunun ödenmeyen taksit ve faizleriydi. Bunun dışında kalan borçlar ise oldukça değişik kalemlere aitti. Çalışanların geçmiş dönemden kalan maaşları için 250.000 liraya ihtiyaç vardı. İzmir civarındaki 18 belediye her alandaki hizmetinde tasarrufa gitmiş, yatırımlarını azaltmıştı. Büyük ölçüde Dr.Behçet Uz'un çabalarıyla sağlanan tasarruf, ilk devresini kapatan belediyenin 1930–1934 devresinde hiçbir istikraz yoluna sapılmadan yaklaşık 800.000 liralık

borcun ödenmesi sağlanmıştır. Böylelikle enkaz içinde ki İzmir’de bu gelişmeler bir nebze de olsa yüzleri güldürebilmiştir(2).

Ayrıca Dr.Behçet Uz, Türkiye’nin 1960 yılında kurulan ve 1980’li yıllarına kadar devamlı faaliyet gösteren ilk büyük alışveriş merkezlerinden olan BEÇ(Büyük Ege Çarşısı) ‘in de kurucu üyelerindendir.

Dr.Behçet Uz’un son belediye reisliği dönemi seçimi, 1938 yılının son aylarına denk gelmiştir. Seçimler yapıldıktan sonra İzmir halkı son üç seçimlerin adetini bozmamış, Dr.Behçet Uz, tekrar Belediye Reisi olmuştur. Bu durumu 17 Kasım 1938 tarihinde Dâhiliye Vekâletinin Baş Vekâlete yazdığı yazıdan anlamaktayız: Buna göre Dahiliye Vekaleti, İzmir Merkez Belediye Başkanlığına seçilen Dr.Behçet Uz’un Reisliğinin tasvibine aid kararnameyi Başvekalete sunduğunu belirtmiştir. 29 Kasım 1938 de ise; bu kararname Reisicumhurluk katına gönderilmiştir. Reisicumhur katının aynı tarihte çıkardığı kararnamede ise Dr.Behçet Uz’un atamasının Belediye Kanununun 89’uncu maddesine göre yapıldığı belirtilmiş, bu kararnameyi uygulamakla Dâhiliye Vekaleti görevli kılınmıştır.

İzmir’e yaptığı hizmetler sayesinde Dr.Behçet Uz’u, İzmir çok sevmiştir. Dr. Behçet Uz da okul ve çalışma yıllarının geçtiği İzmir’i sevmiştir. 1982’de İzmir Kültür Parkı’na Dr.Behçet Uz heykeli dikilmiştir(134). 19 Mayıs 1986’da İzmir’de hayata gözlerine yuman Dr.Behçet Uz’un ölüm yıl dönümü her yıl İzmirli’lerce anılmaktadır. 18 Ocak 1993’te İzmir’ ait bir gazete Gözlem’de çıkan haberde İzmir’in yaşayan efsanesi Dr.Behçet Uz’un törenle anıldığını söylenmiş, kendisinden çevreci başkan olarak bahsedilmiştir. Törende konuşma yapan İzmir Atatürk Ormanı-Milli Mücadele Anıtı Yaptırma ve Koruma Derneği Başkanı Sancar Maruflu;

Dr.Behçet Uz’un yaşamından söz ederek; “Türkiye’nin devlet ve belediyecilik düzenine amatör ruhla profesyonellikten de öte hizmet verme

anlayışını kazandırmış Atatürkçü bir vatan kahramanıdır”, şeklinde açıklama yapmıştır. Sözlerine “Dr.Behçet Uz, 30 bin dekarı Atatürk Ormanı olarak ayırmış, dört bin dekarının da ağaçlandırılmasını sağlamıştır. İzmir’in akciğeri olan İzmir Fuarı’nı hediye eden Dr.Behçet Uz’u doğum yıldönümünde anıyoruz” şeklinde devam etmiştir(103).

İzmir Atatürk Ormanı, Dr.Behçet Uz’un yoğun çalışmalarıyla günümüze gelebilmiş bir park alanıdır. Ancak bu alanla ilgili olarak Mübeccel Versan ve Ethem Uz, buradaki ağaçların kesilip alanın yakılarak temizlendiği ve gecekonduların yapıldığını belirtmiştir. Olayla Dr.Behçet Uz’u Yaşatma Derneğinin ilgilendiğini ancak yeterli olamadığını sözlerine ekleyen Mübeccel Versan, bu konuda belediye’ye açılan davaların kazanılmış olduğunu da eklemiştir. Ancak bu tahriplerin devam etmemesi için konuyla ciddi makamların ilgilenmesini talep eden Mübeccel Versan, : “Kurtuluş Savaşı’ndan yanmış olarak çıkan ve yoğun çabalarla tesis edilen İzmir’in akciğerleri olan bu orman’ın korunması hepimizin asli görevidir.” demiştir(134).

24 Eylül 1999 tarihine ait Güzel İzmir Dergisinden öğrendiğimize göre Dr.Behçet Uz’un en çok istediği Milli Mücadele ve Zafer Anıtının yapılmasına başlanacağı, anıtın açılış töreninin 2000 yılında Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından yapılacağı belirtilmiştir. Dergi de:

“Türkiye’imizin gelmiş geçmiş en büyük çevrecisi, İzmir’in eski Belediye Başkanı, bir dönem Ticaret Bakanlığı, üç dönem SB’lığı yapan vatansever Dr.Behçet Uz’un ve arkadaşlarının en büyük ideali olan Milli Mücadele ve Zafer Anıtının yapımına, 2000 yılında Karşıyaka Bayraklı Sırtlarındaki İzmir Atatürk Ormanı içinde, İzmir’in her yerinden görülen en yüksek tepesinde başlanacaktır.

Milli Mücadele ve Zafer Anıtı için İzmir Valiliğinin açtığı yarışma sonucu jüri tarafından 8 Temmuz 1983 tarihinde Yüksek Mimar Mühendis Ziyreddin Bilgin’in hazırladığı projenin uygulanması kabul edilmiştir.

Bu anıt, Türkiye'mizin kurtuluşunu ve Büyük Atatürk'ümüz tarafından kurtarılışını görkemli bir mimari anlayışla yansıtabak aynı zamanda Türkiye'nin en görkemli anıtı olacaktır.

Geçmişin ve geleceğin sorumluluğunu 76 yıllık Cumhuriyet ile yüreklerinde taşıyan Türk halkı, dünya arkeoloji tarihi açısından büyük değerler taşıyan İzmir'de yükselecek bu anıtla, yücelecek ve onurlanacaktır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Milli Mücadelenin büyük bir zaferle noktalandığı İzmir'imiz, 1923 İzmir İktisat Kongresi kararları ile yeni Türkiye'nin temellerinin atıldığı kenttir.

Atatürk'ün yarattığı yüce Cumhuriyetimize kanat geren Dr.Behçet Uz ve yurtsever arkadaşlarını rahmet ve saygıyla anıyoruz” şeklindeki yazı İzmir halkının, Dr.Behçet Uz'a olan vefa borcunu ödemesi olarak görülebilir. Bu ilin Dr.Behçet Uz'a olan sevgisi ve minneti yine aynı derginin aynı sayısındaki şu sözlerle ortaya konmuştur:

Dr.Behçet Uz; İzmir'e Nefes Aldıran Adam....

Devletine ve milletine en az 30 yıl üstün hizmette bulunanlara on yılda bir Dr.Behçet Uz üstün hizmet ödülleri verilmektedir. İlki 1996'da Süleyman Demirel'in de aralarında bulunduğu kişi ve kuruluşlara verilmiştir.

1999'da 20.yy.'ın son ödülü olarak Dr.Behçet Uz Yirminci Yüzyıl Şükran Ödülleri adı altında İzmir Başarı ödülleri dağıtılmıştır.

Dr.Behçet Uz ismiyle Dr.Behçet Uz Yirminci Yüzyıl Uluslar arası Tıp Üstün Hizmet Ödülü seçiciler kurulunun kararıyla Münci Kalayoğlu'na verilmiştir.

Türk Başarı Ödülleri Kurul, şu anda İzmir Atatürk Ormanını Koruma ve Anıt Yaptırma Derneğinin de dahil olduğu İzmir'i Sevenler Platformu'nun ilgi

ve desteğiyle yürütülmektedir. Seğici kurul tarafından belirlenen kişiiler 3 yıl takibe alındıktan sonra ödül için değerlendirilir. Ödül sadece doğrudan kişiye ya da kişinin birinci dereceden aile yakınına İzmirden yapılan törende verilir.

Grldği gibi İzmir Dr.Behęet Uz'u sadece sevmemiştir. Onu yapılan anma törenleriyle ve adına verdiği ödüllerle yaşatmaktadır. Kendisini İzmir'e böylesine aday ve herkesin sevgisini kazanan bir başka Belediye Reisi İzmir için olmamıştır.

2.1.6.İzmir Dr.Behęet Uz Çocuk Hastanesi

1938 yılına gelindiğinde, bir diğer önemli faaliyet geręekleřmiřtir: Dr.Behęet Uz Çocuk Hastanesinin temelini atılması. Temel yine müessesenin kurucusu olarak anılan Dr.Behęet Uz tarafından 23 Nisan 1938'de atılmıştır(91,103,131,191). Tüm maddi imknsızlıklara rağmen belediye başkanlığı sırasında bölgenin ileri gelenlerinin desteğiyle binayı inşa ettirmeye başlamıştır. Başlangığta İzmir'in yangın alanında yapımına başlanan ve hayal olarak görülen yapının inşası Dr.Behęet Uz'un ęabalarıyla sonuca varmıştır. Mimari tasarımı Zeki Sayar'ın yaptığı bina, zamanla modernist ęizgilere de sahip olmuştur(191). Başlangığta bodrum ve üstüne üç kat olarak tasarlanmıştır ve tamamlanmıştır. Zaman ilerledikęe yeni katlar ve bloklar eklenmiştir. Zeki Sayar'a Dr.Behęet Uz Çocuk Hastanesi projesi 1937 yılında İzmir Hal Santrali Uluslararası Mimari Proje Yarışması birincilik dln almak amacıyla geldiği İzmir'de, dönemin belediye başkanı Dr.Behęet Uz tarafından sipariş edilmiştir. Bu dönem mimaride ulusallığa dönüşün başladığı bir dönemdi. Dönemi ve mimari niteliği açısından özellikli olan bu yapı ihtiyağa göre genişletilirken modernist ęizgilerde taşımak zorunda kalmıştır. Başlangığta 150 yataklı olarak ve "L" şeklinde inşa edilmiştir. Ancak zamanla artan ihtiyağa göre ve ęeřitli kurum ve kuruluşların yardımıyla 520 yataklı hale getirilmiştir(131). Büyüme aşamaları:

-1955'te Kızılay yardımı: Doğumevi Servisi açılmış ve yatak kapasitesi 200 yatağa çıkarılmış,

-1960'da biten ve İzmir Hastanelerine Yardım Derneği'nin katkılarıyla: Hocasade İntaniye Servisi ile kapasite 250 yatağa çıkmış,

- 1969'da SB'nin izni, Rektör Vehbi Göksel'in çabalarıyla, Hamdi Dalan Ortopedi ve Travmatoloji Servisi ile 310 yatağa çıkmış,

-1950'de kurulan İzmir Hastanelerine Yardım Derneği'nin yaptırdığı kat eklemesiyle ve servislerin birleştirilmesiyle kapasite 500 yatak olmuştur.

İzmir de Alsancak'ta, 2503 ada, 139 pafta, 1 parselde yer alan Dr.Behçet Uz Çocuk Hastanesi, dört yanı yollarla sınırlanmış bir yapıdır. Binanın yakın çevresinde ticarethaneler, SSK dispanseri gibi sağlık yapıları, Hollandalılar ve Dom Kiliseleri gibi kiliseler, Atatürk Lisesi, Amerikan Kültür Merkezi gibi kültürel yapılar, Efes ve Hilton otelleri gibi konaklama tesisleri bulunmaktadır(131,151).

Hastane, ülkenin bu dönemdeki durumu, dünya savaşının devam etmesi ve yoksulluk nedenleriyle istendiği vakitte bitirilememiştir. Açılış 2 Nisan 1947 tarihinde gerçekleşebilmiştir(91). Bu tarihlerde Recep Peker hükümeti görev yapmakta, Sağlık Bakanı(SB) da Dr.Behçet Uz'du(162,194).

2 Nisan 1947 Çarşamba günü yaptığı açılış konuşmasında Recep Peker şunları söylemiştir:

“Sevgili Arkadaşlarım,

Herhangi bir memlekette yeni bir hastane açmak, insanlığın kanayan yarasına bir tedavide yeni bir teşebbüsü ele almak demektir. Bilhassa İzmir'de geniş ölçüde hasta çocukları tedaviyi temin edecek olan böyle bir hastanenin vücut bulması bütün memlekette sosyal tesisleri ileri getirme gidişinin bir ifadesidir. Şunu söylemek mümkündür ki Türkiye, Sıhhat Müesseseleri, Hastaneler, Doğumevleri bakımından fakir sayılabilecek bir haldedir. Öte yandan yurttaşların görüşleri ilerlemekte ve hastane yokluğu, derin bir sızı

halinde memleketin her yerinde hissedilebilmektedir. Bir yerde bir hastane yapmak, insanlık cemiyetinin ruhunu, duygularını ve ihtiyaçlarını besleyecek ve doyuracak bir hadisedir.

Bugün açma teşebbüsünde bulunduğumuz Dr.Behçet Uz Çocuk Hastanesi'nin üzerinde önemle durulmağa değer bir mahiyeti vardır. Bu hastane teşebbüsü necip bir halk teşebbüsü, duygulu bir belediye teşebbüsü, hükümet yardımının birbirine katılmış halidir. Hastane ihtiyacını halk hissetmiş, devlet halkın imdadına koşmuştur. İstikbalin yetişecek unsurları için bir hastane kurmak fikri asildir. Ve bu hastanelere vücut veren doğru mesafe aldıklarının ifadesidir. Çocuk hayatının ehemmiyetini anlamak ve anlatmağa doğru mesafeler kat ediyoruz. Biz İzmir kıyılarında bir hastane açarken cemiyetimizin uyanmış olan yeni ve yüksek anlayışının ifadesi bakımından yüreğimize ferahlık geliyor. Bu gün eklenen 50 yataklı doğum kısmı ile çok önemli bir müessese haline gelen İzmir Çocuk Hastanesinin, Ege'ye İzmir'e hayırlı olmasını dilerim.

Değerli Belediye Reisi arkadaşımız Reşat Leblecioğlu'nun bu konuyu daha iyi anlatacak sözlerini dinledikten sonra Hastaneyi İzmir'in hizmetine açacağım.” (191)

Bunların yanında ileriki süreçte hastanenin açılması, Ege Üniversitesinin kurulmasına da ortam hazırlamıştır (108). Dr.Behçet Uz notlarında konuya şöyle değinmiştir:

“...Bazı noksan ve zaruri teçhizatını da tamamlayarak 02.04.1947 'de başvekil merhum Recep Peker ile İzmir'e gelip hastaneyi hizmete açtık. İşte o günden bugüne her gün artan önemli sağlık hizmetleri görmekte, yetiştirdiği yüzlerce çocuk doktoru ve ana-çocuk sağlığı uzmanı, mütehassıs ve hemşire, milyonlarca çocuğumuzun hayatını kurtarma yolundadır. İzmir Dr.Behçet Uz Çocuk Hastanesinin, İzmir'imizde bir üniversitenin doğmasında ve yaşamasında büyük emeği olmuş, ona analık vazifesi yapmıştır. Bizim vekiller heyetinde İzmir'in bir üniversiteye olan istek ve ihtiyacını izah ederken, her şeyden evvel bunun bir Tıp Fakültesiyle derhal başlanabileceğini ileri sürerken en büyük ve

kuvvetli kozumuz, bir çocuk hastanesine sahip oluşumuzdur. 20 Mayıs 1955 günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilen "Ege Üniversitesi" adıyla İzmir'de bir Üniversite kurulması hakkındaki 6595 sayılı kanun ve Milli Eğitim Bakanlığı kararı gereğince kurulan Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ege Üniversitesinin ilk iki fakültesinden birisidir. Üniversitenin kurulmasıyla görevlendirilen iki öğretim üyesinden birisi olan Ord. Prof. Dr. Muhiddin Erel İstanbul Üniversitesi Hijyen Kürsüsündeki görevinden ayrılarak İzmir'e gelmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Kurucu Dekanlığına atanmıştır.

Üniversitemizin kurucularının atanmalarının yapıldığı 1955 yılının Ağustos ayında üniversiteye tahsis edilen binada çok kısa zamanda organize olarak 5 Kasım 1955 tarihinde yapılan tören ile Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğretimi başlatmışlardır. Çocuk Cerrahisi klinikleri Dr.Behçet Uz Çocuk Hastanesi'nde hizmet verdi ki yine bu dönemin Başbakanı Menderes, SB'ı ise Dr.Behçet Uz'du(108,162).

Böylece bugünkü İzmir'in kültür merkezi oluşunun, ilk adımın atılmasında Çocuk hastanesinin rolü büyük olmuştur..."

Yine hastane bünyesinde:

-1947 yılı faaliyetlerine bakarsak; bu yıl hastaneye 1867 hasta yatırılmıştır. 1092 si şifa bulmuştur. Geri kalanlar tedavi sürecine ilerleyen yıllarda da devam etmişlerdir. Yine bu yıl 14.279 poliklinik muayenesi yapılmıştır. Röntgen laboratuvarlarında 1205 radyografi 132 radyoskopi muayenesi yapılmıştır.

-1948 yılı faaliyetleri: 1947 devirleriyle birlikte 3216 hasta yatış yapmıştır. 1906'sı şifa bulmuş, 262 hasta vefat etmiştir. Geri kalanlar diğer yıla devretmiştir. Polikliniğe 43.623 hasta başvurmuş, hastaların muayeneleri yapılmıştır. 2280 hasta röntgen laboratuvarlarından faydalanmışlardır. Cumhurbaşkanımızın ve tüm bakanlarımızın imzaladığı 25 Mayıs 1948 tarihli bir karardan anladığımıza göre; Avusturya uyruklu hemşire Schweigert'in bu

tarihten sonra hastane bünyesine katıldığı ve tecrübeleriyle 3 yıl hastaneye yararlı olduğu söylenebilir.

-1949 yılı faaliyetleri: 1948 den devreden hastalarla birlikte 3961 hasta yatırılmış ve hastaların 3213'ü şifa bulmuştur. Polikliniklerden 37.665 kişi, laboratuvarlardan ise 7616 hasta yararlanmıştır.

-1951 yılı faaliyetleri: Bu yılda hastaneye Verem Savaş B.C.G verem aşı istasyonu ihdas edilmiş ve 1619 müracaat olmuştur.

-1953'de: Hastanenin mühim ve mübrem ihtiyaçlarından biri olan, röntgen cihazı bulunan ortopedi takımı 20.500 lira karşılığında hastaneye tahsis edilmiştir.(91) Bu çalışmalara ek olarak hastaneye bağlı Ana ve Çocuk Sağlığı Merkezi tesisine ve böylece vilayete şâmil koruyucu hekimlik esassının kurulmasına gayret edilebilmiştir.

İlerleyen yıllarda hastanede yapılan renovasyon çerçevesinde:

-Yapı köşesine kitaplık eklenmiş, teraslar kapatılmış, klimalar takılmış, tesisat eklerinin gizlenmiş, cephelerdeki elektrik kablolarının yeniden düzenlenmiş, ana giriş yanındaki yapının dıştan ağaçlandırılmasını engelleyen üniteleri kaldırılmış, iç avludaki ek yapıları kaldırılmış, döner sermaye ünitesi kaldırılmış, kafeteryanın yıkılıp yeniden yapılmış, otopark alanının sınırlandırılmış (131), gibi değişimler meydana getirilmiştir. Bu değişimlerle hastane daha da gelişerek kent kimliğine yakışır bir hal almıştır.

2.2.Meclis Yılları

2.2.1.Siyasette İkinci Hamle: Ankara

Dr.Behçet Uz, İzmir belediye başkanlığı sırasında o kadar çok işler başarmış, o kadar çok takdir kazanmıştır ki bu durum Ankara'nın gözünden kaçmamıştır. Özellikle İzmir'e Atatürk heykelinin dikilişinin ardından açılışa İzmir'in kurtuluş savaşındaki komutanı, dönemin başbakanı İsmet İnönü'nün bu görevi üstlenmesini istemiş ve Ankara'da kendisini bizzat ziyaret ederek İsmet Paşa'yı duruma razı etmiştir. İsmet Paşa o dönemde hakarete uğradığı İzmir'e küs olmasına rağmen Dr.Behçet Uz'un ısrarlı ve kararlı davranışıyla durumu kabul etmiş ve açılışı bizzat gerçekleştirmiştir. Dr.Behçet Uz'un faaliyetleri sadece İsmet Paşa'nın değil, Mustafa Kemal'inde ilgisini her zaman çekmiştir. Ankara'da, Kurtuluş Savaşı'nın bu önemli kenti olan İzmir'deki bu şahlanış hep fark edilmiştir. Bu şahlanışın temelinde kimin olduğu gayet iyi bilinmektedir ki bu kişi Mustafa Kemal'in "Bizim doktor" dediği kişiden bir başkası değildir: Dr.Behçet Uz...

Böylesine kıymetli bir siyasetçi olduğu artık tüm Ankara'da kabul edilen Dr.Behçet Uz'u İzmir'de tutmak doğru değildir. Onu daha iyi çalışabileceği, milletine yararlı işler yapabileceği yere almanın zamanı gelmişte geçmiştir bile. İsmet İnönü İzmir'de Dr.Behçet Uz'u ziyaret ettiği bir dönemde kendisinin evine konuk olduğu sırada Sıdıka Hanım'a "Siz de yakında Ankaralı olacaksınız, doktor biraz da Ankara'da çalışsın" derken bunun sinyallerini vermeye başlamıştı. Sıdıka Hanım durumdan hoşnut olmasa da İsmet Bey'in "Memleket yararına çalışacak insanlara da ihtiyaç var." demesiyle diyecek söz bulamamıştır(191).

1941 senesinin ilk aylarında Denizli mebuslarından Dr. Kazım Samanlı vefat etmiştir. Bunun üzerine Başvekil müsteşarı tarafından 5 Şubat 1941 tarih ve M.S.M.Ş.2.516 sayılı tezkere kararında: "Vefat etmiş olan Denizli Mebusu Dr. Kazım Samanlı'nın yerine intihabı Mebusan kanununun madde-i mahsusasına

tevfikan diğ erinin seç ilmesi Büyük Millet Meclisi Reisliğ inden alınan 13 Mart 1941 tarih ve 2705/1988 sayılı tezkerede bildirilmiş olduğu söy lenmiştir. Ara seçimler yapılmış ve yeni mebus seç ilmiştir(EK-2). Dahiliye Vekaletinin Başvekalet Makamına yazmış olduğu 20 Ekim 1941 tarihinde ait belgeden anladığımız a göre Denizli ilinin yeni mebusu İzmir Belediye Reisi Dr.Behç et Uz olmuş ve mazbatas ı başvekalete takdim kıl ınmıştır(EK-3). 27 Ekim 1941 senesinde Başvekilce Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğ ine yazılan tezkerede ise durum Meclise bildirilmiş ve mazbatanın vürudunda gönderileceğ i belirtilmiştir. 1941 yılının Kasım ayının onuncu gününde Dâhiliye Vekaletince Başvekalet Yüksek Makamına yazılan yazıda Dr.Behç et Uz'a ait olan mazbatanın ikinci nüshasının da Başvekalete gönderildiğ i söy lenmiştir. Mazbatas ı meclise ve başvekalete ulaş an Dr.Behç et Uz, görevinin başına geçmiştir.

Dr.Behç et Uz, 27 Ekim 1941 ve 9 Mart 1943 tarihleri arasında Denizli Mebusu olmuş ve VI. Yasama Döneminde 1 Kasım 1941'de meclise katılmıştır. (104)TBMM Üyelerine Mahsus VIII. Dönem kayıtlarından öğrendiğimize göre 1142 Sicil Nosu, 270 Defter Numaras ı ve 18 zarf numaras ı ile kayıt edilmiştir(EK-4).

Meclise katıld ığı ilk gün Meclis Başkanı Abdülhalik Renda'y ı ziyaret için yanına giderken merdivenlerde Refik Saydam ile karşılaşmış, beraber başkanla görüşmüşlerdir. Bu sırada Refik Saydam on ikinci hükümetin başvekilidir. Meclis Başkanı Dr.Behç et Uz'a İsmet Paşa'ya teşekkür etmesi gerekliliğ ini bildirmiştir(134,190). Bu doğrultuda gidip İsmet Paşa ile görüşmüş ve teşekkürlerini bildirmiştir. Dr.Behç et Uz'a İzmir'deki belediye reisliğ i ve doktorluğ un sağlad ığı faal bir hayattan sonra Ankara'n ın bu monoton hayat ı sıkıcı gelmeye başlamıştır. Ara sıra işlerini bitirince İzmir'e kaçmış, hasta kabul etmeye devam etmiştir. Hasta bakmak ona adeta terapi gibi gelmiş, onu bir nebze de olsa siyasetten uzaklaşt ırmıştır. Dr.Behç et Uz, İzmir'de iken Refik Saydam'ın öldüğü ve Şükrü Saraçoğ lu'nun Başvekil olduğ unu duymuştur.

Birkaç gün sonra ise Saraçoğlu ile görüşen Dr.Behçet Uz, bakanlığa getirildiği haberini almıştır. Dr.Behçet Uz, artık Ticaret Vekilidir(191).

2.2.2.Ticaret Vekili Olarak Behçet Uz

Birinci Şükrü Saraçoğlu Hükümeti içerisinde yer aldığını 9 Temmuz 1942 tarihinde bir türlü kopamadığı İzmir’inde Kültür Park içerisinde bir iş yemeğindeyken bizzat Şükrü Saraçoğlu’ndan öğrenmiştir(104,191). Önceleri Ticaret Vekâlet’inden ve ticari konulardan bihaber olduğunu düşündüğü için Dr.Behçet Uz durumdan tedirgin olmuştur. Kendisinden derhal Ankara’ya gelmesi istenmiştir. Dönemin yegâne vasıtası olan trenle dönmek zorunda kalmıştır. Ancak bu yolculuk kendisine Osman Çorbacı isminde bir vatandaş ile konuşma fırsatı vermiş ve memleketin durumuyla ilgili çok önemli tespitler yapabilmiştir. Kendisi de Denizlili olan bu vatandaş: “Memlekette ekme meselesinin çok sıkıntılı olduğunu, ekmeğin vesika ile satılmasının yanlış olduğunu belirtmiş ve eklemiştir: ülkede her şey her gıda var. Buğdayımız arpamız var ama Milli Koruma Tatbikatındaki yanlış uygulama olan “el koyma” işlemi yüzünden herkes mahsulünü saklıyor ve gömüyor. “Eğer bunu engelleyebilirsiniz her şey düzelecektir! (191). Bu görüşme Dr.Behçet Uz’a yapacağı ve çok az tanıdık olduğu Ticaret Vekâleti’nde ufuk açıcı olmuştur.

İkinci Dünya Harbinin sürdüğü yıllar dünyada kıtlığın devam ettiği dönemler olmuş ancak Türkiye gerçekten bu konuda şanslı ülkeler içerisinde yer almıştır. Ticaret Vekaleti sırasında bunları fark eden Dr.Behçet Uz, öncelikle bu duruma el atmak istemiştir. Halkın kendi malının hırsızymış gibi muamele görmesi ticaret hayatını durdurmuş, büyük şehirlerde vesika ile verilen ekmeklerin gramajı iyice düşürülmüş, karaborsacılık alıp başını gitmiştir. Böyle bir atmosfer içerisinde Ticaret Bakanlığının başında bulunmak takdir edilecektir ki zor olacaktır. Ankara’ya indiğinde durumla ilgili malumatı kendisini karşılayan Şükrü Saraçoğlu’na soran Dr.Behçet Uz, Cumhurbaşkanlığı

makamına ve Ticaret Vekaleti'ne aç olduklarını söyleyen sayısız mektubun da gelmiş olduğunu öğrenmiştir. Özellikle Ankara, İzmir ve İstanbul'da ekmek sıkıntısının yaşandığını belirten Şükrü Saraçoğlu, ekmeğin gramajını daha da indirmeyi düşündüklerini belirtmiştir. Yeni mahsul çıkana kadar gramajın indirilmesinin, yegane çare olduğunu vurgulamıştır. Yani yine geçici bir plan üzerinde durulmuş, genel durumun çözülmesi için bir çare düşünülmemiştir. Dr.Behçet Uz, sonra İsmet İnönü ile de görüşmüş, memleketin durumunu ona da anlatmıştır.

Dr.Behçet Uz, derhal görevine başlamış ve bir kararname hazırlatmıştır. Ancak bu kararname ve fikirler Bakanlar Kurulu'nda tepkiyle karşılaşmış ve eğer bu kabul edilirse bazı müşkülâtın oluşacağı belirtilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi(CHP) Genel Sekreterliği'ne Dr.Behçet Uz'un 3 Aralık 1942 tarihinde gönderdiği yazı durumu özetlemesi bakımından önemlidir. Yazıda: "CHP İstanbul Vilayet İdare Heyeti Reisliğinin, iaşe konusu hakkındaki raporun incelendiği belirtilmiş ve rapora eklenmiştir:

1. İhtikar Mevzuu: İhtikar Mevzuunda mevcut tedbirlerin tekamül ettirilmesine ve yenilerinin alınmasına devam olunmaktadır. Bu meyanda gümrüklerdeki malların süratle çıkarılarak piyasaya arz edilmesinin teminine çalışılmış, sırf spekülasyon için stok yapılmasını önlemek üzere Milli Korunma Kanun'unun 25. maddesine dayanarak icap eden kararname çıkarılmış, ticarete fatura alınıp verilmesini temin için bir kararname hazırlanmıştır.
2. Ekmek işi: Rapor tarihinden sonra hükümetçe alınmış olan yeni tedbirler sayesinde raporda kaydolunan endişeler ortadan kalkmış bulunmaktadır.
3. Ekmeklik unun tağşişi, fırınların tahdidi: Ekmeklik unu tağşiş edenler hakkında takibat yapmak, durumları itibariyle çalışmalarını men ederek fırın adetlerini tehdit etmek ve

bakkalların ekmek satmalarına dair olan hükmü değiştirerek bunların ekmek satmalarını temin etmek, belediyeler tarafından yapılması mümkün işlerdendir.

4. Şeker işi: Şeker hakkında hükümetçe ittihaz olunan kararlar malumlarıdır. Bu hususta ayrıca mütalaa serdine mahal kalmamaktadır. demiştir(EK-5).

Yukarıdaki hususları içeren bu kararname önemli bir muhalefete karşılaşmıştır. Toplantıda Dr.Behçet Uz, söz alarak: “Ticaret vekilliğini kendisinin istemediğini ama bu vaziyet karşısında yapılabilecekleri size sunuyorum demiş ve memlekette mahsul olduğunu; ama kişilerin malını bu fiyatta satmak istemediği için mahsulü ortaya çıkarmadığını, Milli Korunma Kanununun yanlış tatbik edildiğini, tek çarenin fiyatları icap eden seviyeye çıkartmakta olduğunu belirtmiştir. Olay uzun görüşmeler sonrasında çözülebilmiş ve İsmet İnönü durum hakkındaki Dr.Behçet Uz’un tespitini doğru bulduğunu söylemiş, gerekeni yapınız doktor demiştir. Kararname böylelikle kabul edilmiştir. Bu Milli Korunma Kanunu’ndaki uygulama değişikliğini radyolardan bizzat Dr.Behçet Uz duyurmuş, bu halkta büyük ferahlık yaratmıştır(190,191). Böylelikle ülkede büyük ferahlık olmuş, unu, baklavası, makarnasıyla daha yeni mahsul çıkmadan bolluk başlamıştır. Milli Korunma Kanunu’nda mutlaka değişikliğe gidilmesi gerekliliği üstüne yoğunlaşan Dr.Behçet Uz, kanunun hem gereksiz kısıtlamalar getirdiğini hem de kanunu uygulamak için çalışan personele gereksiz maaşlar ödendiğini düşünmüştür. Bu konuda Maliye Bakanı da kendine destek vermiştir. Kendi vekâletinde sayısız eleman olduğunu gözlemlemiş, ne iş yaptıklarını öğrendiğinde çoğunun yeni atama beklediklerini öğrenmiştir. Görüldüğü gibi vekalette iş yapmadan atama bekleyen sayısız kişi vardır, bunların çoğu da Milli Koruma Müfettişi olmak için beklemektedirler. Böyle bir atama olmayacağı belirtilen kişiler vekâletlerindeki işlerine yollanmıştır. Böylelikle çalışmadan bekleyen insanlar kalmamış, devlet bekleyen insanlara maaş ödeme zorunluluğundan kurtulmuş ve bu insanlar kendi

kadrolarında vazifelerini yapabilmişlerdir. Pek çok israfın önü böylece alınabilmiştir.

Bu dönemde Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları ve Esnaf Odaları Teşkilî hakkındaki kanun Ticaret Vekilliği'nce hazırlanmış ve İcra Vekilleri Heyeti'nce 28 Kasım 1942 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. Ülkede bu sınıfın tabî olduğu umumi mevzuatın içerdiği karışıklıklar nedeniyle Dr.Behçet Uz'un başında bulunduğu vekaletle birlikte yaptığı çalışmalarla bu durumu açıklığa kavuşturulmuştur. Hükümetin hazırladığı kanun tasarısında bu odalar ve birliklerin yabancı devletlerdeki mevzuatları karşılaştırılmış, işleyiş tarzları incelenmiştir. Daha sonra yapılması gerekenler sıralanmıştır. İşleyişleri, sahip oldukları haklar, kısıtlamaları, cezai hükümleri ve alacakları fonlar, düzenlenmiştir. Oda ve birlikler doğrudan mevzuatta Ticaret Vekaletine bağlanmıştır. Kanun tasarısı 30 Kasım 1942 tarihinde meclis onayından geçmiştir(172).

Durum bu vaziyetteyken ticari kalkınma yaşanmaya başlamış, ülkedeki ticari gelişimler ve teşkilatlanmalar yoğunlaşmış, mahsul taşıyacak seviyeye gelmiştir. Bu durumu lehimize çevirmeyi daha çok planlayan Dr.Behçet Uz, harp dolayısıyla zor durumdaki ülkelere mahsulün satılabileceğini öne sürmüştür. Durum ticaret ataşelerine açılmış, Dr.Behçet Uz, "Dünya harbinin ne kadar süreceğinin belli olmadığını, ihtiyaç kadarını depo edip kalanını ihraç edilmesini" önermiştir. Durum hakkında bir kararname hazırlanmış ve meclise sunulmuştur. Ancak kimse buna yanaşmamış olacak ki üstünden onca vakit geçmesine rağmen bir yanıt alınamamıştır. Dr.Behçet Uz, üzerinde kırgınlık yaratmıştır. Ara seçim sonrası Şükrü Saraçoğlu ikinci kez kabinesini oluştururken Ticaret Vekilliği için tekrar Dr.Behçet Uz'a teklif götürdüğünde bu teklif Behçet Bey tarafından "Hiçbir önerimi kabul etmiyorsunuz!" gerekçesiyle reddedilmiştir. Ancak İsmet İnönü olayı kafa tutma olarak algılamış ve bu durum tarafların arasını açmıştır. Dr.Behçet Uz bunun üzerine meclis grubunda

teşekkürleri kabul ederek görevinden ayrılmıştır. Ancak yine haberi olmadan bir başka göreve getirilmiştir(191).

2.2.3.İstanbul Parti Müfettişliği Dönemi

2.2.3.1.Müfettişlik dönemine kadar CHP'nin içinde bulunduğu siyasi atmosfer:

Cumhuriyet Halk Partisi 1923 senesinde kurulmuş, tek parti olmanın rahatlığını yaşamış, sonra tek parti rejimine özgü yeni kurumların ortaya çıkması ve parti ideolojisinin oluşması dönemi tamamlanmıştır. Bu dönemin yerini 1930'lu yıllarda değişim rüzgarları almıştır. 1930'daki hukuki ve kurumsal düzenlemeler ile Kemalizm'in yorumlanma biçiminin ve tek parti sisteminin kalıcı bir yapıya kavuşturulmak istendiği görülmüştür(190). 1937 yılında yapılan anayasa değişikliği ile "tek partinin yasallaştığını" görebilmekteyiz(136). Tek parti döneminin bu yılları, programında belirttiği bilinçli bir demokrasiye hazırlık sürecinden uzakta kalmıştır(136,138). Tek parti yönetiminin çok partili hayata tek katkısı pek çok kişinin aynı parti ve düşüncede de olsa siyasi hayata katılımını sağlaması olabilir. CHP'nin ve bürokrasinin denetiminde çift dereceli cereyan eden seçimler halka inmekte yetersiz kalmıştır. Kısmen gerçekleştirilen Milli egemenliğin tatbiki iyice zor bir hal almış, yönetime gelen kişilerden halka gerçekten hizmet etmek isteyenlerin önerdikleri teklifler bazen kabul görmemiştir. Bu durum halkın tepkilerini arttırdığı gibi parti içinde de bazı tartışmalar çıkmasına neden olmuştur(88,136).

Bu atmosferde seçilmiş kişilerin onları kısmen de olsa seçenlere karşı bir mesuliyeti bulunmaktaydı. Halk ile her daim yakın ilişkiler içinde olan ve halka hizmet edebilmek amacıyla çok sevdiği doktorluk mesleğinden ayrılan Dr.Behçet Uz için bu mesuliyet kendini daha yoğun hissettirmiştir. Dr.Behçet Uz artık İstanbul Parti Müfettişliğine getirildiğinde tüm düzenini hiç tereddüt

etmeden yeniden kurmuş, Üniversite yıllarından aşına olduğu bu yerde görev yapmaya başlamıştır. İstanbul onun yeni mesleğini yapacağı yer olmuştur. Parti başkanlığı ve müfettişliği dönemi ona farklı ufuklar açmıştır. Böylelikle parti tabanını ve halkın isteklerini, sorunlarını daha yakından gözlemleyebilmişti.

2.2.3.2.İstanbul parti müfettişliği sırasındaki çalışmaları:

İstanbul Dr.Behçet Uz için yeni konular ve kadrolar getirmiştir. Şöyleki burada özellikle iki konu üzerinde durmuştur. İlki gençlik konusu olmuştur. Gençler, sıkıntı içerisinde bulunmaktaydı. Özellikle talebeler yurtlarda yeme-içme, sıhhi durumlar açısından kötü şartlar altında kalmaktaydılar. İkinci mevzu fakirlik idi. Halkın büyük bir fukaralık içinde olması onu üzmüştür. İstanbul'daki zenginlerle temasa geçmiş ve zenginlerden para toplamış, Kızılay sayesinde bu kişilere yemek temin etmiştir. Dönem harp dönemine denk geldiği için yapılabilecek faaliyetler belli sınırlarda olsa da kısıtlı imkânlar kullanılmaya çalışılmıştır. Bazen öğrencilerle bir araya gelerek onların vaziyetlerini dinlemiştir. Dr.Behçet Uz'un gençliğe olan güveni ve onlara olan desteği her zaman bilinmektedir(134). Bu çalışmalar gerek İstanbul parti mensuplarını, gerek tüm partiyi, gerekse Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü memnun etmiş, halkın memnuniyeti tüm siyasi çevreye olumlu yansımıştır.

Dr.Behçet Uz, Ticaret Vekilliği süresinde Atıf Terzioğlu adında bir tiyatro oyuncusundan 10 Ekim 1942 tarihinde bir mektup almıştır(76). Bu zat, Halkevlerinin kendilerini himaye ettiğini; ancak mali gelirlerinin %56'sını vergiye verdikleri için ellerine kalan kısmın ikamet, geçim ve turneler için yeterli olmadığını yazmıştır. CHP Genel Sekreterliğine iletilen bu mektuptaki yardım isteğine Dr.Behçet Uz CHP İstanbul Vilayet İdare Hey'eti Reisliği sırasında cevaplamıştır: "Tiyatrolara tarih edilen verginin ağırlığı ve vergilerin hafifletilmesi için âlâkâlılar tarafından hükümet makamları nezdinde hususi teşebbüslerde bulunulmuş olduğundan kanunun tadili uzamaktadır. Bu umut gerçekleşirse tiyatrolara tekrar hayata kavuşmak ümidi verilmiş olacaktır. Aksi

takdirde ne yukarıda başlıcalarının adı geçen tiyatrolardan bir iz kalacak, ne de yenilerinin açılması için teşebbüs edilebilecektir, demiş ve devam etmiştir.

Vergi uygun bir şekilde indirilirse:

1. Birlik kurmak,
2. Koruma sandığı tesis etmek,
3. Bu sandığa bazı gelir membaları sağlamak işlerine sıra gelir. Bunları yapmak lazım ve zaruridir. Tiyatrolarımız, ancak bu suretle gelecekte emin bir duruma sahip kılındıktan sonradır ki, belli başlı rükünlerinin, umumiyet itibariyle güven vermeyen bir halleri olmamakla beraber, yine sıkı bir murakabeye tabi tutulmaları şartıyla kendilerini parti propagandasının faydalı birer unsuru haline getirmek mümkün olur”, şeklinde tedbirlerini sıralamıştır.(EK-6)

Görülüyor ki Dr.Behçet Uz, gayet akılcı ve çözümleyici fikirler öne sürmüştü, sanatı destekleme yolunda büyük bir adım atmıştır.

28 Ocak 1944 tarihli belgeden öğrendiğimize göre İstanbul kazalarındaki Halkevlerine reis olarak atanacak kişilerden de sorumlu kılınmış, yazışmaları da kendisi yürütmüştür(77).

CHP İstanbul Vilayeti İdare Heyeti Reisliği yanında Denizli Mebusu olarak da Halkevlerinde gençlere spor malzemesi gönderilmesi için çaba göstermiş, bu doğrultuda yapılan masrafların makbuzunu 22 Mart 1943 tarihine ait belgeyle CHP Genel Sekreterliğine iletmiştir. Halkevleri için alınması gereken piyanoların, Kadıköy Halkevlerine alınması gereken müzik aletlerinin bedelleri için yazışmalarda da bulunmuştur. Oltu Halkevi için güreş minderleri gönderilmesi kararı 19 Temmuz 1943 tarihini Dr.Behçet Uz’un imzasını taşımaktadır(EK-7).

CHP Genel Sekreterliği 14 Mart 1944 tarihli yazıdan öğrenildiğine göre, 15 günde bir çıkacak olan derginin tüm Halkevlerine ve Halkevi kadrolarına

gönderilmesi sağlanacak, hem dergi yaşayacak hem de zengin neşriyatından yurttaşlar yararlanabilecektir. İstanbul Halkevleri dergisine altı aylık dönem için 400 aboneden 1000 lira alındığı kayıtlarla sabittir.

CHP İstanbul Vilayet İdare Heyeti Reisi olarak çalıştığı dönemde yaptığı harcamalar ve kendi kasalarına giren paraların kayıtları kalem kalem tutulmuş ve hesaplarda hiçbir zaman sorun yaşanmamıştır. Halkevlerine, vakıflara yapılan yardımlar ve kendi parti idarelerine gelen yardımların kayıtları mevcuttur.

Bu yıllarda üniversite gençliği içerisinde Cumhuriyet Halk Fırkası'na karşı muhalefetlerin oluşmaya başlaması, üniversitelerin giderek hareketlenmesi, bazı olayların yaşanması Ankara'yı harekete geçirmiştir. Bu münasebetle İstanbul'a gelen İsmet Paşa ile birlikte bunun nedenleri araştırılmış, idare kumandanının durum hakkındaki tespitleri dinlenmiştir. Ertesi gün Dr.Behçet Uz, İsmet İnönü baş başa Dolmabahçe Sarayı'nda görüşürken, halkın memnuniyetsizlik nedenini İsmet Paşa'ya olduğu gibi izah etmeye çalışmıştır. Ancak durumdan İsmet İnönü rahatsız ve müteessir olunca, Dr.Behçet Uz durumun ve memnuniyetsizliğin giderilebileceğini belirtmiştir. İsmet İnönü Ankara'da durumu "İstanbul'da bize karşı oluşan muazzam bir muhalefet var." diyerek Dr.Behçet Uz'un muhalif davrandığını ima etmiştir. Dr.Behçet Uz derhal istifasını bir mektup ile Memduh Şevket Esendal'a iletmiş, partiden istifa etmiştir(191).

2.3. Demokrasî'de Yeni Atılımlar

2.3.1. 1945-1946 Seneleri Siyasi Atmosferi

Bir çok siyasetçi durumun meşru bir özelliğe sahip olmadığını, çok partili demokrasinin nihai bir amaç olarak kabul edildiğini, 1940'lı yılların ikinci yarısında tek partiden çok parti sistemine “yumuşak” bir geçişin sağlanmış olmasının tam demokratik düzenin bir göstergesi olduğunu” belirtmişlerdir(127,136).

“Kemalist tek parti- rejiminin ve ideolojisinin tek partiyi sürekli haklılaştırdığı açıktır. Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanlığına seçilen İsmet İnönü CHP'den bazı isimleri tasfiye etmiştir. Bu isimlerden biri de Başbakan Celal Bayar'dır. Celal Bayar yerine 1939 yılında Refik Saydam getirilmiştir. Ondan sonra 1946 yılına kadar Şükrü Saraçoğlu başbakan sıfatıyla hükümeti iki kez kurmuştur (190).

İsmet İnönü, çok partili hayata geçildikten sonra; “Etrafımızdaki memleketlerin serbest seçimler yaptığını görür ve utancımın odamın duvarlarına bakamazdım” demiştir. Bu söylem onun yıllar önce 6 Mart 1939 tarihinde İstanbul Üniversitesinde söylediği şeylerin nedenini de açıklamaktadır: “Halkçı bir idarenin bütün yüksek ve ileri tekâmülleri siyasi hayatımızda mütemadiyen tahakkuk ettirilecektir. Milletın murakabesi idare üzerinde hakiki ve fiili olmadıkça ve böyle olduğuna milletçe kanaat edilmedikçe halk idaresi vardır denilemez. Onun için Büyük Millet Meclisinin vazife ifâ etmesi en ufak bir tereddüde mahal vermeyecek salâbetle olacaktır.” (175)

Meclisin 1945 yılındaki açılış konuşmasında ki o zamanlar meclis Kasım ayının ilk günü açılırdı. “Bizim tek eksikimiz, hükümet partisinin karşısında bir parti olamamasıdır. Bu konuda memlekette tecrübeler gerçekleşmiş hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. Her iki

girişimde çıkan tepkiler sonucunda başarısız olmuştur. Memleketin ihtiyaçları sevki ile hürriyet ve demokrasi havasının tabii işlemesi sayesinde, başka partinin de açılması mümkün olacaktır.” demiş ve serbest seçimler ile çok partiyi desteklediğini belirtmiştir(128).

Samet Ağaoğlu ise; bunların aksi bir düşünce içerisinde. Şöyleki “Tarih ve Kader İnönü’ye kalbinin asla istememesine rağmen çok partili demokratik rejimin ilk perdesini açan adam olarak gözükmeyi de nasip kıldı.” demiş ve devam etmiştir: “Mesela ben ve benim gibi DP’ye katılmış yüz binlerce insan, yine mesela ben ve benim gibi partide sorumluluk yüklenmiş kimselerin büyük çoğunluğu İsmet Paşa’nın demokrasiyi samimiyetle istediğine inanmamıştır. O kadar inanmamışız ki on yıl boyunca ileri sürdüğümüz sloganlardan biri de “İnönü ile demokrasi kurulamaz” sözü oldu. Biz İsmet Paşa’yı hep demokrasi aleyhinde bildik. Ona ve partisine hep bu silahla hücum ettik.” demiştir(3).

Demokrasi sürecine girişte konuyla ilgili Celal Bayar’ın Başvekilim Adnan Menderes adlı kitabında ; “Halk Partisinin sayın lideri İsmet İnönü Türkiye’de demokrasinin kurulmasını samimiyetle istiyordu. Ben, Adnan Menderes ve diğer arkadaşların kurduğu DP’nin de kurulup örgütlenmesi gerekliliğini özellikle vurgulamıştır. Fakat şairin “Ol hakikat yektir, ama iş rivayet muhtelif” dediği gibi bizim devlet görüşümüz başka olduğu için çatıştık ve birbirimize derdimizi anlatamadan 27 Mayıs’a ulaştık.” şeklinde açıklamıştır(66).

1945 senesi bu tartışmalar için ve çok partili yaşama adında bir dönüm noktası olmuş, gelişmeler birbirini izlemiştir. 11 Haziran 1945 günü CHP Genel İdare Kurulu’nun olağan toplantılarının birinde çok önemli konular konuşulmuştur. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan tarafından Genel Kurula dörtlü bir takrir sunulmuştur. Buna göre bu CHP’li dört milletvekili bazı kanunların tâdilini ve CHP tüzüğünde bir takım değişiklikler yapılmasını istemişlerdir. Takririn içeriği, ülkede ve CHP’de siyasal

liberalleşmeye gidilmesi isteklerini barındırmıştır. Bunların memleketteki liberalleşme rüzgarlarının etkileri olduğunu söylemek mümkündür(64,98,175).

Bu karar çok tepki almış ve susturulması düşünülmüştür. Ancak İnönü farklı düşünmüş, rejimin liberalleşmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Ama teklifi kendisi kabul etmemiştir. Bu dördü karar veren kişilere değişen dünya şartlarını göz önünde bulundurarak, parti içi muhalefetin partiden ayrılarak başka bir parti kurmaları ve CHP'ye muhalefet etmelerinin önemini vurgulamıştır(190). İsmet İnönü bunun üzerine “bunu partide yapmasınlar. Çıksınlar, karşımıza geçsinler, teşkilatlarını kurarak ayrı bir partide mücadele etsinler” demiştir(175).

İsmet Paşanın bu teşvik edici tavrının karşısında çok partinin ülke için felaket olacağını görenler de mevcuttu. Mesela Ahmet Hamdi Başar gibi CHP içerisinde milli şef yanında yer alanlar bir yandan bu faaliyetlerin felaket getireceğini savunmuş, bir yandan da içinde buldukları partinin Tek Şef sistemini de benimsememişlerdi(64). Ancak ne kadar tartışılrsa da artık çoğulcu yapının ilk adımı atılmıştı.

Celal Bayar, dördü karar verilmesinden birkaç ay sonra milletvekilliğinden istifa etmiştir. Bu tarihten sonra Celal Bayar'ın sadece CHP üyeliği devam etmiştir. CHP ile ilişkisi 2 Aralık da tamamen sona ermiştir. 2 Ekim tarihinde ise Refik Koraltan verdiği demeç yüzünden partiden ihraç edilmiştir. Menderes ve Köprülü'nün de CHP ile ilgili gazetelere verdikleri demeçler ihraç edilmelerine neden olmuştur. Ve böylelikle dördü karar veren herkes partiden ayrılmıştır. 4 Aralık'ta Celal Bayar ile yediği yemekte onu bir muhalefet partisi kurması hususunda yüreklendiren ise Cumhurbaşkanı İsmet İNÖNÜ ya da Milli Şef'in tâ kendisi olmuştur(190). CHP'nin bu tavrı diğer bazı muhalif çevrelerce muvazaa şüphesini doğurmuşsa da, ilerleyen yıllar durumun böyle bir şey olmadığını ortaya koymaya yetmiştir.

Bu doğrultuda önce Milli Kalkınma Partisi kurulmuştur. DP'nin kuruluşu 7 Ocak 1946'da olmuştur. İkinci kurulan parti olmasına rağmen hızla gelişen bir parti olmuştur. DP başkanlığına Celal Bayar getirilmiştir. DP süratle gelişmeye başlamıştır. Bu durumda Celal Bayar'ın İttihat Terakki den beri yaptıklarının ve iktisadi gelişim için çabalarının ve Kuvay-ı Milliye'deki çalışmalarının etkisi fazla olmuştur. Basın, bu yeni kurulan partiye büyük yer vermiştir. Böylelikle partinin programı ve liderlerinin demeçleri basında yer almıştır. Ancak CHP durumu fark ettikten sonra basından bu haberler kaybolmaya başlamıştır(57,95,98,175). DP ve faaliyetleri çok parti dönemine geçişte önemli olduğu kadar CHP'nin kendini değiştirmesinde de etkili olmuştur. CHP'nde liberalleşme adımları atılmış, Toprak Kanunu çıkarılarak 23 Ocak 1946'da Toprak Mahsulleri vergisi kaldırılmış, işçiler için iyileştirmeler başlamıştır. Ocak ayı içinde İşçi Sigortaları Kanunu yürürlüğe konmuştur. Üniversitelere özerklik veren yasa yanında, gazeteleri kapatma kanunu kaldırılmış, dernekler kanununa düzeltmeler yapılmıştır.

İsmet İnönü'nün çok partili yaşama sıcak baktığının belki de en önemli kanıtı onun DP'nin gelişim sürecinde risksiz olan çift dereceli seçimlerden riskli olan ve millet iradesinin daha çok tecelli edeceği tek dereceli seçim yasasının 5 Haziran 1946'da kabul edilmesini sağlamasıdır. Bu değişikliğe göre seçimler artık tek dereceli, gizli oy, açık sayım-döküm yöntemiyle yapılacaktır. Seçimler yapıldıktan sonra ise seçmen pusulaları yakılacaktır(58). Ancak bu kanunun uygulanması 1950 yılı idi.

Böylesine liberalleşme ve DP'nin gerçekleştirdiği eylemler sonrası genel seçim kararı alınmıştır. Oysaki daha genel seçimlerin yapılmasına bir yıl vardır. DP kurulalı altı ay olmuştur. Seçim sisteminde yapılan bu değişiklikler daha örgütlenme ve ismini duyurabilme çalışmalarında olan DP işine yaramamıştır. Daha örgütlenişini tamamlayamadığından, seçimlere iştirak etmeme kararı almıştır.

2.3.2.1946 Seçimleri ve Recep Peker Hükümeti

21 Temmuz 1946 seçimleri 1923 senesinden beri yapılan seçimlerden biraz daha farklı bir seçim olmuştur. Yoğun tartışmalar, yoğun muhalefet içerisinde gerçekleşmiştir. Ancak seçimlerin bitmesi bu tartışmaları bitirmemiş hatta 1950 li yıllara doğru bu tartışmalar artarak devam etmiştir. Seçimlerden önceden beri başlayan bu tartışmalarda etkili olan durumlar: seçimlerin tek dereceli ve gizli oy, açık sayım dökümüyle yapılmasındaki kanun değişikliği ve böylelikle resmi makamların seçimlere müdahalesinin engelleneceği ve seçimlerde şeffaflık sağlanması gerekliliği hususlarındaki değişiklik isteklerinin yarattığı fikri çatışmalardır.

Demokratik devlette olmazsa olmazlar içerisinde çoğulculuk, tek dereceli seçim sistemi, gizli oy- açık sayım döküm kavramları 1946 yılından sonra ülkemizde uygulanmaya başlanmıştır ve bu durum Türk Demokrasi Tarihi açısından paha biçilemez olmuştur. Seçim sistemindeki değişikliklerle ilgili Celal Bayar'ın Tasvir Gazetesi'ndeki açıklamasında: "Seçimler önümüzdeki seneden evvel de yapılsa, yukarıda işaret ettiğim şartlar yerine gelmiş ise, derhal iştirak edebilecek vaziyetteyiz." (153) konularına değinmiştir.

İsmet İnönü seçimlerin yapılmasına daha bir yıl varken seçimleri meclis kararıyla öne almış, erken seçime gidilmesini istemiştir. Zaten muhalefet partisinin başkanı seçimlere hazır olduğunu söylemişti. O halde seçimler için bekleme zorunluluğu yoktu. Ancak bu durum DP'yi rahatsız etmiş olacak ki Celal Bayar, partinin hazır olup olmadığı hususunda kendileriyle fikir alışverişinde bulunulmadığından yakınmış olması çok dikkat çekicidir. Bu yüzden DP 21 Temmuz'a alınan seçimlere itiraz etmiştir. İtirazlar işe yaramayınca seçimlere girmeyerek boykot etme kararı almıştır. Daha kurulalı altı ay kadar kısa bir süre olan DP, yeni seçimler için örgütlenememiştir. Daha sonra 15 Haziran 1946'da Demokrat Parti bir olağan dışı kongre toplamış, seçimlere katılıp katılmamayı tartışmıştır. Kongrede alınan karar seçimlere

katılma hususundadır. 15 Haziran'dan 21 Temmuz'a az bir süre kalmıştı. Şiddetle bir seçim propagandasına başlanmıştır. Ancak seçimler bittikten sonra yeni bir tartışma daha başlayacaktır. DP'nin 465 aday için gösterdiği 273 adaydan sadece 62'si meclise girebilmiştir (98). Yapılan araştırmalar ve öncesinde yapılan tahminlerin çok altında olan bu rakamlar bazı şaibeleri beraberinde getirmiş ve sonrasında Ankara, İstanbul, hatta İzmir'de seçimleri kazandığı ama bunların yok edildiği ispat edilmiştir. Bu seçimlerde açık oy-gizli sayım döküm tekrarlanmış ve sayımdan sonra pusulalar yakılmıştır. Bu şaibeler muhalefetle iktidarın arasının iyice açılmasına sebep olmuştur(57).

Böylelikle seçim sayfası kapanmış, İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olmuş ve Cumhuriyet döneminin 15. hükümetinin başbakanı Recep Peker olmuştur (65,194).

1942-1946 yılları arasında başbakanlık yapan ve bu süre içinde bir hayli yıpranan Şükrü Saraçoğlu'nun yerine 1946'daki olaylı seçimlerden sonra Recep Peker getirilmiştir. Kabine, Peker'in hükümetin programını okumasıyla ve güvenoyu almasıyla göreve başlamıştır. Peker Hükümetinin programını Cumhuriyet Gazetesinin 15 Ağustos 1946 yılında çıkan üçüncü sayfasından görmekteyiz: ticaret, sanayi alanları dışında dış politika, boğazlar meselesi, Amerika, Rusya ve diğer ülkelerle olan ilişkilerimizin yer aldığı program güven oylarının sayılmasıyla hükümete göreve başlama şansı vermiştir. Şükrü Saraçoğlu'na büyük muhalefet yaptığını bildiğimiz Recep Peker'in özellikle 1945 senesindeki bütçe görüşmelerinde Saraçoğlu hükümetine güvenoyu vermeyen 7 kişiden biri olmuştur. Recep Peker daha çok otoriter eğilimli, CHP'nin muhafazakar kanadına mensup biri olduğu herkesçe bilinen gerçektir. Böyle birinin İnönü'nün muhalefet kurulmasını desteklediği bir dönemde yine İnönü tarafından başbakanlığa atanması ilgi çekici olmuştur. Tarafların birbirine karşı iyice kutuplaşabileceği ve çatışmaların artabileceği bir başbakan çizgisinde bulunan Recep Peker, gerçekten de kendisinden beklenen gerginlikler politikalarında başarılı olmuştur. Durum öyle bir vaziyet almıştır ki kendilerine

İzmir seyahati sırasında yöneltilen “DP’lilerle görüşecek misiniz” sorusuna Recep Peker’den 1 Nisan 1947’deki Akşam Gazetesi’nin birinci sayfasından öğrendiğimiz gazete haberinden şöyle bir cevap gelecektir: “İzmir’e DP’lilerle görüşmek için gelmedik. Fakat münasebet düşer ve icap ederse konuşuruz” diyerek tepkisini ortaya koymuştur. Özellikle DP başkanı Celal Bayar ile 1946 sonları ve 1947 yılları yoğun tartışmalarla geçmiştir(12). Celal Bayar ile Peker Hükümetinin belki de tek birleştikleri ve aynı görüşte oldukları konu Amerika Başkanı Truman’dan gelecek yardım olmuştur. Her iki parti lideri de memnuniyetle ve şükranla karşıladıklarını belirtmişlerdir(11). Yalnız Peker Hükümeti’ne tepkiler sadece DP’den gelmemiş, CHP’nin ılımlı ve genç milletvekillerinden de gelmiştir. Bu hareket daha sonra 35’ler hareketi olarak tanımlanmış ve İsmet İnönü tarafından da destek bulmuştur. Eleştirilerin şiddeti o kadar çok artmıştı ki Recep Peker güvenoyu istemiştir. CHP milletvekillerinden 35’nden güvenoyu alamayan Recep Peker hükümeti yıpranmıştır, bir süre sonra yeniden yapılan güven oylamasında güvenoyu vermeyenlerin sayısı 47’çıkınca önce birkaç değişiklik yapacağı söylenmiş, sonra bunlar yalanlanmış(19) ama daha sonra bu denli eleştiri ve kendi partisinde dahi başlayan güvensizlik nedeniyle istifa etmiştir(191).

Böylesine karışık bir dönem ve karışık bir siyasi kimlik ile kurulan Recep Peker Hükümeti 7 Ağustos 1946 ile 9 Eylül 1947 seneleri arasında hizmet vermiştir. DP’nin hızla örgütlenme içerisinde olduğu bu dönem 3 Ocak 1947 tarihli Akşam Gazetesi’nden öğrendiğimize göre umumi bir kongre çalışması içerisinde geçmiştir. 7 Ocak’ta toplanan Kongrede 1946 seçimlerinde yaşanan sahtekarlıkların tekrarlanmaması için, eğer bugünkü seçim şartları devam ederse yani açık oy gizli sayım döküm uygulamasında ısrar edilirse seçimlere girmeme kararı verilmiştir. Aynı gün CHP başkanlık divanı toplanmış olsa da ses getirmemiştir(52). Akşam Gazetesi’nin 2 Temmuz 1947 yılındaki haberinde kabinede değişiklik şayialarından bahsedilmiştir. Haberin devamında bu konuda başbakanın yorumuna yer verilmiş ve bu iddiaların aslı olmadığı vurgulanmıştır(12). Kendisi ile ilgili ve politikaların eleştirisi öylesine çoktur ki;

Ulus Gazetesi önemli bir başlıkla durumu bildirmiştir: “Peker Hükümeti Yerindedir” diyerek günlerdir süren Peker Hükümetinin istifa edeceği yönündeki söylemlere açıklık getirmiş ve devam etmiştir: Günlerdir Peker Hükümetinin zaafa uğradığı yönündeki sözlerin aslının olmadığı belirtilmiştir. Öncelikle bu hükümetin CHP iktidarına dayandığını ve CHP iktidarının mecliste 400 kişi ile ezici bir çoğunlukta olduğu söylenmiştir. Muhalefetin elli kadar milletvekilinin ona devamlı itimatsızlıkta bulunmalarına rağmen büyük bir başarı ile çalıştığı belirtilmiştir. Ekonomi’deki düzelmeleri vurgulayan gazete, 1946 seçimlerinin Türk halkına getirdiği karmaşa ve buhran havasının önlendiğini belirtmiş, bunun gibi pek çok örnekle Peker Hükümetinden övgüyle bahsetmiştir(189).

Recep Peker’in oluşturduğu Cumhurbaşkanınca atanan bakanlar genelde “demokrasi” ilkelerini anlamış ve içine sindirmiş kişiler değillerdi. İçlerinden bazıları ise öyle gözükmeseler de karşı devrim için uygun insanlardı. Örneğin eski polislerden Şükrü Sökmensüer İçişleri bakanlığına getirilmiş biri idi ki bu zat çok katı bir kişi olarak tanınıyordu. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tartışılırken eleştiren Tahsin Bekir Balta Ekonomi bakanlığına getirilmiştir(194). Böyle isimlerin yanında çok değerli insanlar ve siyaset adamları da bulunmaktaydı. Daha önce alanı olmamasına rağmen Ticaret Bakanlığı yapan, radikal fikirleri ile İkinci Dünya Harbinin sürdüğü dönemde halka büyük refah getirmiş olup tüm siyasetçilerin kendisinden övgüyle bahsettiği, çalışma azmi, zekası ve mağrur kişiliğiyle tanınan Doktor ve İzmir Eski Belediye Başkanı Dr.Behçet Uz da bunlardan biridir(EK-8). Kendisi bu defa aşikâr olduğu sağlık alanında bulunmuş ama bu alanda uygulayıcı değil, politikaları belirleyici safta yani SB’liğinde Bakan sıfatıyla göreve başlamıştır.

2.4.Sağlık Politikaları ve Dr.Behçet Uz

2.4.1.1923'ten Dr. Behçet Uz'a Kadar Sağlık Uygulamaları:

Yeni Türk Devleti 1922 yılında düşmanı yurttan çıkarmış ve askeri başarısını siyasi başarıyla taçlandırmak için hazırlıklar yapmaktaydı. Yapılan görüşmeler ve varılan anlaşma sonucunda 23 Temmuz 1923 senesinde Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır. Lozan ile birlikte sağlanan siyasi bağımsızlıktan sonra ülkenin rejiminin adı tartışmaları yoğunlaşmıştır. Şöyle ki saltanat kaldırılmış, halifelik sembolik olarak devam etmekte, ancak; halifenin siyasi hiçbir görevi kalmamıştı. Böyle bir durum içinde ülke ne ile yönetilecekti. Ülkenin aslında idaresinin ne olacağı 1919 senesinde Amasya Tamimi sırasında ki şu sözlerde açıktır: "Milletin istiklâlini, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." Erzurum Kongresi sırasındaki "Kuvay-ı Milliye-yi etkin, millet iradesini hakim kılmak esastır" sözleri ile ileride millet iradesine dayanan bir yönetimin Türkiye'yi beklediği sonucuna varılabilir. Beklenen gerçekleşmiş, millet iradesine dayanan bir yönetim kurulmuştur: Cumhuriyet.

2 Mayıs 1920 senesinde Sıhhat ve İçtima-i Muavenet Vekaleti (SB) kurulmuştur. Bakanlık sağlık hizmetlerini ülkenin kurtuluşundan sonra çözülmesi gereken temel sorun olarak görmüştür. İlk bakanlık görevini Dr. Adnan Adıvar üstlenmiştir(6,177). Bakanlığa ait düzenli kayıtların olmadığı bu dönemde, sağlık ile ilgili yasalar çıkarmak, cepheden gelen yaralılarla ilgilenmek, iç ve dış göçmenlerin yerleştirilme işlemlerini gerçekleştirmek Bakanlığın temel işlevi olmuştur(140,177). Memleket sulha kavuşup da meşrutiyet yönetiminden Cumhuriyet yönetimine geçmesini takip eden günlerde SB üç müessesede 950 yatakla birlikte başlamış, az zamanda gelişerek sağlık davasını başarıyla ele almıştır(176). Ülke kalkınmasının her alanı için kadrolaşma gereksinimi vardı. Sağlık personeli çok yetersizdi. Bir an önce doktor, ebe-hemşire, sağlık memuru sayıları arttırılmalıydı. Yoksul ve zaten az

olan nüfusun yarısından fazlası sıtma, trahom, verem ve frengi gibi hastalıklardan kırılıyordu(137). Bir an önce bu hastalıklarla mücadele başlatılmalıydı.

1923 senesinde başvekil İsmet İnönü iken SB'nı Refik Saydam yapmıştır(62,93,94). 4 Mart 1925'de tekrar SB'na getirilen Refik Saydam, 26 Ekim 1937'ye kadar aralıksız 12 yıl 7 ay SB'lığı yapmıştır(62). Cumhuriyetin ilk yıllarında sağlık politikaları için öncelikle kısa vadeli hedefler belirlenmiştir:

-Vekaletin merkez ve taşra örgütünü genişletmek,

-Doktor, hemşire, hastabakıcı, ebe sayısını arttırıcı tedbirler almak, 1923 senesinde 560 hekim, 554 sağlık memuru, 136 ebe, hastabakıcı hemşire 69, eczacı sayısı ise 4 iken Refik Saydam'ın vefat ettiği 1942 senesinde ise 1585 doktor, 1462 sağlık memuru, 643 ebe, 410 hastabakıcı hemşire ve 138 eczacı olduğu saptanmıştır(62,139,193). Meslekte uzmanlaşmış olanları devlet sağlık kuruluşlarında tutmak,

-Bulaşıcı ve salgın hastalıkla mücadele etmek,

-İlgili yasa, tüzük, yönetmelikleri hazırlamak,

-Numune hastaneleri, sanatoryumlar, dispanserler açmak,

-Özel idarelere bağlı hastaneleri Numune Hastanelerine dönüştürmek,

-Yayın çalışmalarına önem vermek,

-Diğer sağlık kuruluşlarına yol gösterip yardım etmek,

-Göçmenler için sağlıklı ortamlar yaratmak,

-Sosyal yardım kuruluşları ile yakın ilişkiler kurmak,

Yukarıda zikredilen hizmetler için, önemli bir bütçe ayrılmıştır(139). Bu hedeflerin ana hatlarına bakıldığında hastanelerin dışıyla daha çok ilgilenilmiştir. Personel ve hizmet birimi gibi koruyucu ve halk sağlığı hizmetleri için gerekli alt yapısal gereksinimlerdir. Yani artık sağlık çalışmaları hastanelerle sınırlı kalmamalı, hastaneler dışına il, ilçe, nahiyeler, köylere kadar ulaşmalıdır. Refik Saydam bu sistemi tüm ülkeye yayabilmek için büyük uğraş vermiştir. Birincisi bazı salgın ve bulaşıcı hastalıklara karşı “dikey örgütlenme” adı verilen

örgütlenmedir. Bu amaçla sıtma, frengi, trahom gibi hastalıklara karşı merkez ve taşra birimlerinin de bu proje içinde yer aldığı hizmet örgütleri kurulmuştur. Bu örgütler sayesinde zaman zaman köylere kadar ekip ve personel götürülebilmektedir. Bu örgütlenmeler 1960 tan sonra kaldırılmıştır. Söz konusu örgütlerden başka taşraya sağlık hizmeti sunmakta benimsenen bir diğer yöntem genel sağlık hizmeti ya da yatay örgütlenme adı verilen korucu ve tedavi edici hizmetlerdir. Bu bağlamda hükümet tabipliği ile karşılaşmaktayız(62). Hükümet tabipleri sağlık hizmetlerindeki görevlerine belli bir süre devam etmiştir. Devlet en azından her il ve ilçede birer hekim istihdam etmek istemektedir. Bu dönemin en büyük sorunu taşra örgütlenmesine sağlık personelinin temin edilebilmesidir. 1925 yılında ülkedeki tüm resmi kurumlardaki hekim sayısı 1631'dir. 600'e yakın serbest çalışan hekim de bulunmaktadır. Bu tarihte 74 il 326 ilçe vardır. Ama sadece 61 ilde sağlık müdürü bulunmaktadır. Hükümet tabibi sayısı ise 294'tür. 96 ilçe merkezinde hükümet tabibi yoktu(171). Zamanla bu hekimlik uygulaması ilçeleri aşmış nahiyelere kadar uzatılmıştır. Görev kapsamı giderek arttırılmış, kaymakamların sağlık konusundaki danışmanları olmuştur. Hükümet tabipleri 9 ile 11 arası iki saat muayene hizmeti verdikten başka acil vakalar dışında asli görevlerini yerine getirirlerdi(62). Adli tabiplerin olmadığı yerlerde adli tabiplik de yapmışlardır. Ayrıca köylere ulaşabilmek için diğer bir yöntem "seyyar tabiplik" olmuştur. Seyyar tabiplerin finansman kaynağı il özel idarelerce karşılanmıştır. Bu seyyar tabipler ayın 20 günü köy ziyaretlerinde bulunmuşlardır(62).

Görüldüğü gibi Cumhuriyet ile birlikte taşra ve kırsal kesim sağlık hizmetlerinde yeni bir dönem başlamıştır. Ancak yine de her yere hastane götürebilmek mümkün olmamıştır. Hastane olmayan yerlerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için 1924 senesinde "muayene ve tedavi evi" adı altında 150 ilçe merkezinde tedavi merkezlerinin kurulmasına karar verilmiştir. İlerleyen yıllarda il merkezlerinde de kurulmaya başlanmıştır. Bu evler 5-10 yataklı hizmet vermişlerdir. Hükümet tabiplerince buralarda da yoğun bir hizmet verilmiştir. Hükümet tabiplerinin olmadığı yerlerde Belediye Tabipleri iş

görmüştür. Bu tedavi evlerinde hasta bakmak ücretsizdi. Yataklı olmalarına rağmen daha çok ayaktan hizmet vermişlerdir. 1933 yılında doksan civarında olan bu evlerin hizmet binasının tek tip olması kararlaştırılmıştır. Bina yerleşim yerinin merkezine yakın yerde olmalı, kadın ve erkekler için ayrı bekleme salonları, muayene odaları, pansuman odası ve hademe odası bulunmalıydı. Bu evler bize gösteriyor ki; Devlet artık tabip atamakla yetinmiyor, en ücra köşelere kadar sağlık hizmetini götürmeye gayret ediyordu(62).

Bu dönemde özellikle Dr. Cemalettin Or'un savunduğu diğer bir oluşum Sağlık Merkezleri'dir. Gelişmiş ülke örneklerinde bu merkezler koruyucu sağlık uygulamalarını yerine getirirken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde koruyucu ve tedavi edici özellik göstermeliydi. Dr. Or'un öncülüğünde Etimesgut Dispanseri 1 Haziran 1937 tarihinden sonra "sağlık merkezi" adını alarak görevine devam etti(180). Dispanserde pratikte büyük bir değişiklik yaşanmamıştır. Ancak bu merkezin en önemli işlevlerinden olan özellikle halkı eğitime işi olmuştur. Hem hekimler hem de diğer sağlık personeli halk sağlığı ve çevre sağlığı konularında eğitilmeleri sağlanmış ve Etimesgut'ta eğitimlerini tamamladıktan sonra halk üzerinde etkili olabilmek için değişik yerlere gönderilmişlerdir. Burayı 1937 senesinde ziyaret eden Mustafa Kemal Atatürk sistemli, çalışmalardan memnun kalmış, bunların yurt dışında dahi ses getirmesi onu bilhassa mutlu etmiştir. "Sağlık Merkezleri" uygulaması 1960'lı yıllardan sonra "Sosyalleştirme" programları adı altında yürütülmüştür(63). 1923 yılından 1946 yılına kadar ki sağlıkta yapılan gelişmeler özetlenecek olursa;

-1923'te Laboratuvar Kanunu ile kimlerin laboratuvar açabileceği ve kimlerin buralarda çalışabileceği düzenlenmiştir.

-1923 İzmir Verem Savaş Derneği Dr.Behçet Uz tarafından kurulmuştur.

-1924'te Yatılı Ebe Okulu ve Yurdu(İstanbul'da) kurulmuştur.

-1925'te Trahomla Mücadele Kanunu ile Kuzey Afrika'dan ülkemize gelen trahoma karşı tedbirler alınmıştır.

- 1925'te Emraz-ı Zühreviye(Frengi ve Zührevi Hastalıklar) Savaş ve Tedavi Talimatnamesiyle bu hastalıkların tedavilerinin devletçe yapılacağı belirlenmiştir.
- 1925'te Uyuşturucu Maddeler Murakabesine Ait Kanun ile bu maddelerin imal ve yapımı, ihraç ve ithali 32 maddede düzenlenmiştir.
- 1925'te I. Milli Tıp Kongresi yapılmış, açılışı İsmet İnönü yapmıştır. Kongrenin ana konusu "sıtma ve sıtma ile mücadele" edilmesidir.
- 1925'te Sıtma Savaşı Kanunu ile Anadolu'daki su birikintileri ve bataklıkların kurutulması ile ilgili kararlar alınmıştır.
- 1926'da Su Kanunu ile içme sularının getirilme, dağıtılma, şifalı suların kontrolü belirlenmiştir.
- 1927'de Eczane Ticarethaneleriyle San'at ve Ziraat işlerinde Kullanılan Zehirli ve Müessir Maddelerin Satıldığı Dükkânlara Mahsus Kanun ile bunlar tamamen denetime alınmıştır.
- 1928 yılında Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun ile Türkiye'de kimlerin hangi koşullarda Tıp mesleğini yapabileceği ortaya konmuştur.
- 1928'de T.C. Merkez Hıfzısıhha Müessesesi Hakkında Kanun ile Hıfzısıhha Mektebi kurulmasına karar verilmiştir.
- 1930'da Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile sağlıklı yaşamak için bedenin ve çevrenin temiz tutulmasıyla ilgili önlemler alınmıştır.
- 1930'da Hudut ve sahiller Sıhhiye Umumi Müdürlüğü, Karantina Kanunu kabul edilmiş, hudut ve sahillerde hastalığı tespit edilenlere ne gibi muameleler yapılacağı belirlenmiştir. Bu müdürlük SB'liğince kontrol edilmiş ve SB'liğinin denetimine tabi tutulmuştur. Müdürlüğün bütçesi bizzat bakanlıkça belirlenmiştir(168).
- 1931 de 4. Türk Milli Tıp Kongresi toplanmıştır.
- 1933 Üniversite Reformu ile İstanbul Üniversitesi kurulmuş, eski hocaların pek çoğunun görevine son verilmiş, Almanya'da Hitler baskısındaki pek çok Yahudi Hoca İstanbul'a getirilmiştir.

- 1933 Hususi Hastaneler Kanunu ile bunların açılma ve denetim usulleri Bakanlığa devredilmiştir.
- 1941'de Hıfzısıhha Okulu Kanunu ile bakanlığın gerekli göreceği konularda hazırlayacağı program içerisinde, sağlık ve yardımcı sağlık personeline teorik ve pratik eğitim ve öğretim sağlamak amaçlanmıştır.
- 1941'de Elazığ'da 265 yataklı bir Cüzzam Hastanesi açılmıştır.
- 1941'de Ankara Keçiören Atatürk Sanatoryum ve Hastanesi kurulmuştur.
- 1943'te Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Teşkilatı Hakkındaki Kanun ile bu kişilerin görev ve yetkileri ile atamaları karara bağlanmıştır.
- 1943'te İstanbul'da Balta limanı Kemik Hastalıkları Hastanesi kurulmuştur(93).
- 1945'te Ankara Tıp Fakültesinin Kuruluşu ile ilgili kanun ile fakültenin kurulması karara bağlanmıştır.
- 1946'da Ankara Üniversitesi'nin kuruluşu gerçekleşmiştir.
- 1946'da Eczacılık ve Müstahzarlar Hakkında Kanun ile eczacılık ve hazır ilaçların yapım dağıtımını ile ilgili kararlar alınmıştır(93,94).Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetin sağlık politikaları en az sorunlar kadar yoğun olan bir sağlık politikası ile yürütülmüştür. Mustafa Kemal Atatürk en büyük eseri olan Cumhuriyetinin gelişmesi için her türlü tedbir almıştır. Özellikle 1923-1938 yılları arasında bu hususta 13 yasa, 22 tüzük ve yönetmelik yürürlüğe girmiştir(68). Yasalarda Hemşirelik, Eczacılık, Türk Tabipler Birliği, Deontoloji, Hastane Yönetimi, Verem, Zührevi Hastalıklar, Trahom Savaşı yanı sıra Adli Tıp Hizmetleri de yasalar kapsamında olmuştur(68).

2.4.2.1946 Senesi ve Sağlık Bakanı Olarak Dr.Behçet Uz:

Dr.Behçet Uz, Parti müfettişliği ve İdare Heyeti Başkanlığından ayrılmasından sonra yeniden seçimler yapılmış ve VIII. Yasama döneminde tekrar mebus olmuştur(156). 7 Ağustos 1946 tarihinde Recep Peker hükümeti kurulmuştur, hükümet güvenoyu alarak göreve başlamıştır.

Dr.Behçet Uz yeni hükümetin görevi ile ilgili olarak: “ bir gün İzmir’e dönmek üzereydim ki; sizi Recep Peker çağırıyor dediler. Recep Peker “Doktor sizi Sağlık Bakanı yapacağız” dedi. Durum karşısında şaşırın Dr.Behçet Uz, “bunu siz istesenez, İsmet Bey istemez” demiştir. Ancak Recep Peker’den tam tersini duymuştur. İsmet İnönü’nün de bu durumdan haberdar olduğunu ve durumu desteklediğini öğrenmiştir. Hatta bizzat İsmet İnönü’nün kendisi Dr.Behçet Uz’u tavsiye etmiş olduğunu duymuştur. İsmet İnönü, Recep Peker’e: “Siz herhangi bir şekilde Dr.Behçet Uz’u alırsanız kabineniz kuvvetli olur ve kabinenizde iyi iş yapan birini bulundurursunuz, hem de Ege’de İzmir’de sevilen bir kişiyi kabinede bulundurmak işini kolaylaştırabilecek”, demiştir (191).

İsmet Paşa’nın bu söyledikleri bize Dr.Behçet Uz’a bir dargınlık taşımadığını göstermiştir. Ancak yine de bunlar Dr.Behçet Uz için yeterli değildi. Ticaret Vekâletinde uğradığı muameleyle tekrar karşılaşmamak için bu defa Recep Peker’den bazı şartları olmuştur. Yapmak istediği çalışmalarda destek görmek istemiş ve yoğun bir muhalefetle karşılaşmayacağını sözünü almıştır. Artık kendi bildiği alan olan SB’liğinde VIII. Yasama dönemi ve on beşinci kabine içerisinde yerini almıştır. 7 Ağustos 1946 senesi onun için yeni bir sayfa açmıştır ki böylece artık SB’ni olmuştur(92,191).

2.4.3.1946- 1948 Dönemi Sağlık Uygulamaları ve 10 yıllık Sağlık Planı

2.4.3.1.On yıllık sağlık planı, bilinen ismiyle “Dr.Behçet Uz Planı”

Ülkemizin Cumhuriyet Dönemi ilk sağlık planı olarak da adlandıracağımız “Birinci On Yıllık Sağlık Planı” 1946 tarihindeki Yüksek Sağlık Şurasınca onaylanmıştır. Bu plan SB’ni Dr.Behçet Uz tarafından 12 Aralık 1946’da açıklanmıştır. Ancak yoğun bir çalışmayla hazırlanan bu plan kanunlaşmadan, Dr.Behçet Uz SB’liğinden ayrılmak durumunda kalmıştır.

Dr.Behçet Uz'un SB'ı olduğu dönemde ülkede hala pek çok sorun devam etmekteydi. Sıtma, trahom, boğmaca, kanser, verem gibi hastalıklar, sağlık personelinin eksikliği ve hastane sorunları da dikkat çekmekteydi. Bunlarla mücadele edilebilmesi için bilinçli sağlık personeli halka ihtiyaç vardı. Hastalıkları giderebilmek için yeterli sayıda yatak da bulunmamaktaydı. Dr.Behçet Uz'a gelene kadar bu sorunlar giderilmeye çalışılmış, ancak sorunun büyüklüğü nedeniyle çözüm bulunamamıştı. Bu doğrultuda on yıllık bir sağlık planı hazırlanmıştır(181). Dr. Cemalettin OR'un ortaya koyduğu ve birinci basamak sağlık hizmetlerinden, sağlık ocaklarından(merkezlerinin) çok başarılı dönütler alınmış olması gözden kaçmamıştır. Dr.Behçet Uz, bakan olduktan hemen sonra Etimesgut Sağlık Merkezi benzerlerinin ülke geneline yayarak teşkilatlanmasını istemiş ve sistemli bir yapılanmaya gitmiştir(180). Planlamalarda hep bu biçimde ilerletilmiştir. 1946 yılına gelene kadar Türkiye'de 5-25 yataklı yeni sağlık merkezleri açılmıştır. Etimesgut'ta eğitim alanlar buralarda göreve başlamışlardı. Bunları göz önünde bulundurarak SB'lığı sağlık merkezlerinin ülke çapına yaygınlaştırılması için planlar hazırlamaya başlamıştır(162,181). Dr.Behçet Uz, bakanlığın ilk yıllarında içinde pek çok sağlık dinamiğini barındıran ve Sağlık Merkezi uygulamalarını ülke çapına yayacak "Dr.Behçet Uz Planı" olarak da bilinen söz konusu planı hazırlatmış ve 1946 senesinde bu planı kamuoyuna sunmuştur(63).

Bu plan esas olarak memleketin sağlık meselelerini ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaya konmuştur. On yıllık sağlık planı adını alan bu plan altı önemli konuyu ihtiva etmektedir:

1. Bugün her yerde büyük ehemmiyet kazanan koruyucu hekimlik teşkilatını kurmak ve yaymak,
2. Köy ve köylüleri sağlık teşkilatına kavuşturmak,
3. Mevcut sağlık elemanlarını ve yenilerini günün koşullarına göre yetiştirmek,

4. Mevcut hastanelerle sağlık müesseselerini ilmin ve zamanın icaplarına uygun bir hale getirmek,
5. Bütün vilayetleri içine almak üzere yurdumuzun lüzumlu bölgelerinde eleman ve teşkilat bakımından tam kadrolu sağlık tesisleri kurmak,
6. Bu işleri en başarılı bir Şekilde yürütebilmek için Milli Sağlık Bankası ya da Milli Sağlık Sigortası Kurumu ve Sağlık Sandıkları kurmak(30). Planın birinci maddesini oluŐturan koruyucu hekimliğin amacı öncelikle vatandaŐı hasta etmemektedir. Bunun için de ocuk bakımına, çeşitli hastalıklardan korunmak hususuna ve sağlık terbiyesini herkese vermeğe vakıf mühim müesseseleri kurmak ve personeli yetiştirmek ana düşünce olmuştur.

Milli Sağlık Planını uygulayabilmek için çok yol kat edilmeliydi. Bu hususta önce n bir araştırma yapılmıştır. Köylerimizin çok bakımsız olduğu yapılan araŐtırmalarda ortaya konulmuştur. İŞte bu nokta da köylüye koruyucu hekimliğin esasları anlatılmalı ve tedbirler alınmalıydı. Köylerde kurulacak sağlık teşkilatının temelini ebe ve sağlık memurları oluŐturmaktadır. Bunun için köy enstitüleri ve köy ebe okullarının kontenjanları arttırılmalıydı. Her sene 400 ebe-hemşire yetiştirilmesi kararlaŐtırılmıŐtı. Ayrıca her kırk köyde on yataklı bir sağlık merkezi oluŐturulacaktı. Buraya gönderilecek elemanların iyi yetiŐmesi için elden gelenler yapılacaktı. 1947 yılında yurt çapında 4590 sivil hekim bulunmakta ve her 4000 kişiye bir hekim düŐmekteydi. Bu durum 2000 kişiye bir hekim halini almalıydı. Bunun için Tıp Fakültelerinin sayıları arttırılmalı ve kişiler hekimliğe teşvik edilmeliydi. Bu dönemde sadece hekim sayısı değil, sağlık alanına bakacak hemşire, ebe ve sağlık memuru gibi diğer personel sayısı da çok azdı. 1085 diŐ tabibi, 1685 ebe, 2197 sağlık memuru, 475 hemşire, 600 köy sağlık memuru, 730 köy ebesi mevcuttur(38).

Mevcut hastaneleri ve sağlık tesislerini ilmin ve zamanın icaplarına uygun hale getirmek için büyük masrafların yapılması icap edecekti. Planda belirtildiğine göre özel idarelerle belediyelerin elindeki hastanelerin hemen hepsi acınacak haldedir. Yine plana göre buraya müracaat eden hastaların pek çoğu ya kısa ve noksan bir tedavi görmekte veya büsbütün açıkta kalmaktadırlar. Bu sebeple bütün özel ve belediye hastaneleri SB'lığına geçecek ve Bakanlığın diğer sağlık tesisleri ile birlikte tekâmül ettirilecektir.

Bütün vilayetlerimizi içine almak üzere memleketin yedi bölgesinde personel ve teşkilat bakımından birer Tıp Fakültesine çekirdek olabilecek kudrette ve her türlü sıhhi ve sosyal ihtiyaçları karşılayacak şekilde yeni tesisler kurup işletilecektir. Askeri hastaneler istisna edilirse Devlet, özel idarelerine, belediyelere, azınlıklara, derneklere ve şahıslara ait hastanelerde o dönemde 16364 yatak vardır. Bunun 7500'ü İstanbul'dadır. Bu hesaba göre bizde on bin nüfusa sekiz buçuk yatak isabet ediyor. Bunun en az 24'e çıkarılması gerekiyordu(38).

Sağlık Planında ayrıca işaret edildiğine göre Milli Savunma Bakanlığı elindeki memleket içi sabit hastanelerle İktisadi Devlet Teşekkülleri, Devlet Demiryolları, endüstri kurumları ve sair resmi ve yarı resmi idareler elindeki hastanelerin de bir elden idaresi için SB'lığına devredilmesi lüzumlu görülmektedir(17).

Sağlık Planınının tatbik edilebilmesi için 623 milyon liraya ihtiyaç vardı. Bu hesaba göre yılda 50-55 milyon lira harcanması gerekiyordu. Münhasıran bu planı gerçekleştirmek maksadıyla devletin mali kaynakları yanında vergi şeklinde ayrıca gelir kaynağı ihdası cihetine gidilemeyeceği için kısmen gene devletin umumi gelirlerinden faydalanmak ve ayrıca bir sağlık sigortası kurarak bu sigorta prim gelirlerinden bir kısmıyla de sağlık tesisleri kurmak hatıra getirilmiştir. Devlet bütçesinden her yıl verebilecek miktar üzerinde düşünölmektedir(82).

“Sağlık Sigorta Sandıkları” kurulması, bu sandığa girmek bir kısım vatandaşlar için mecburi, bir kısım için de ihtiyaridir. Sigorta Sandığı, sigortalılardan hasta olanları tedavi ettirecek, hastalık dolayısıyla kazancı kesilenlere (sağlık ödeneği) vermek suretiyle yardım sağlayacak, doğum yapan kadınlara annelik yardımı yapacak, gerekirse ödenek de verilecekti. Ölüm halinde gene bir ödenekle yardıma koşulacaktır(40).

13 Ağustos 1947 tarihinde Akşam Gazetesi’nin ikinci sayfasından anladığımız kadarıyla SB’liği tarafından Sağlık Sigortası Kanun tasarısının hazırlandığını öğrenmekteyiz. İki hafta içinde Bakanlar Kurulunca görüşüldükten sonra meclise arz edileceğini uman Dr.Behçet Uz, durumdan çok umutlu olduğunu belirtmiştir. Tasarı Meclise sunulduğunda meclis üyelerinden büyük övgüler kazanmıştır(158).

11 Eylül 1947 tarihli Akşam Gazetesi’nin üçüncü sayfasındaki haberde bu Sağlık Sigortasına sahip Amerika Birleşmiş Devletleri’nde(ABD) milyonlarca halk olduğu söylenmiştir. Bu durum bize Amerika’nın da insanların sağlığı koruma politikalarına yöneldiğini göstermektedir. Halkın tehlikeli sanayi ile ilgili olarak 1921 yılından itibaren bu hususa yöneldikleri söylenmiş ve özellikle işçilerin iştirak ettiği belirtilmiştir. Bu sistem o kadar rağbet görüyordu ki, iş sağlayanların bir kısmı, iş günü zararlarını göz önünde tutarak ücretsiz tedavi kolaylıkları temin etmişlerdir. Amerika Birleşmiş Devletleri 1939’da bu gayeyi tahakkuk ettirmiş, altı yıl zarfında 48 eyaletin 31nde taksitle tedavi imkanı sağlamıştır. Ülkemizde de bu sigorta sistemi uygulanabilirse büyük yararlar sebep olacağı kesindir. Dünya’nın dönemine göre ileri memleketlerinde uygulanmaya konan bu sistem ülkemizdeki fakir halk üzerinde önemli olmakla birlikte onların sağlık problemlerini parasızlık yüzünden çözememeleri sorununu da ortadan kaldıracaktı.

Tasarlanan esasların, memleket bünye ve şartlarına en uygun tatbik şekillerini bulunarak büyük sağlık davası yürütüleceği belirtilmiştir.

On yıllık Sağlık Planını halka arz etmek için Dr.Behçet Uz, Eminönü halkevinde bir nutuk vermiş ve arkasından planın ana hatlarını belirten bir sergi düzenlenmiştir. Sergide On Yıllık Sağlık Planının tatbikiyle ilgili resimler ve grafikler yer almıştır(185).

Bu sergide yer alan resim ve grafiklerde yine koruyucu hekimlik vurgulanmıştır. Köy ve köylülerin sağlıkla tanıştırılması diğer ana tema olmuştur. Tıp Fakültelerinin artırılması hekimlerin de sayılarının artmasında etkili olacağı vurgulanmıştır(185). Hijyen önemli bir husus olarak belirlenmiş, yedi bölgede hijyen tesisleri kurulması saptanmıştır(68).

Verem ve diğer bulaşıcı hastalıklarla mücadeleye de büyük önem verilen planda bu maksatla her bölgede 100 yataklı prevantoryumlar bulunacak, 200 yataklı sanatoryumlar açılacaktır. Bu meyanda zührevi hastalıklarla, sair bulaşıcı hastalıklara karşı sağlık müessesesi ve tesisleri de faaliyete geçirilmiş olacaktır. Bunun yanında dinlenme yurtlarına da ehemmiyet verilmiştir. Her bölgede 20 yataklı dinlenme yurdu tesis edilecek, buralara yaşlı ve düşkün vatandaşlar alınacaktır. Dilsiz ve körler içinde her bölgede mektepler açılacak, muhtaçlar için 100 yataklı yurtlar kurulacaktır(85). Bu hastalıklar yurtta öylesine yaygındı ki meclis çalışmaları sırasında Mardin Milletvekilinin salgınlara karşı nasıl bir tedbir alındığı konusundaki sorusuna Dr.Behçet Uz;

“...yurdumuzun bulaşıcı hastalıklar durumunun, elimizde mevcut istatistiklere göre, geçen yıllara nispetle, vaka adetleri azalmak suretiyle gittikçe iyi ve memnurluk verecek bir şekle girmekte olduğunu görmekteyiz. Mesela:1941 yılında tespit edilen 610 kızıl vakası 1947’e 195’e, 3120 tifüs vakası 1470’e, 475 sarı sehayı vakası 323’e inmiştir. Diğer tüm hastalıklarda aynı nispette azalmalar söz konusudur. Yurtta koruyucu hekimliğin ve diğer icaplarının uygulanmasına sistemli bir şekilde devam suretiyle bu sayılarda daha

çok azalma görüleceği aşikardır.” demiştir. Plan içerisindeki en vurucu maddelerden olan koruyucu hekimliğin önemine bir kez daha vurgu yapmış ve devam etmiştir:

“...Yurt sağlığında tutulan bu müspet ve hayırlı yolun inandığım faydalı meyvelerini toplayabilmek ve bilhassa köylerimizde bulaşıcı ve salgın hastalıklara neden olan başlıca zararlı haşaratı yok ederek halkı hastalıklardan korumak ve nüfusu çoğaltmak, halkımızı daha kuvvetli ve kudretli yaşatmak ve çalıştırmak için milli sağlık planında tesisini düşündüğümüz köye doğru sağlık teşkilatımızı sokmak yolunda ve zorundayız.” şeklinde devam etmiş ve bu hususta İdare amirleri ve Belediye Başkanlarına büyük iş düştüğünü vurgulamıştır(158).

Plan uygulanabilmesi için memlekette Sağlık Merkezi yapılabilecek yerler öncelikle tespit edilmeye çalışılmıştır. Bakanlık bu hususta bir de yönetmelik çıkarmıştır(70,71). SB’lığı Sağlık İşleri Genel Müdürlüğü ekte “Bakanlığa Bağlı Muhtelif Sağlık Teşekküllerinin İşbirliği Hakkındaki Yönetmelik” ismini taşıyan bu yönetmeliğe göre; “bilhassa koruyucu tababet bakımından sağlık işlerinin şimdiden daha iyi bir şekilde yürüyebilmesi ve bakımsız hiçbir köy kalmamasını temin için Milli Sağlık Planının bir nüvesini teşkil etmek üzere muhtelif sağlık teşekküllerine bağlı tabip ve sağlık personelinin bundan böyle müşterek bir çalışma sistemi takip etmeleri Bakanlıkça uygun görülmüştür.” denmiştir(71).

Yaklaşık bir buçuk yılda kanun tasarısı haline gelen Milli Sağlık Planı, Dr. Dr.Behçet Uz, Recep Peker ve Hasan Saka hükümetinde de SB’lığı yaptığı dönemde Bakanlar Kurulunda ve TBMM’nin dört komisyonunda görüşülüp kabul edildiği halde, hükümet değişikliği nedeniyle kanunlaşmamıştır. Ancak yeni hükümetteki SB’ı Dr. Kemal Beyazıt tarafından geri çekilmiştir.

Gazetelerde, halkta, Dr.Behçet Uz’da büyük bir heyecan yaratmış olan plan ne Dr.Behçet Uz’un görev döneminde ne de ondan sonra yasal bir nitelik kazanıp uygulaması yapılamamıştır. Hatta Dr.Behçet Uz’un SB’lığı yaptığı 1948

senesine kadar bile elle tutulabilecek bir adım atılamamıştır. Sağlık Merkezlerinde bile artış görülememiştir. Bu tarihte açılan sağlık merkezi yalnızca bir tanedir. Plan başta büyük ilgilerle karşılanmış olsa da sonradan eleştiriler almaya başlamıştır. Tasarı şeklinden ilk meclise sunulduğunda büyük övgü alan plan, daha bir yıl geçmeden gerçekleştirilemeyecek kadar “hayali” olduğu gerekçesiyle aynı meclis üyelerince eleştiriler almaya başlamıştır(159). Her ne kadar başarıya ulaşamamış olsa da bugünkü sağlık ocaklarının yürüttüğü hizmetleri yerine getirmek amacıyla 1947 yılında planın ele alınması ileri bir görüşün ifadesi olduğunu bize göstermesi açısından önemlidir. Milli Sağlık Planı ve Milli Sağlık Programı yasal metin haline getirilerek tümüyle uygulanamamış olsa da, içerdiği düşüncelerden büyük kısmı ülkemizin sağlık yapılanmasını derinden etkilemiştir.

2.4.3.2.Dr.Behçet Uz’un 7 ağustos 1946-10 haziran 1948 dönemi diğer sağlık hizmetleri:

2.4.3.2.1.Açılan okul, fakülte ve hastaneler:

Dr.Behçet Uz, hazırladığı plan dışında yurt çapında fakülte hastane açılmasını desteklemiştir. Bu tarihlerde ülkemizde dispanserler verem ile mücadele edilmesinde etkiliydiler ve yeni dispanserlerin arttırılması büyük bir ihtiyaç olmuştur. Örneğin Beykoz Dispanseri hayırseverlerce ayakta tutulan bir müessese olmuştur(12). Bunun yanında İstanbul Verem Savaş Derneği, Amerika’dan büyük rakamlar vererek getirttiği gezici röntgen makinesi sayesinde şehrin muhtelif yerlerinde gezerek küçük büyük kadın erkek tüm şehir sakinlerini röntgenden geçirmekteydi(117). Mustafa Kemal’in desteği ile SB’ı Refik Saydam’ın 1925 görev yılında birincisi toplanan Milli Tıp Kongresi bir gelenek haline dönüşmüştü ki; dokuzuncusu 21 Ekim 1946’da toplanmıştır. Burada açılış konuşmasını yapan Dr.Behçet Uz Sağlık Merkezleri üstünde özellikle durmuş ve “köylerimiz kırkar köylük gruplara ayrılarak her grup için

bir sağlık merkezi kurulacak” demiştir(80). Dernek bu tarih itibariyle 300 azaya sahipti(33). 8 Ocak 1948 yılında bu cemiyetin başkanlığına Profesör Kazım İsmail getirilmiştir. Törende cemiyet 92 sene öncesi ve kurucusu Sultan Abdülmecit ile birlikte anılmıştır(86). Bu tarihlerde on yıllık planı uygulayabilmek için sağlık personelinin sayısının arttırılması gerekliydi. Bu yüzden Tıp talebeleri teşvik ediliyor ve övgüleri nail oluyorlardı(80).

Dönemin Çalışma Bakanı Sadi İrmak İstanbul seyahati sırasında İstanbullulara hem kendi bakanlığı hem de SB’liğini ilgilendiren bir müjde vermiş ve işverenlerle temas içinde olduğu ve İstanbul’da büyük bir İşçi hastanesinin kurulacağına müjdesini vermiştir(45). Aynı dönemde işçiler için sağlık sigortası projesi düşünülmesi büyük bir atılımın planlandığını açıkça göstermektedir.

Dr.Behçet Uz ülke çapında hastane, sanatoryum vs. sağlık kuruluşlarının açılmasına bizzat iştirak etmiştir. Heybeliada Sanatoryum’unun yeni pavyonunun açılışında yer almış ve bir nutuk vermiş olan Uz, veremin memlekette nüfus yıpratıcı bir hastalık olduğu” üstünde durmuştur(48). Akşam Gazetesi’nin 16 Ocaktaki 3. sayfa yazısında ise; bu pavyonun hasta bakmaya başladığı ve 240 yatağa sahip olduğu belirtilmiştir. Aynı yıllar Amerika’da Sağlık Merkezi çalışmalarına beş yıllık planda bir milyar dolar harcancacağına dair yasa tasarısı hazırlanıyor ve meclisten geçirilmesine çalışılıyordu(50). Aynı uygulamaların ülkemizde de yapılması büyük önem arz etmekte, On yıllık Sağlık Planının yarattığı mutluluğu arttırmaktadır.

24 Şubat 1947 tarihinde Dr.Behçet Uz öncülüğünde çalışmalarını bitiren Yüksek Sıhhat Şurası, ardından yapılan açıklamada: 1946 yılı ve son iki aydır bulaşıcı hastalıklarla mücadele edildiği, bu bakımdan yurt çapında bir iyileşme olduğunu ortaya koymuştur(13).

Ayrıca Sağlık çalışmaları halka duyurulmaya çalışılmış ve bunun için kongreler yapılmış, müzeler açılmıştır. Ankara’da Gençlik Parkında bizzat SB’lığınca açılan müze halkın yoğun ilgisini çekmiştir. Bu durum Dr.Behçet Uz’un halkı bilinçlendirme çabalarında başarılı olduğunun sinyallerini vermesi bakımından önemlidir(23).

25 Temmuz 1947 tarihinde Trabzon’da 250 yataklı bir hastanenin açılışında hazır bekleyen Dr.Behçet Uz, Milli Sağlık Planını hayata geçirebilecek tüm aşamalarda bizzat yer almaya çalışmıştır(187).

2.4.3.2.2.Verem ile mücadele:

Verem 1940 ve 1950 yıllarının önemli ve yaygın hastalıklarından biriydi. Veremle mücadele için ülkemizde aşular tatbik edilmeye başlanmış, verem mücadele dispanserleri açılmıştır. Ülkemizde ilk Verem Savaş Derneği İzmir’de 1923 senesinde Dr.Behçet Uz ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. Bu hususa büyük ehemmiyet veren Dr.Behçet Uz, bakanlığı sırasında da bu hastalık üstünde çok durmuştur.

Halk veremden dolayı büyük sıkıntı içerisindeydi ve bu işin uzmanı kısıtlı sayıdaki hekimden yardım talep etmekteydiler. Verem bir afet olarak nitelenmiştir. Ülke çapında verdiği tahribat tarif edilemeyecek kadar fazlaydı. Sanatoryumlar genellikle 200 yataklı olarak tesis edilmekte ancak bunlar halkın ihtiyacını karşılamaktan yoksundu.

Dr.Behçet Uz’a göre yurdun her tarafına yayılmış Verem ülkede en yaygın ve önüne geçilmesi gereken hususların başında gelmekteydi. 1946 -1947 yılları ile kıyaslandığında 1948 yılında veremlilerin sayısının azaldığını belirten Dr.Behçet Uz, “bu hastalığın önüne geçilebilmek için yapılan sanatoryumlar elle tutulur değişimler sağlamıştır” diyerek bu hususta vatandaşların tecrit ve tedavi imkânlarının arttığı üstünde durmuştur(157).

Dönemin gazeteleri Veremle mücadele için yapılanları gün gün gazetelerinde işlemişlerdir. 1947 senesinde bu hastalıkla ilgili yeni bir aşının tatbikine başlanmıştır(183). Heybeli Sanatoryumuna ilave pavyonun açılış töreninde konuşma yapan Dr.Behçet Uz; ülkemizde 15 senedir B.C.G adı verilen bir aşının mevcut olduğunu ve bu aşının veremi önlediğini ama pek çok doktorun bu aşının varlığından bile haberdar olmadıklarını belirtmiştir. Bir heyetle Kopenhag'a gidecek olan Dr.Behçet Uz, bu hususta temaslarda bulunmuştur ve bu aşının ülkede yaygınlaştırılmasına çalışmıştır. İstanbul'da bu hastalık yaygın bir şekilde seyir etmekteydi. Dönemin doktorları bu hususta dispanserlerin azlığından yakınmaktaydı. Kumkapı'da açılan yeni verem dispanserinde yapılan konuşmalarda genel kanı İstanbul için daha 20 dispansere ihtiyaç duyulduğu şeklinde olmuştur(81). Sanatoryumlarda 1600 veremli hastanın sıra beklediğini söyleyen Dr.Behçet Uz, sanatoryum ve yatak sayılarının eksikliğinden her fırsatta söz etmiştir(34).

Veremle mücadele için Verem Savaş Dernekleri kongreler düzenleyip, neler yapılması ile ilgili genel bir plan ortaya koymaya çalışmışlardır. Kırk iki vilayet delegesinin iştirak etmekte olduğu kongre 3 Ocak 1948 senesinde Dr.Behçet Uz'un konuşması ile açılmıştır(82). SB'ı Verem Savaş Derneği Umumi Kongresinin açılış konuşmasını yaparken Veremi ülkemizi yok etmeye çalışan "sinsi bir düşman" şeklinde nitelendirmiştir. Konuşmasında ilgi çeken bir diğer nokta da ortamı ve alınan tedbirleri harikulade birer eylem olarak göstermektense olayı objektif bir şekilde ele almış ve tüm çıplaklığıyla ortaya koyduktan sonra çözüm üretebilecek hususlara değinmiştir(83). Kongre delegeleri daha sonra Sanatoryumlarda incelemeler yapmışlar ve eksikleri belirlemişlerdir(85). İl valiliklerine bir tamim gönderen SB'ı Dr.Behçet Uz, yıllardır bu illet hastalıkla mücadele edildiğini bu hususta herkesin birbirine yardım etmesi gerektiğini, valiliklerin verem savaş derneklerinden yardım alarak bu hususta çalışmalarını istemiştir(14,18).

2.4.3.2.3.Sıtma ile mücadele:

Sıtma ülkemizde sivrisineklerden hâsıl olan bir hastalıktı. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yakıp yıkılan ve harap edilen İzmir, bataklıklarla dolu bir yer halindeydi. Belediye Başkanlığı sırasında Dr.Behçet Uz, İzmir'de bu sorunu çözebilmişti. Ancak şimdi tüm ülkede sıtma savaşı yapılacaktı ve durumun İzmir'deki mücadeleden daha zor olacaktı. Dönem sıtmanın nasıl bir hastalık olduğunun henüz yeni tartışıldığı zamana denk geldi, mücadele için nasıl bir yol izlenmesi gerektiği de açık değildi.

Dr.Behçet Uz, durumu çözebilmek için öncelikle bataklıkları kurutmaya çalışmıştır. Bataklıklara ne çare düşünüleceği ve nasıl kurutulabileceği aynı dönemlerde mecliste tartışma konuları içerisinde yer almıştır(160). Sivrisinekleri yok edebilmek için uçaklar kullanmayı düşünmüştü. Böylelikle hem emekten hem de zamandan tasarruf edilebilecekti. Türk Hava Kurumu'nun Etimesgut'taki uçak fabrikasında üretilen Türk tipi uçakların bu yolda kullanılması hususu üstünde durmuştur. Bunun için fabrikayı yerinde ziyaret etmiş ve tecrübelerde bulunulmuştur(25). Çekmece ve Terkos gölleri civarındaki bataklıkların önü kesilebilmiştir(49).

Sonrasında durum giderek iyileşmeye başlamış ve ülkeden güzel haberler gelmiştir. Örneğin sıtmadan mustarip olan Kocaeli'nde artık sıtmaya hiç rastlanmadığı, rastlansa bile pek az olduğu haberleri yapılan çalışmaların iyi sonuçlar verdiğini görmek açısından umut verici olmuştur(188).

2.4.3.2.4.Veba ile mücadele:

(Karaölüm) ve (taun) diye de anılan bu hastalık hakikaten öldürücü bir hastalık idi ki ne yazık ki dönemin en büyük hastalıkları arasındaydı.

a. Hiyarcık Vebası

- b. Akciğer Vebası
- c. Deri vebası şeklinde tanımlanmıştır. Tıbbiyelilerin önemli tedbirler aldığı hastalık öldürücü sonuçlar doğurabilmekteydi(184). Ülkemize Afrika, Dakar, Cezayir, Oran sahillerinden gelen bu hastalığa ve bu bölgelere SB'lığınca da bazı tedbirler alınmıştır(142). Birleşik Milletler Sağlık Örgütü'nden alınan karara göre Suriye'nin Vasta Köyünde veba vakası görülmesi üzerine mayıs ayının ortalarında bu bölgelere yeniden tedbirler konulmuştur(147).

Ülkenin pek çok yeri bununla mücadele etmekte, özellikle Urfa bölgesinde yaşanan veba vakasına hemen Bakanlıkça bir 100 kişilik heyet gönderilmiştir(32). Urfa'da görülen veba vakası SB'lığını harekete geçirmiş ve illere bir tamim gönderilerek tedbir alınması lüzumu üstünde durulmuştur. Sahil Sıhhiye Müdürlükleri tedbiri uygulamaya başlamıştır(55). Galata'daki sahil sıhhiye merkezinde kurulan aşı istasyonu da aşı yapmakta ve vebanın önlenmesi için çalışmaktaydılar. Temizlik, pire ve fare mücadelesi açılacağı gibi, Cenuptan gelen yolculardan aşı vesikası istenecek ve geniş ölçüde aşı tatbik edileceği vurgulanmıştır(53). Ayrıca Tavuk ve Koyun vebasına karşı veteriner fakültelerince iki mühim serum keşfedilmiş ve tatbikine başlanmıştır. Bakanlıktan da lisans alındıktan sonra hastalıkla mücadelede önemli yollar kat edilmiştir(27).

2.4.3.2.5.Boğmaca- çocuk felci- kanser ve cüzzam ile mücadele ve diğer hususlar:

Boğmaca akut ve çok bulaşıcı bir enfeksiyon hastalığıdır. En tipik özellikleri solunum yollarında nezle ve üst üste gelen öksürük nöbetleridir. Öksürük kasılma nöbetleriyle birlikte gelebilir. Hastanın soluk alma sırasındaki iç çekişleri ötmeyi andırır. Ancak 1940'lı yıllarda bu hastalığın daha çok çocuklarda olduğu düşünülmekteydi. Bu hastalıkla da mücadele için Bakanlıkça tedbirler alınmıştır.

Yaygın hastalıklardan bir diğeri de lepraydı. Lepra komitesi bu hastalıkla mücadele için yoğun çalışmalara girmişlerdir. Akşam gazetesinden anladığımızı göre hastalığın bu yıllarda Birleşik Amerika'da çözümünün bulunduğu ve Amerika'daki Lepra Komitesinin tavsiye ettiği esaslarla hastalığın kökünün kazıtılacağı söylenmiştir. Lepralıların çok gerekli olmadıkça tecrit edilmeyeceği belirtilmiştir(36). Ülkemizde de bu yeni usuller uygulanmaya çalışılmıştır.

Kanser günümüzün en büyük ve yaygın hastalığı 1940lı yıllarda da insanların canlarını acıtmaktaydı. Türkiye'de ilk "Türk Kanser Tetkik ve Mücadele Cemiyeti" Dr. Hamdi Suat Aknar tarafından kurulmuştur. Fakat yaşayamamıştır. Daha sonra Ankara İstanbul ve diğer şehirlerin önemli önde gelen bazı doktorları bir araya gelerek yedi ihtisas komitesi oluşturulmuştur. Komitenin başkanları Yönetim Kurulu ile beraber Merkez Kurulu'nu teşkil ediyorlardı. Kuruma toplantı yapabilmesi için Kızılay ve Milli Kütüphane kapılarını açmıştır(182).

Dönemin diğer bir hastalığı ise kolera salgınları idi, bunun için bazı tedbirler alınmış olduğunu görmekteyiz(149). Bu hastalık bize Mısır ve Suriye üzerinden geldiği için bu bölgelere ve buradan gelenlere karantina tedbirleri uygulanmıştır. Zamanla bu tedbirlerin gereği kalmamış ve kaldırılmıştır(148). İstanbul'da cami ve mektepler yıkanıp temizlenmesi kararlaştırılmış, yiyecek, içecek satanlar mecburi aşıya tabi tutulmuştur. Aksu, Kavak bölgelerinin karantina altına alınması kararlaştırılmıştır. Hastalığın Mısır'da şiddetini arttırmış olduğu, son 24 saatte 753 vaka görüldüğü ve 366 kişinin öldüğü kayıtlarla mevcuttur(31). Kolera ülkemize Mısır üzerinden gelen bir salgın olduğu için bu haberler ilgiyle takip edilmiştir. Mısırdaki büyük bir hızla yayılan hastalık kısa sürede büyük canlar alır hale gelmesi(21) ülkemizi bunla ilgili ciddi tedbirler almaya yöneltmiş, bakanlık 80 kilo aşı göndermeye karar vermiştir. Ayrıca bu konuda hacca gidenlerle ilgili de bazı tedbirler de alınmıştır(54).

Bu gibi tedbirler ülke çapında alınırken ve bu ve bunun gibi bulaşıcı hastalıklarla mücadeleler devam ederken mecliste önemli görüşmeler yapılmaktaydı. Bulaşıcı hastalıklarla ilgili alınan tedbirler Dr.Behçet Uz'a sorulduğunda: Dr.Behçet Uz; bu hastalıkların giderek azaldığını ve durumun memnuniyet verici olduğunu rakamlarla söylemiştir. Ayrıca küçük yaşta çocuğu olan kişilerin aileleri ve okul idareleri arasında işbirliğinin bulunması gerektiğini söyleyerek bu hususta Milli Eğitim Bakanlığı ve SB'liğinin arasında bir eşgüdüm olduğunu belirtmiştir(28). Bakanlık yaptığı dönemler pek çok bulaşıcı hastalıkla mücadele edilmesi gereken bir dönem olduğu için bu hastalıklarla ilgili kongre ve konferanslar da yoğun bir şekilde yürütülmüştür(74).

Romatizma araştırmalarına da önem verilmiş, Türk Romatizma Savaş ve Araştırma Birliğinin kuruluşu 1947 yılında gerçekleştirilmiştir.

Piyasada milyonlarca ilaç bulunmaktaydı ve bu ilaçlar için ruhsat alınması gerekliydi. SB'liği piyasada mevcut yerli, yabancı ilaçları terkipleri bakımından tahlile ve kontrole tabi tutması yolunda aldığı karar son zamanlarda hükümetçe alınan kararların en faydalısı, en lüzumlu olarak düşünülmekteydi. Bundan böyle bizde de kontrolün zaman zaman habersizce yapılacağı üstünde durulmuştur(22).

1946-48 yılları arasında Bakanlık yaptığı sürede, yurt gezilerine de büyük önem veren Dr.Behçet Uz, ülkede gelişen durumları bizzat takip edebilmek için ülkede incelemelerde bulunarak yakın temaslar içinde olmuştur. Özellikle İzmir, Manisa, Aydın, Trabzon, Zonguldak, Heybeliada, İstanbul, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri Bakanlıkça devamlı kontrol altında tutulmuştur(185). Sıtma ve trahomun özellikle görüldüğü Gaziantep gibi bu yerlerde yeniden sağlıklı ve kaliteli bir yaşam tesis edilmeli(16), buralar kontrol altına alınmalıydı. Ayrıca Dr.Behçet Uz, bu bölgelerde açılan tüm hastanelerin açılışında bizzat bulunmuştur. Sadece yurt içinde değil, yurt dışında da temaslarını sürdüren Dr.Behçet Uz, özellikle Amerika ile görüşmelerini hep sıcak tutmuştu, Sağlık

Sandıkları hususunda Amerika'nın kazandığı başarı ona kendi planının da başarıya ulaşacağına hissini vermiştir.

SB'lığının vazifelerinde bir başkası da kimsesiz, terkedilmiş ve anormal çocukların korunmasını ve yetiştirilmesidir. Bu husus Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyon'unda yapılan tartışmalar sonrası karara bağlanmış, yedi yaşına kadar olan çocukların yetiştirilmesi bakımı SB'lığına bırakılırken, yedi yaşından sonraki kör sağır dilsiz gibi bakıma muhtaç çocukların gelişimi Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiş ve iki bakanlık bu konuyu beraber çözmeyi planlamıştır. Bu yardımlar iki bakanlığın bütçelerinden karşılanmış böylelikle daha fazla hizmet götürülebilmektedir(173). 26 Mayıs'taki karardan anladığımızı göre sunulan bu karar kabul görmüş ve yedi yaş üstü bakıma muhtaç çocukların bakımları Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir.

Dr.Behçet Uz, bakanlığı sırasında yaptığı tüm harcamalarının belgelerine baktığımızda tıpkı Ticaret Bakanlığı görevinde olduğu gibi bu bakanlıkta da zaruri ihtiyaçlar dışındaki ihtiyaçları asgari düzeye indirdiğini görebiliriz(73). Gereksiz hizmet verecek kişilere asla izin vermemekte, eğer hizmetliye çok gerek duyulursa o dönemlerde geçici hizmetlilerle sorunun çözüleceği zamana kadar idare edilmekteydi(75).

Görüldüğü gibi Dr.Behçet Uz, VIII. Yasama Dönemi içerisinde yani siyasi olarak çok tartışmalı ve sağlık açısından bol salgın hastalıklı bir dönemde SB'lığı yapmıştır. Recep Peker ve Hasan Saka hükümetlerinde 7 Ağustos 1946 ve 10 Haziran 1948 yılları arasında görev alan Uz, üstün bir performans göstermiş, yeni kurulan Cumhuriyet'te dönemin süper güçlerinden biri olan Birleşik Amerika ile yarışabilecek, çağdaş uygulamalar getirmeye çalışmıştır. Çok istediği On Yıllık Sağlık Planı ya da bilinen adıyla "Dr.Behçet Uz Planı" tam anlamıyla tatbik edilememiştir. Ancak plan dahilinde hastaneler, dispanserler, sanatoryumlar açılmasıyla hastalar için daha çok yataklı hastaneler sağlanabilmiştir. Bunun yanında, tıp fakültelerinin sayılarının arttırılması, halkı

eğitebilecek daha çok doktorun yetiştirilmesini sağlamış, kendisinden sonra plan içerisinde olmasa da dileklerinin gerçekleştirilmesini kolaylaştırmıştır.

2.4.4. Demokrat Parti Yılları ve 1954-1955 Dönemi Sağlık Bakanlığı

2.4.4.1. 1950 seçimleri ve demokrat parti

1946 yılında ilk sinyaller verilmiş olsa da 1950 seçimleri Türkiye Cumhuriyeti Devleti için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. 1923 senesinden bu yana devam eden uzun soluklu tek parti ve tek iktidar dönemi tam anlamıyla sona ermiştir. Yeni bir seçim kanunu ile artık oylamalar gizli oy-açık sayım döküm esasında olduğu için 1946 senesinde gerçekleştiği iddia edilen bazı oyunlar gerçekleşmemiş ve bu nedenle CHP de diğer partilerde olduğu gibi seçim propagandası ile halkı kendine inandırmaya çalışmıştır. Sonsuz güç ve kazanacağına olan inanç bu seçimlerde yerini CHP'liler için tedirginliğe bırakmıştır. Tek parti rejimi boyunca CHP'nin karşısına hiç bir muhalefet çıkamamıştır. Bu da CHP'nin hiç kimseden oy istemesini ya da daha dikkatli çalışmasını gerektirmemiştir. Oysaki şu anda bir muhalefet vardı ve bu muhalefet gerçekten güçlüydü. Bu durum CHP için üzücü olsa da artık Cumhuriyet idaresi için demokrasinin gerçekleşeceği zamanlar gelmiştir. CHP'nin de buna uygun davranması gerekiyordu. Bundan sonra halk özgür iradesiyle birkaç parti içerisinde kendisine en uygun olanı seçip ona oyunu verebilecek ve baskı görmeyecekti, çünkü oylama gizli yapılacaktı.

1950'lerdeki seçim kampanyalarında muhalefet DP; özgürlük ve demokrasi çığlıkları ile doludur. Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Samet Ağaoğlu ve diğer DP hatipleri sadece "Hürriyet" istediklerini ve yönetime geldiklerinde demokrasiyi tam anlamıyla uygulamaya koyacaklarını belirtmişlerdir(88).

Seçimler için büyük tedirginlikler yaşansa da seçimler 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılmıştır. Seçime yüksek bir katılım olması ilgi çekicidir, katılım yüzde doksan gibi bir rakamı bulmuştur. Seçimler bitip sayım döküm yapıldıktan sonra ise asıl ilgi çekici sonuç CHP'nin uğradığı hezimet olmuştur. Seçimlerde eski hükümet ve meclisten pek çok siyasi meclise girememiş ve bu durum eski siyasi atmosferi tamamıyla değiştirmiştir. Kabinedeki bakanlardan sadece  meclise girebilmiştir. İsmet İnönü Malatya milletvekili olarak mecliste olabilmif, CHP'nin yaşamış olduğu bozgun büyük bir yankı uyandırmış, hatta İsmet İnönü'nün meclise girebilmesin de bile şaibeler aranmıştır(57).

Seçimlerde DP ezici bir çoğunluğa sahipti ki; DP 396 milletvekili çıkarırken, CHP ise 68 milletvekilliği kazanabilmiştir(79). Tüm gazeteler bu dönemde haberi manşetten geçmiş ve “DP İktidarı Devraldı” şeklinde yazılar yazmışlardır. Herkes için büyük bir mutluluk kaynağı olan bu durum 1950 Türkiye'si için yeni bir sürecinde başlangıcı olması sebebiyle önemlidir.

Mayıs sonuna doğru milletvekilleri mazbatalarını İl seçim Kurullarından aldıktan sonra Ankara'ya geldiler. Meclis her zaman yapılan tören ile açıldı. And içen milletvekilleri görevlerine başlamışlardır. Hemen ardından yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde Celal Bayar 400'den fazla oy alarak göreve başlamıştır. Meclis başkanı seçimini ise Refik Koraltan kazanmıştır. Celal Bayar hükümeti kurmakla Adnan Menderes'i görevlendirmiş ve açıklanan Bakanlar Kurulu listesi meclisten güvenoyu alarak göreve başlamıştır(65).

Görüldüğü gibi, 1946 senesi sonrasında başlayan bu süreç 1950 yılına kadar devam etmiştir. 1950 senesi ise yepyeni bir dönem başlatmış ve Türkiye'de bir daha değişmeyecek bir döneme girilmiştir. Çoğulculuğun uygulama görmeye başladığı bu dönemde ilk defa siyasi yaşamda birden fazla parti mecliste yer almış ve ayrılan görüşler ortak bir zeminde yan yana gelme fırsatı bulmuştur.

Dr.Behçet Uz, bu hususu hatıralarında şöyle anlatmıştır: “1950 seçimlerine girmeden yeni bir Seçim Kanunu çıkarma zorlamasını Halk Partisi olumlu karşıladı, hükümet tasarısı Meclis’e gelince İçişleri Komisyonu beni de kırk kişilik komisyona aza seçmişti. Toplantıya gittim. Gizli seçimde en çok oyu alarak reis seçildim. Gecelerce çalışmak üzere iki parti birleştik. DP’den Nuri ve Fikri Apaydın Beyler çok sert muhalefet yapıyor, Halk partililerle kavgalar çıkıyordu. İnönü, Bayar ve Menderesle konuşarak ara buluyor ve tekrar çalışmaların devam etmesini sağlıyordum. İsmim arabulucu doktora çıkmıştı. Tasarı meclis görüşmeleri halini almıştı. Çıkan anlaşmazlıklarda arabuluculuk görevi hep Dr.Behçet Uz’a kalmıştı. Halkçı mebuslar bana kızgın ve dargındılar şeklinde durumu özetlemiş ve Ankara’ya döndüğünde İnönü ile yaptığı görüşmede, İnönü: Dr.Behçet Uz’a “seçim kanununu değiştirdin, kazanmak için tavsiyen nedir” demiştir. Dr.Behçet Uz, Şemsettin Bey Kabinesinin değişmesi ve yeni seçimlerin yapılmasını tavsiye etmiştir. Ancak İnönü’den sert bir tepki almıştır(194).

İki tarafta seçim propagandasındaydı. Denizli, İzmir yolu boyunca ve özellikle İstanbul gezisi sırasında halkın memnun olmadığına dair söylemlerini işiten Dr.Behçet Uz, durumu İnönü’ye bildirmiştir. Ancak Falih Rıfkı Atay dışındaki tüm üyeler durumu ağır bir şekilde eleştirmişti ama ilerleyen günler haklı olduğunu göstermiş, İsmet İnönü, Dr.Behçet Uz’a haklılık payının büyük olduğunu geç anladık diyerek onu dinlememenin pişmanlığını bildirmiştir(191,194).

Dr.Behçet Uz hatıralarında DP’ye katılımını şöyle özetlemektedir:

“1950 yılında seçimi kaybettiğimiz zaman Ege’de açmak istediğim okulu açmak için İzmir’in önde gelen iş adamlarıyla temasa girerek bir anonim şirket kurmuştuk. Bu şirketinde bazı çabalarıyla bir kolej açtık, İsviçre’den hocalar getirdik. Kurduğumuz okulu Adnan Bey, görmüş ve çok beğenmişti. Öyle ki ben yine hekimliğe devam ederken Adnan Bey, beni mebus yapmak istediğini

söyledi ve ekledi: “belki çıkaramadığım sağlık planını çıkarırsın.” Söz veremedim ve ayrıldık. Biraz geçtikten sonra Ankara’ya çağırdı ve gittim. Ancak yine hayır diyerek İzmir’e döndüm. Peşinden 1954 seçimlerinin son gecesinde bir telefon görüşmesiyle DP listesinde bağımsız İzmir milletvekili adaylığını kabul ettim. Seçildim ve tekrar Meclis hayatıma dönmüş oldum. Ve bu yeni mecliste Adnan Menderes başvekil, bense SB’ı oldum.”(191)

2.4.4.2.Dr.Behçet Uz’un demokrat parti yılları ve sağlık bakanı olarak çalışmaları:

2.4.4.2.1.1950 ile 1954 arası yapılan sağlık uygulamaları:

1950 seçimlerinde yapılan değişikliklerle beraber iktidar uzun bir süre için DP’nin eline geçmiştir. Bu dönemden önce taşrada uygulanan sağlık sistemi başarı kazanamamıştır. Bunun üstünde özellikle duran ve değişikliği gündeme getiren DP bundan vazgeçerek farklı bir alana yönelmeyi tercih etmiştir. Muayene ve tedavi evlerinden vazgeçilmesi gerektiğini düşünen DP bu planın uygulanmasında sorunlar çıktığını ve dispanserlerin sayısının artırılmasında bazı problemler yaşandığını düşünmüştür. Bu gibi faktörler DP’yi “sağlık merkezlerinin” yaygınlaştırılması politikasını benimsetmiştir. Etimesgut bu amaçta geçmiş dönemlerde de çalışmalarını sürdürdüğü için bu örnekte olduğu gibi merkezlerin artırılmasının gerekliliği üstünde durulmuştur(79,170). Bu doğrultuda merkezlerin yapımına başlanmıştır. Bu dönem bütünüyle bir değişiklik yapmaktan ziyade mevcut ihtiyaçların pratikte giderilme usulü izlenerek sürdürülmüştür(63).

Özellikle 1950- 1954 yılları arasında sağlık merkezlerinin sayıları arttırılmıştır. Sağlık merkezlerinde koruyucu hekimlik uygulaması devam ettirilmiş olmasının yanında tedavi edici yöntemlerde uygulanmıştır. Sağlık merkezlerinin yatak sayıları yine 10 ile 20 arasında değişmekte ve ölüm, doğum, hastalık kayıtlarını tutmak; anne ve çocuk sağlığını korumak; halkı bulaşıcı

hastalıklara karşı uyararak tedbirler almasını sağlamak gibi çalışmalara devam edilmiştir. Merkezler sadece buldukları şehir de değil ilçe merkezlerinde tüm bu görevleri yerine getirmekten sorumluydular. Şehir ve ilçe merkezleri dışındaki yerlerde bu görevleri hükümet tabibi yerine getirmekle görevliydi. Koruyucu ilaçlar ve ayaktan veya yataklı olsun tedaviye ihtiyaç duyan tüm fakir hastaların ilaçları parasız bu merkezlerden karşılanması sağlanmıştır(63).

Sağlık merkezlerinin çoğuna taşıt tesis edilmiştir. Sağlık merkezleri bu araçları köylerde doğum yapacakları merkeze getirmekte, hastaların hastanelere sevinde ve bulaşıcı hastalıkları merkeze ihbar edebilmesi için hükümet tabibinin hizmetinde kullanılmıştır. Yataklı bölümlere hastalar, genellikle kısa süreli yatacak olan doğum hastalarından kabul edilmiştir.

Bu kurumlardaki hekim sayıları eşit değildir. Hekimlerden biri mutlaka başhekimdir. Bunu yanında hemşire, ebe, sağlık memuru ile şoför, aşçı, çamaşırcı ve hademeler de bulunmaktaydı. Hekim, ebe ve hemşirelerin nöbete kalması gerekmekteydi. Kurumların işleyişi Etimesgut da dahil olmak üzere geçici yönetmeliklerle belirlenmiştir. Geçici yönetmeliklerden ilki 1953 senesinde hazırlanmış, ancak Etimesgut ve Ankara gibi “numune” niteliğindeki merkezlerin yönetmelikleri ayrı tutulmuştur(63).

2.4.4.2.2.1954 seçimleri, Dr.Behçet Uz'un kabine 'ye dahil olması ve çalışmaları:

2 Mayıs 1954'de seçimler gerçekleştirilmiş ve yeni yasama dönemi başlamıştır. Bu seçimlerde DP için büyük bir galibiyet söz konusu olmuştur. Seçimlerden sonra yeni kabinenin kurulma çalışmaları başlamıştır. Oyların %57'sini alan DP 17 Mayıs'ta yeni kabinesini açıklamıştır. Bazı eski bakanlar kabine dışında kalmıştır. Bu vekiller; SB'ı Ekrem Hayri Üstündağ, Milli Eğitim Bakanı Rıfık Salim Burçak, Milli Savunma Bakanı Kenan Yılmaz gibi yeni şahsiyetler bu kabine de yer almamıştır. Yine kabineyi kurma görevi Adnan

Menderes'e verilmiştir. Menderes öncülüğünde kurulan 21.hükümete ait kabine şöyledir:

Başvekil İstanbul mebusu Adnan Menderes, Devlet Vekili Başvekil yardımcısı Çanakkale Mebusu Fatin Rüştü Zorlu, SB İzmir mebusu Dr.Behçet Uz'du(24). Aynı gün ilk toplantısını yapan kabine programını belirlemeye çalışmış, program birkaç gün içerisinde tamamlandıktan sonra muhalefetin yani CHP ve Cumhuriyetçi Millet Parti gruplarının görüşlerinin alınacağı belirtilmiştir(7). Yeni Kabine Programının 24 Mayıs'ta mecliste okunmasının ardından başbakan tarafından meclise ve halka geniş izahat verilmiştir(30). Üçüncü Menderes Kabinesi olarak geçen bu kabine güvenoyu alarak ve görevine başlamıştır(109).

2.4.4.2.3.Dr.Behçet Uz'un 1954-1955 yılları arası sağlık bakanlığı:

2.4.4.2.3.1.Milli sağlık programı:

Dr.Behçet Uz, ikinci SB'lığı döneminde yeniden bir sağlık programı hazırlamak ve uygulamak için hazırlığa başlamıştır. Birinci Milli Sağlık Planının devamı niteliğinde olan ve 8 Aralık 1954 tarihinde SB'ı Dr.Behçet Uz tarafından açıklanan "Milli Sağlık Programı ve Sağlık Bankası Hakkında Etütler" ülkemizin sağlık planlamasının ve organizasyonunun temel yapı taşlarını oluşturmuştur. Dr.Behçet Uz; "Tecrübeli kafaların mahsulü olan 10 senelik milli sağlık programı memleket için hayırlıdır. Bunun tatbikine ve muvaffakiyetine çalışmak her münevverin borcudur" (42,191), diyerek herkesin yardımını istemiş ve bu olayı bir ekip işi olarak gördüğünü göstermiştir. Bundan önce 1946- 1948 senesinde denemiş olduğu sağlık planı uygulamaya geçirilemediği için bu defa halkın desteği sağlanarak halkla birlikte bir yol izlemek istemiştir.

Sağlık planında öncelikle şu andaki memleketin sıhhi durumu ortaya konması için iyi bir tetkik yapılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

1948'de bakanlığı devir eden Dr.Behçet Uz, kendisinden sonra meydana gelen gelişmeleri tetkik etmiştir.

Milli Sağlık Programının önsözünde ülkemizin içinde bulunduğu durum ve hedefler şöyle vurgulanmaktadır:

1-Nüfusumuzun yuvarlak hesap yüzde 85'inin yaşadığı kasaba ve köylerimizin umumi sağlığını korumak, kontrol altında bulundurmak ve gerekli tedbirleri süratle yerinde alarak hastalık ve ölümleri azaltmak üzere kazalarda, teşkilat halinde, müttehiden ve aynı hedefe müteveccihen çalışan bir sağlık idaresi kurulacaktır. Bu teşkilat sağlık merkezlerinde toplanarak kâfi miktarda yatak ve elemanla mücehhez olacak ve böylece hem koruyucu hem de tedavi edici olarak çalışılabileceklerdir.

2-Vilayet hastanelerimiz, modern teçhizatla donatılmak ve yatak sayıları artırılmak suretiyle her bakımdan bugünkü terakki ve tekniğe ve aynı zamanda ihtiyaca uygun bir seviyeye erişilmesi planlanmıştır.

3-Nüfusumuzun memleketimizin genişliğine nazaran az ve dağınık olması göz önünde tutularak yer yer tam teşkilatlı ve kifayetli sağlık bölgeleri kurulacaktır.

4-Nüfus gruplarını kütle halinde hasta etmekte ve büyük ölçekte öldürmekte en tehlikeli amil olan bulaşıcı hastalıklara karşı koruyucu tababet teşkilatının memleketin her tarafında faaliyete hazır olması için en yeni vasıtalar temin edilecektir.

5-Halen hariçten getirildiği için hem pahalıya mal olan ve çok defa da bayatlayan çocuk mama ve gıdaları daha ucuz ve daha faydalı olarak memlekette imal edilecek ve bunların imalcilerine yardım olunacaktır.

6-Asırlardan beri memleketimize büyük bir nimet teşkil etmek üzere mevcut olduğu halde hassalarından layıkıyla faydalanılamayan kaplıca ve şifalı sularımız, modern su tedavisi tesisleri haline getirilerek halkımızın istifadesine arz olunacaktır(90).

On senede tamamlanacak olan plan için ön hazırlıklar tamamlanmıştır. Yurtta ne kadar ölüm, doğum, bulaşıcı hastalıkların olduğu hakkında yıllık

bilançolar çıkarılmıştır. Bu hale göre sağlık teşkilatının daha verimli olabilmesi için neler yapılabileceği araştırılmıştır(42).

Sağlık teşkilatımızın memleketin ihtiyaçlarını karşılayacak ve medeni bir toplumun isteklerine cevap verecek hale getirilmesi için SB'lığı tarafından hazırlanan Milli Sağlık Programı ve Sağlık Bankası kurulması hakkındaki teşebbüs aşamasını geçmiş, bunların tatbiki için lüzumlu tasarılar tamamlanmıştır.

Bu tasarılar göre, nüfusumuzun yüzde olarak yoğunluğunun yaşadığı kasaba ve köylerimizde, yetecek kadar yatak ve elemanla mücehhez koruyucu ve tedavi edici sağlık merkezleri kurulacaktır. Buna muvazi olarak vilayet hastanelerinin de bugünün telakki ve terakkilerine uygun bir hale getirilmesi kararlaştırılmıştır.

Programdan anlaşılan diğer bir husus ise; tıbbi tanı, tedavi ve bakım hizmetleri artık yalnız hekimlik işi olmaktan çıkmış; yardımcı sağlık personeliyle gerçekleşecek bir ekip çalışması “ekip işi” olması yanında laboratuvarlı tıbbi malzemeli, teknik donanımlı tesislerin varlığını gerektiren toplumsal düzeyde bir olgu haline gelmiştir. Bu durumu kontrol altına alan devletin demokratik bir de adım atmış olması planın etkisini arttırmıştır(62).

Programda özellikle koruyucu hekimliğe önem verilmiş böylelikle hastanelerin yükleri hafifletilmesi düşünülmüştür. Tedavi ve sağlık tesislerinin bölge esasına göre olması, çeşitli hastalıkları karşılayacak duruma gelmesi, tedavide birkaç büyük şehre yığılmayı da önleyecek niteliktedir.

Koruyucu hekimlik teşkilatına önem verilmesi bulaşıcı hastalıkların sirayetini de önlemek açısından önemlidir.

Önceki sağlık planında daha önce 7 bölge de ele alınan hizmetler bu defa 16 bölge üzerinden değerlendirilmiştir. Bu bölgeler: Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Sakarya, Samsun, Seyhan, Sivas, Trabzon, Van olarak düşünülmüş ve planlanmıştır(5). Böylelikle tüm illerimizin kolaylıkla ulaşabileceği şehirler seçilerek bölgelerin merkezinde olan önemli kentler program için kilit noktaları olarak belirlenmiştir. Köy gruplarında sağlık memuru ve ebe görevlendirilmesinden vazgeçilecek küçük ilçelerde 10'ar, büyük ilçelerde 25'er yataklı sağlık merkezleri ile köylere ulaşılması düşünülmüştür(63).

Programda koruyucu sağlık hizmetlerinin temel unsuru "sağlık merkezleri" olarak belirlenmiştir. Sağlık merkezlerinin sayısının artırılması temel prensip olan planda(170)tedavi edici hizmetler, halkın sağlık konusuna yakınlık göstermesini sağlamak amacıyla ele alınmıştır. Özellikle Dünya Sağlık Teşkilatının(WHO) da belirlediği gibi dispanser ya da polikliniklerin daha ilmi ve daha mücehhez bir tesis olan sağlık merkezlerine tercih edildiği anlaşılmaktadır(42,63).

Bunlardan başka mama ve gıdaların memlekette yapılması için gerekli hazırlıklar ve yardımlar da göz önüne alınmıştır.

Programda kaplıcalarımızın ve şifalı sularımızın modern su tedavisi tesisi haline getirilmeleri de düşünülmüştür(35).

Türkiye'de 1950'li yılların başlarındaki sistem devam etseydi sağlık teşkilatının ilerlemesi mümkün görülemiyordu. Tek tek her hastanın doğrudan doğruya kendisini tedavi ettirmesi her zaman maddi imkânların azlığından dolayı mümkün olamıyordu. Bu işi kolaylaştıracak tek çare dünyanın her tarafında tecrübe edilmiş ve müspet netice alınmış sağlık sigortası usulü olduğu ortak kanı olarak ortaya çıkmıştır. Bu şekilde kolektif olarak fertlerin tedavisi temin olunabilecektir. Bankaların sermayesini devlet ve hissedarların temin etmesi düşünülmüştür.

Bu programın on yılda gerçekleştirilmesi planlanmıştır(42). Plan bütçeye bir milyar liralık bir maliyet getirecektir. Yurdumuzda hastane ve sair sıhhi müesseselerdeki yatak adedinin son dört sene zarfında büyük bir hızla arttırılmış olmasına rağmen halkın sağlık sahasında henüz cevap alamadığı sorular vardır. Bu inkişafın güç olmasında başlıca nedenlerden biri nüfus nispetine göre tesisi lazım gelen yatak adedinin bütçeye tahmil edileceği azami mali külfettir. Memleketimizde uygulanması düşünülen koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri parasız verilmektedir. Oysaki sağlık merkezlerinin sayısının arttırılması için nakit paraya lüzum vardır(167).

Teşkilatın işletme ve yürütme masrafı yılda 303 milyon liraya mal olacaktır. Tahmin edilebileceği gibi bu para bütçeye ağır bir yük getireceğinden tasarıda sağlık sigortası gündeme getirilerek durum çözülmeye çalışılmıştır. Sigorta sisteminin Milli Sağlık Bankası eliyle yürütülmesi öngörülmüş ve sağlık hizmeti maliyetinin bir kısmıyla tesisat masrafları karşılanması düşünülmüştür(35).

Türkiye’de yatak sayısının arttırılmasının da temel olarak benimsendiği plan dahilinde; yatak sayısı 14.915 olduğu ülkemizde yoğun bir şekilde yatak darlığı çekilmekte, buna 42.292 yatak eklenmesi düşünülmektedir(35). Özellikle 1955 bütçesinde konulacak olan tahsilatla hastanelere 1770 yatak ilave edileceği vurgulanmıştır(45). Ölenlerin cenazelerinin giderlerinin de sigorta tarafından karşılanacağı vurgulanmış, kişilerin hastalanmadan hastalığa karşı sigorta edilecekleri açıklanmıştır. Yurttaki hastane yatağı sayısı 80000 bine çıkarılması, gebelik ve analık hallerinde de yardımlar yapılması planlanmıştır. Program dahilinde verem, frengi, trahom, sıtma, veba ve zührevi hastalıklarla da mücadele edilmesi planlanmıştır(116). Milli Sağlık Programı tanıtılırken diğer yandan sağlık merkezleri ile ilgili yeni bir uygulamaya girişilmiştir. Bu uygulama “Kaza Sağlık İdareleri” sistemidir(20,63). SB’ı Dr.Behçet Uz yaptığı

radio konuşmasında bu sistemi anlatmış ve 14 Mart'tan aldığımız feyizle diyerek hassasiyetini ve bu konudaki heyecanını ortaya koymuştur.

2.4.4.2.3.2.Kaza sağlık idareleri:

“Kaza Sağlık İdaresi” demek, gerçekte uygulama açısından sağlık merkezi çalışmalarının yeniden düzenlenmesini planlamaktır. Kaza sağlık idareleri, esas itibariyle buldukları kaza merkezi ve buna bağlı nahiye ve köylerdeki halk sağlığı ve koruyucu hekimlik hizmetlerini ifa etmekle beraber, tedavi sahasında bir Talimatnameyle yürürlüğe girmelidir. Kaza Sağlık İdareleri, kazada vazife görmek üzere tayin edilmiş hükümet ve belediye tabipleriyle mesleki, teknik ve idari personelden teşekkül eder. Hükümet Tabiplerinden biri de bu teşekkülün baş tabibi olur. Kaza sağlık İdareleri, sağlık merkezi bulunan kazalarda bu merkezde toplu olarak vazife görürler. Hastanesi bulunan kazalarda sağlık idareleri, müsait odaları bulunduğu takdirde hastanenin bu kısımlarına yerleşerek faaliyette bulunurlar. Bu şekilde sağlık idarelerinden tedavi edici hekimlik faaliyeti hastane başhekimliğince tanzim ve idare edilir. Kaza Sağlık kendisine mevdu tüm hizmetleri ifa eder. Kaza Sağlık İdarelerinde verilen hizmetler içerisinde:

Koruyucu hekimlik bu hizmetlerin başında gelir ki koruyucu hekimlik içerisinde:

- Doğum, ölüm ve hasta istatistiklerini tutmak,
- Ana ve çocuk sağlığını korumak
- Verem, sıtma, frengi, gibi sosyal hastalıklarla mücadele etmek, sayılabilir.

Tedavi Edici Hekimlik Hizmetlerini de içine alan Kaza Sağlık İdareleri bu hususu yerine getirirken:

- Bu evlere hasta kabulünü,
- Hastaları bu evlere yatırma faaliyetlerini,
- poliklinik hizmetlerini,

-hastalardan alınacak muayene ve tedavi ücretleri konularını ve bunların uygulanmasında halka yardımcı olmayı ihtiva eder(150). Kaza Sağlık İdareleri uygulanabilirse öylesine gelişmelere neden olabilecekti ki Dr.Behçet Uz, mecliste yaptığı konuşmada duruma verdiği ehemmiyeti şöyle özetlemiştir:

“...bilirsiniz ki memleketimiz geniştir ve bu genişliğe kifayet etmeyecek bir nüfusa sahiptir. En mühim davamız; bu memleketin nüfusunu çoğaltacak olan sağlık davasını önemle ele almak ve bunu bir an evvel bu memleketin kudretini teşkil eden bu mukaddes varlığı muhakkak suretle neticelendirmek gerekir.” demiş ve memleketin genişliği, ihtiyacın çokluğu SB’liğini yeni çözümlere ihtiyaç duymaktadır. Hükümet planında dört yıllık dönemde her kazamızda bir kaza sağlık merkezi kurmaya söz verdiğini belirtmiştir. Şu an 170 sağlık merkezini çalıştırdığını ancak bunlarda ki hekim sayısının 3-5 olduğunu söyledikten sonra planın tam anlamıyla uygulanmasının yaptığı yurt gezilerinden gördüğü kadarıyla kilit noktasının hekim sayısının artırılması gerekliliğinde olduğunun üstünde durmuştur. Kaza Sağlık İdarelerinin personeli daima köyleri taramalarının kararlaştırdığını söyleyen Dr.Behçet Uz, personelin fişler hazırlamak, istatistikleri hazırlamak gibi müttekâmil bir yol tutacaklarını ve lüzum görülürse hastaların en yakın vilayete gönderilmeleri öngörüldüğünü söylemiştir. Bazen büyük illerde yatakların dolduğunu ama küçük illerde hala boş yatakların bulunduğunu, vasıtasızlık nedeniyle buralardan hizmet almak mümkün olmamıştır(166). Bu kapsamdaki uygulama girişimleri 1954 yılında başlamıştır. Görev halindeki hizmet örgütlerinin tüm demirbaşları ilçedeki sağlık merkezine devredilmiş(63), Kaza Sağlık idareleri ilçelerde SB’liğinde görev yapan tüm hekimlerle, belediyede çalışan hekimler, ve bunların yanında mesleki, teknik ve idari öteki yardımcı sağlık personelinden oluşmuştur. Sağlık merkezleri ihtiyaca göre 10-25 yataklı olması düşünülmüş, ilçenin en iyi yerinde ve yaklaşık 10 dekarlık bir alanda kurulması gerekmektedir(63).

2.4.4.2.3.3.Milli sağlık bankası:

1954 yılında Dr.Behçet Uz'un SB'ı olmasını izleyen süreçte bir sağlık bankası kurulması öngörölmüştür. Bu husus hem 1946 yılındaki Milli Sağlık Planı içerisinde hem de 1954 yılındaki Milli Sağlık Programı ve Sağlık Bankası Hakkında Etütler Planı dâhilinde yer almıştır. Planda halkı ücret karşılığında sigortalamak, sigortası olmayan ve tedavi giderlerini ödeyemeyenlerin masraflarını özel idare bütçesinden sağlamak, sağlık bankası kurarak sağlık harcamalarının finansmanını buradan karşılamak, ilaç, serum ve aşı gibi tıbbi malzemelerin üretimini denetim altına almak, süt ve mama gibi çocuk besinlerini sağlayacak sanayi kuruluşlarını oluşturmak gibi hedefler bulunmaktaydı(5). Milli Sağlık Bankası'nın kuruluşu amacıyla "Milli Sağlık Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu" için bir yasa tasarısı hazırlanmıştır. Tasarıda belirtildiği üzere Bankanın kuruluşu ile ilgili hükümete yetki verilmiş ve yürütme görevi hükümete geçmiştir. Banka doğrudan kendi ya da kuracağı anonim ortaklıklar aracılığıyla kendine yöneltile işlevleri yerine getirmiştir(63).

Bu işlevler:

- Menkul mal ve kıymetler karşılığında borç vermek,
- Vadeli, vadesiz her türlü mevduatı kabul etmek çeşitli banka işlemlerini yapmak,
- SB'lığınca kararlaştırılan her türlü sağlık, sosyal ve yardım kurumlarını inşa ve teçhiz etmek; lüzumlu olanlara tamir, ıslah ve tevsi işlerini yapmak,
- Bakanlığa bağlı her türlü sağlık ve sosyal yardım kurumlarının ilaç malzemelerini satın alma veya üretme yoluyla temin etmek,
- Bakanlık teşkilatının tıbbi ve idari eleman ihtiyacını karşılamak için eğitim kurumlarında yetişecek öğrencilere burs vermek veya yatılı yurtlar açmak,
- Ülkedeki kaplıca, maden suları ve içmelerin bulunduğu uygun yerleri işletilecek hale getirmek ve işletmesini yapmak,
- Pastörize süt, çocuk maması ve sıhhi gıda tesisleri kurmak,

-Sağlık Sigortası kurarak, sigortalıların bu kanun hükümleri doğrultusunda sağlık işlerini düzenlemek; bu maksatla sigortalıların, devlete veya resmi ve gayri resmi gerçek ve tüzel kişilere ait kuruluşlarda tedavilerini yaptırmak olarak söylenebilir.

Bankanın merkezi Ankara olmasının yanında, banka gerek gördüğü yerlerde şube, ajans veya sandık açmaya yetkili olması planlanmıştır. Banka sermayesinin %55'i Devlete ait olacak ve bu pay hiçbir zaman satılamayacaktır(63). Sadece geri kalan kısımlar özel ve tüzel kişiliklere satılmıştır. Banka kurmak için aranan genel şartlar bu plan içinde kurulacak bankaların açılması sırasında aranmayacak ve bankanın sözleşmesi Bakanlar Kurulu tarafından onaylanacaktır.

Sağlık merkezlerinde kadro sayısında yapılacak olan değişiklikler için hazırlanan bütçe görüşmelerinde; hastalığa müptela olan vatandaşları kurtarmakla beraber sağlamları da korumak esasına dayanan sağlık davamızda önemleri aşikâr bulunan hastane ve sağlık merkezleri tesislerini köylerimizin pek yakınlarına kadar ulaştırmak gayesiyle 1955 yılı bütçesinin verdiği imkân dâhilinde yurt içindeki mevcuda ilaveten, tam teşkilatlı hale getirilen 60 nahiyede hükümet tabipliği, 30 kazamızda daha sağlık merkezi ve 700 hasta ve verem yatağının yeniden tesisine karar verilerek lüzumlu personelin temini maksadıyla 442 kadro için 707 082 liralık tahsilat teklifi yapılmıştır. Görüldüğü gibi bu plan gerçekten ülke ve bakanlık için büyük bir külfet getirmiştir ve uygulanması için önemli bir bütçeye ihtiyaç vardır(163).

Rapor bazı çevreleri memnun ederken bazı çevrelerce iyi karşılanmamıştır. Mecliste sağlık işlerinin görüşüldüğü sırada söz alan Kars milletvekili Hasan Erdoğan, sağlık teşkilatının memleket davası olduğunu belirtmiş ve Program çerçevesinde memleket genelinde hekim sayısının arttırılma fikrinin önemini vurgulamıştır ve yapılan çalışmaları beğeniyle karşıladığını söylemiştir. Zorunlu hizmet getirilerek bu işin çözülemeyeceğini

söyledikten sonra diğer vekiller gibi hekimlerin yetersizliğinin önünün kesilmesi üstünde durmuş ve bu konunun çözümünde Sağlık Programına güvendiğini belirtmiştir(166). Türk Tabipleri Birliği ise Sağlık Programını iyi karşılamayanlar tarafında olmuştur. TTB, bakanlığa bir rapor göndermiş ve bu raporda tenkit ve görüşlerini bildirmiştir. Şöyle ki raporda; tabip ve dış tabiplerinin tabi tutulacakları rejim de belirtilmiştir. Tabip ve dış tabibi sayısının düşüklüğüne temas edilerek şöyle denmiştir: Memleket nüfusuna nazaran hekim adedi projede pek düşük gösterilmektedir. Projede mevcut hekim adedi 6813, dış hekimi 984, hemşire 1509, sağlık memurları da 3163'tür. Nüfusumuzun 22 milyon civarında bulunduğu vurgulanmıştır(8). Rapordaki bu rakamlar bu sistemin uygulanabilmesi için bu sayıların hiçbirinin yeterli olmadığı vurgulanmıştır.

SB'liğine bağlı Ankara Hıfzıssıhha Mektebinde her sene bir kurs tertip edilmekteydi. Vekâlet müfettişleri ve sıhhat müdürleriyle hükümet tabipleri için tertiplenen tekâmül kursu 8 Ağustos 1955 günü açılmış ve 3 ay sürmüştür. Bu kursta ders vermek üzere Vekâletin başvurusu üzerine Dünya Sağlık Teşkilatı'ndan memleketimize bazı profesörler gönderilmiştir. Bu durumlarla bizzat ilgilenen Dr.Behçet Uz, bu duruma büyük destek vermiştir(10). Böylelikle istenen yetkin hekimlerimizin "Sağlık Planını" uygulamada daha etkili olabileceklerini düşünmüştür.

Bilindiği gibi bu program da önceki gibi yasalaşma ve uygulanma fırsatı bulamamıştır. Böylelikle bütçe kaynaklarıyla devlet olanakları ölçüsünde sağlık merkezlerinin çoğaltılması politikasına devam edilmiştir. Sağlık merkezlerinin sayısı 1950'de 16, 1951'de 30 civarında,1954 senesinde yaklaşık 1070 yataklı 121 sağlık merkezi olduğu söylenebilir. 1960 yılında ise sağlık merkezleri bir hayli çoğalmış sayıları 283'e çıkmıştır.

2.4.4.2.4.Dr.Behçet Uz'un 18 Mayıs 1954-9 Aralık 1955 Dönemi Diğer Sağlık Hizmetleri:

2.4.4.2.4.1.Hastanelerin Kurulması ve İşleyişleri:

Dr.Behçet Uz, DP içerisinde görev aldığı süre içerisinde de hastanelerin açılmasına önem vermiştir. Yeni yapılması planlanan Esnaf Hastanesinin büyük bir ihtiyacı karşılayacağı kesindir. 250 yataklı hastane, 3-3.5 milyon liraya mal olmuştur(51). Ayrıca İstanbul'da Samatya Caddesinde 560 yataklı bir işçi hastanesi kurulması da önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı hastaneden İstanbul, İzmir, Bursa, Samsun ve Eskişehir illerinde de inşa edilmesi düşünülmüştür(26). İşçi sigortaları hastanesi gibi döneme göre gelişmiş bir hastanede bile doktor ve yatak sayısı çok yetersiz olduğu varsayılırsa kurulan bu hastane büyük bir ihtiyacı karşılamıştır. İşçi Sigortaları hastanelerinde her hekime günde 50-60 hasta düşmektedir. Oysaki bir hekim günde ancak 15-20 hastaya layıkıyla bakabilir. Esnaf Hastanesi açılrsa dahi doktor ve diğer personelin tedariki zor olacaktır. TTB'nin tespitlerine ve plan hakkındaki eleştirilerine de bakarsak bu iki durum bize planın uygulanmasının gerçekten zor bir durum olduğunu göstermektedir(120). Bu da bize TTB'nin yaptığı tespitlerin çok da yersiz olmadığını göstermiştir. Bu doğrultuda hastanelerin ve hastanelerde çalışan hekimlerin mesai saatlerinin artırılması ve Heyet Günlerinin çoğaltılması düşünülmektedir(113). İşçi hastanelerine yapılan müracaatların her gün biraz daha artması ve hastaneye günde 300 den fazla kişinin başvurması bu hastanelere olduğu gibi hekimlere de olan ihtiyacı arttırdığı görülmektedir(112).

Hastanelerle ilgili sorunlar arttıkça SB'lığı tedbirlerini artırma yoluna gitmiştir. İhtiyaçlara uygun bir "Hastaneler Talimatnamesi" hazırlanarak İcra Vekilleri heyetinin tasdikinden geçirilmiştir. Bu talimatnamede, hastanelerimizin daha iyi bir şekilde çalışmasını sağlayacak, ilaç, erzak ve malzeme israfını önleyecek tedbirler alınmış, hasta bakımından daha titiz bir şekilde yapılmasını

temin edecek hükümler yer almıştır. Keza, şimdiye kadar hastanelerde işe edilmeyen fahri asistanların işeleri de bu talimatname ile mükellefiyet mevzuuna ithal edilmiş bulunmaktadır.

Talimatname ye göre her hastanede mütehasıslardan müteşekkil bir ilim heyeti kurulacaktır. Bu heyet, hastanelerin gelişmesi ve ilmi araştırmalar yapılması hususunda lazım gelen tedbirleri düşünüp SB'na tekliflerde bulunulmuştur. Diğer taraftan talimatnameye göre, hastanelerde saat 8'den 14'e kadar devamlı mesai temin edilmiş, klinik ve poliklinik faaliyetleri daha esaslı hükümlere bağlanmıştır. Talimatnamenin, hastanelerimizin inkişafında mühim bir rol oynayacağına muhakkak nazariyle bakılmaktadır(44).

Talimatnamede alınan kararlarda;

-Hastaların müracaat ve kabulüne dair hükümler

-Hastanelere ücretsiz kabul edileceklerle ilgili hükümler

-Hastanelere ücretli kabul edileceklerle ilgili hükümler

-Hastanelere derhal alınacak hastalarla ilgili hükümler

-Hastanelerdeki hususi sınıflar ve bu sınıflara kabul edilen hastalar hakkındaki hükümler

-Ücretli hastaların yatırma ve ücret ödeme şekilleri hakkındaki hükümler

-Memurların muayene ve ödeme şekilleri hakkındaki hükümler, memurların sağlık hizmetleri içerisinde sağlık yardımından nasıl yararlanacağı hususu her dönemde düzenlenmeye çalışılmıştır. Daha önceki dönemlerde de bu hususta düzenlemeler yapılmıştır. Daimi memur ve hizmetliler ile aile beyannamesine ithal ettikleri aile efradına ve geçici hizmetlilerin kendileriyle resmi veya hususi müesseselerde maaş, ücret ve gündelikle çalışmayan, bir meslek, sanat ve ticaretle iştilal etmeyen veya aylık gelirleri 150 lirayı geçmeyen ve devamlı olarak nezdinde mukim bulunan karısı ile 20 yaşına kadar evlenmemiş öz çocuklarına, sağlık yardımı yapılmasının tatbiki edilmiştir(144).

-Yatak kadrolarına göre hasta kabulü hakkındaki hükümler

-Hastalara refakat kabul ve şartları hakkındaki hükümler

-Serbest mütihassıs tabiplerin resmi hastanelerde faydalanma şekil ve şartları hakkındaki hükümler

-Yatacak hastaların tedavi şekil ve şartları hakkındaki hükümler

-Hastaların yatırılmaları hakkındaki hükümler

-Hastane iç hizmetleri, çalışma şekil ve şartları hakkındaki hükümler

-Öğle ve akşam yemekleri hakkındaki hükümler

-Ölüm vukuu bulduğunda yapılacak işlemler hakkındaki hükümler

-Servislerin gece hizmetleri hakkındaki hükümler

-Hastaların çıkarılmaları ile ilgili hükümler

-Hastanelerde poliklinik hizmetleri hakkındaki hükümler

-Hastanede çalışanların vazife ve salahiyetleri hakkındaki hükümler

-Hastanelerde kurulacak heyetler ve komisyonlar hakkındaki hükümler

-Hastanelerde nöbet vazifeleri hakkındaki hükümler

-Hastanelerde kullanılacak kıyafetler hakkındaki hükümler

-Hastanelerdeki iaşeler hakkındaki hükümler(145)

Hastaneler Talimatnamesinin hastanelerin işleyişleriyle ilgili pek çok problemi çözeceği açıktır. Yetersiz sayıda olan bu hastanelerin işleyişleri düzeltilerek işleri hızlandırmak amaçlanmıştır.

Dönemin sağlık ihtiyaçlarını karşılaması açısından önemli kurumlardan bir diğeri de dispanserlerdir. 1954-1955 senesi bu dispanserlerde artışların göze çarptığı yıllar olarak söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin; Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu İstanbul merkezi tarafından Kasımpaşa'da bir çocuk dispanseri açılmıştır. Haber gazetelerde "Durum İstanbul ve SB'lığı için bahtiyarlık verici olmuştur." şekliyle yer almıştır(56). Bununla birlikte Sarıyer bölgesinde iş yapan dispanser ihtiyaçlara cevap veremediği için daha büyüğünün yapılması kararı verilmiş(37), bu dispanserlerin kontrolü bakanlıkça sıkı bir şekilde yapılması sağlanmış, sağlık mevzusunun kötüye kullanılması engellenmeye çalışılmıştır. Beşiktaş dispanserliğiyle ilgili ücretli poliklinik yaptıkları suçlamasını hemen yargıya intikal ettiren SB'lığı, Danıştay'ın kararından sonra Dispanser hakkında kararını vermiştir(43).

2.4.4.2.4.2. İlaç darlığı hakkında:

1954 yılında bazı gazetelerde ülkede ilaç darlığının büyük olduğu üstünde durulmuştur. Başta antibiyotikler olmak üzere, röntgen filmlerinin de dahil bulunduğu ilaç hammaddeleri ve müstahzar ilaç kıtlığı yüzünden bir kısım laboratuvarlar faaliyetlerini kısmen veya tamamen tatil etmiş durumdadırlar(15). Şimdilik çalışmalarına devam edenler ise yakın zamanda aynı vaziyete düşmeğe namzettirler. Konu İktisat ve Ticaret Vekâleti tarafından dikkatle tetkik edilmektedir. Bununla beraber henüz bildirilen ölçüde yapılmış bir tahsis yoktur. Kaldı ki, tahsis gerçekten yapılmış olsaydı bile, tamamen boşalan ecza depolarını birdenbire dolduramayacağı için alakadarların endişesi hafifleyememiştir(115). SB'lığı, ilaç ve röntgen filmleri gibi eksiklikleri belirlemiş ve bunun için özel bir sermaye oluşturulması için meclise kanun önerisi verilmiştir(165). Yalnız SB'mın belirttiğine göre bu ilaçlar ve aşılar karşılanırsa bile bazı kişilerin devam etmedikleri bazı kişilerin ise düzensiz devam etmeleri yüzünden sonuç alınmadığı üstünde durulmuştur(164). Yaygın olarak görülen çocuk felci hastalığında kullanılacak ilaçlar, bu darlık yüzünden karşılanamamıştır. Dr.Behçet Uz, bu konu hakkında temas ve araştırmalarını bitirdikten sonra bu hususun derhal çözülmesi gerekliliğini belirtmiştir. Özellikle yurt dışında bu hastalıkta kullanılan Salk Çocuk Felci Aşısı ülkemizde de tatbik edilmek istenmiş ve temaslara geçilmiştir(110).

Gazete manşetleri “ilaç darlığı hat safhada” gibi bazı manşetler atmış, halk tedirginliğe kapılmıştır. Bu havayı yumuşatabilmek ve ilaç darlığını önlemek amacıyla SB'lığınca 2,5 milyon liralık bir ilaç tahsis edileceği vurgulanmıştır(118).

Sorunun çözülmesinde diğer bir çare yine SB'lığınca hazırlanmıştır ki Ecza Dolapları Talimatnamesi ile eczacısı bulunmayan yerlerde bu dolapların açılmasını öngörmüştür(143). SB'lığı ülkedeki sağlık durumunu iyileştirmek ve

ilaç darlığını sonlandırabilmek için bu çabaları ortaya koyması ya bu durumu çözmeye de net bir politika izlemesi önemli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.4.4.2.4.3. Verem–trahom ve sıtma ile mücadele:

Yapılan araştırmalara göre 1950-1960 seneleri arasında verem Türkiye için can alıcı bir hastalık olmuştur. Uzak ve Şark memleketlerinden sonra en fazla ölümlerin gerçekleştiği yer olarak gösterilen Türkiye’de ölüm sayılarının nispeten düşürülmesi için yapılan çalışmaların semeresinin görüldüğüne işaret eden mütehassıslar evvelce Türkiye’de her sene 100 bin kişide 230 insanın veremden öldüğünü belirtmiş, bu sayının 1955 yılı için 219’lara indiği belirtilmiştir. Diğer taraftan Anadolu’nun her köşesinden gelen veremli hastaların tedavi edildiği İstanbul şehrinde verem hastalığından ölenlerin nispeti ise 100 bin kişide 170 kişi olarak belirtilmiştir(114).

1954 senesinde olduğu gibi 1955 senesinin yaygın hastalığı olan Trahom ve Sıtma ile sıkı bir mücadele edilmiştir. Bu doğrultuda biri Adana, biri Diyarbakır biri de Malatya olmak üzere buraların idaresi altında 30 dispanser 220 köy tedavi evi ile faaliyette bulunmaktadır. Trahom daha çok cenup vilayetlerinde yaygın ve yerleşmiş olduğu için bu bölgelerde tespit edilmiş 314312 vatandaş mevcut mücadele teşkilatı tarafından muntazaman kontrol ve tedavi altında tutulmuşlardır(41). Trahom mücadele teşkilatı, insanı körlüğe götüren bu hastalıkla daimi suretle savaşmakta ve bu afetin büsbütün yok edilmesi için çalışmalarına devam etmektedir.

1955 yılı Tifo salgınının özellikle Doğu Anadolu’da yaygın olarak görüldüğü bir yıl olmuştur. Bu bölge halkından çok sayıda ölüm haberleri gelmekte ve bu durum halk üzerinde tedirginlik yaratmaktaydı. Özellikle Elazığ bölgesi Tifo Salgını yüzünden büyük sıkıntılar çekmekteydi. Merkezde 15, kazalarda 18, köylerde 26 tifo vakası tespit edilmiş, yedi kişi ölmüştü ki bu

durum bu salgınla hummalı bir mücadele gerektirmekteydi ve yapılan bu çalışmalar zamanla başarılı olmaya başlamıştır(111).

2.4.4.2.4.4.Zührevi hastalıklar:

Zührevi hastalıkların giderek yaygınlaşması halkın sağlığının tehlikeye girmesi bu hastalıkla mücadeleleri daha da hızlandırmıştır. Öncelikle frengi hastalığının ele alınarak mücadele edilmesi hususunda karar verilmiştir. Zührevi hastalıklarla mücadeleye iştirak edecek olan ekipler için 75 bin lira tutarında bir yolluk tahsilatı oluşturulmuştur.

Aynı hastalıkla mücadele için gezici ekipler oluşturulmuş, bunların yapacağı masraflar için de ayrı ödenekler ayrılmıştır. Gerek araba ve ekibin ücreti gerekse ilaç ve tıbbi malzemeler için 450 bin lira ayrılmıştır.

SB'lığı bir tamimle, zührevi hastalıklara müptela olanların iyileşinceye kadar kontrol edilmesi ve bilhassa kayıtlarda "salah bulunduğu" kaydına tesadüf edilmedikçe evlenme izni verilmemesi gerekliliği üstünde bile durulmuştur(47). Böylelikle daha önce bazı çevrelerce eleştirilen husus :zührevi hastalıkların kontrolünün tam anlamıyla yapılamadığı ve bu kişilerin evlenmelerine izin verilmesiydi ki bu sorun da bu tamimle çözülmeye çalışılmıştır(119).

2.4.4.2.4.5.Kan bankaları'nın ve adli tıp meclislerinin kurulması:

Kan Bankaları ülkemiz için büyük öneme sahiptir. Bir çok tehlikeli hastalık kan vermek suretiyle tedavi edilmekte ve ölüme mahkûm bir çok insanın hayatı bu sayede kurtarılmaktadır. Dr.Behçet Uz: " Avrupa'da olduğu gibi bizde de başka insanların hayatını kurtarmak için kan vermek fedakârlığından kaçınmaz alicenap insanlar vardır. Onların vicdanlarına hitap

edilmeye çalışıp tenvir edici bir propaganda yapılmalıdır.” şeklinde durumun önemi üstünde durmuştur(49).

Bu doğrultuda SB’liğinden bir Talimatname düzenlenmiştir. Bu talimatnameden anladığımıza göre Kan Bankası ve buna bağlı kan hazırlama ve kan nakil merkezlerinin döner sermaye muamelesi belirlenen esaslara göre yürütülecektir. Kan Bankaları döner sermayesiyle SB’liğinin lüzum göreceği sağlık müesseselerinde kan hazırlama ve nakil merkezleri kurulması, savaş ve barış zamanlarında taze kan ve plazma stokları hazırlanması, kan nakil işleri, kan ve mahsulleri alım satımı yapılması öngörülmüştür. Ancak bu yerler yani kan hazırlama ve kan nakil merkezleri SB’liğince tayin ve tespit edilen yerlerde kurulması kanunlaştırılmıştır.

Bu bankalarda kan hazırlama merkezlerinde paralı ve parasız her türlü kan alınır, kan nakil merkezleri için lüzumlu kan ve müstahzarları hazırlanarak stoklanırdı(141).

Kan Bankaları yanında Adli Tıp Meclisleri kurulması da bu döneme denk gelmektedir. Adli Tıp Meclisinin vazifesi şöyle özetlenebilir: Adli Tıp Müessesesi Kanununun şümulüne giren işlerde bilirkişi tarafından verilir muhteviyatı itibariyle kaza mercilerince kanaat verici mahiyette görülmeyen veya yekdiğerine mübayin bulunan raporlar hakkında ilmi ve fenni noktalarını bildirmektir. Adli Tıp Meclisi, Adli Tıp Müessesesi Reisinin riyaseti altında olmak üzere en az üç defa, mürettep azadının tamamı ile toplanarak ehemmiyetle karar verirdi. İcra Vekilleri Heyetinin imzasından geçtikten sonra yürürlüğe girmiştir(146).

2.5.27 Mayıs 1960 Darbesi ve Yassıada Günleri

2.5.1.1960 Darbesine Giden Yol:

Demokrat Parti 1950’de iktidara çok büyük bir milletvekili sayısına sahip olarak gelmiştir. Bu durum CHP’de büyük bir yıkım getirmiştir. Böyle bir sonuç açıkçası beklenmiyordu. Neredeyse sadece 60 milletvekili meclise gelen CHP, seçimler sonrasında kendisini yoğun bir şekilde eleştirmiş, bu noktaya neden geldiği hakkında parti içinde beyin fırtınası yapılmış, parti içinde bazı düzenlemelere gidilmiştir. DP ise 1950 ve 1955’e uzanan yıllar, DP hükümetinin refah ve başarı yılları olarak adlandırılan yıllar olmuştur(65).

1954 seçimleri, DP için tam bir galibiyet olmuştur. DP (%93) çoğunluğu alabilmiştir(98). CHP’nden meclise sadece 30 milletvekili girebilmiştir. Demokrat Parti, 30 Haziran 1954’te milletvekili seçimi kanununda değişiklik yaparak, muhaliflerin seçim anlaşması yapmalarını önlemiştir. Siyasal Partilerin radyo konuşması yapmaları da yasaklanmış, bu yetki yalnızca hükümete tanınmıştır(122). Bu dönem DP için zaaf noktası olarak algılanmıştır ve nitelendirilmiştir(126). Kazandığı başarılar onu tembelliğe itmiştir. Ancak bu yükseliş CHP ile DP arasını iyice açmıştır ve dönem yoğun muhalefetlerin yapıldığı bir dönem olmuştur.

1957 genel seçimleri münasebetiyle iktidar partisi ile ana muhalefet partisi olan CHP, arasında baş gösteren gerginlik, özellikle 1959 yılının ikinci yarısında son haddini bulmuştur. Bu dönemde durumu kontrol edebilmek için DP tarafından halkoyunu şekillendiren kurumların başında gelen basın ve üniversitelere karşı sert tedbirler alınmıştır(1).

Basın, yargı, sivil bürokrasi, ordu ve üniversiteler artık çok belirgin bir şekilde DP aleyhinde çalışmalar yürütmektedirler. DP, bu kurumlara karşı özgürlükçü olmayı seçmemiş, bu kuruluşlara baskı politikasıyla karşılık

vermiştir. Yapıla baskılar sivil çevrelerde ve ordu da büyük hoşnutsuzluk yaratmaktaydı. Buna karşı DP uyarılmış olsa da söylenenleri göz ardı etmiştir. Ordu ve aydınlar ki bunlar ihtilali hazırlayan önemli iki köşe taşıydı, DP'ye karşı bir araya gelmeye başlamışlardır(4,152).

Adnan Menderes, 1957 seçimleri sonrasında yaptığı konuşmada; “Arkadaşlar, size esefle bir haber vermek isterim ki, iktidara geliştirmiş henüz bir ayı bulmamış olmasına rağmen, bazı zaruri değişiklikleri mesele ittihaz ederek CHP, orduyu aleyhimize tahrik etmek yolunda saptamıştır. Bizim tüm çabalarımız memleketimizde demokrasi perçinlemektir. CHP, eğer başarılı olmak istiyorsa, başlarındaki iktidar hastalarını atmalıdır. Bu iktidar hastaları havayı karıştırmak istemektedirler. Memlekette siyasi iktidarı muhtel göstererek, bir polemige, bir hücum ve taarruza geçmişlerdir.”(61) Bu bize ta DP ilk kurulduğu yıllardan itibaren ihtilal söylemlerinin olduğunu göstermektedir.

Demokrat Parti kedine karşı yapılan bu muhalefet karşısında daha çok hatalara düşmüştür. Kendisine böylesine yüklenen CHP için “ateist”, “din düşmanı” suçlamalarını yapmaya başlamıştır. Yapılan bu din istismarı endişe içinde olan DP'nin tedirginliklerle daha çok hata yapmasına neden olmuştur. Bu din istismarı söylemini basın yayın yoluyla da yapmaya devam etmiş, camilerde DP için okutulan mevlitler, yapılan dualar radyo ve televizyonlardan tüm ülkeye dinletilmiştir. Ülkede irticai rüzgârlar esmeye başlamıştır. Ramazan ayında da aynı faaliyetler görülmeye başlanmıştır. Oruç vakti lokantalar zorla kapatılmış, insanlar oruç tutmaya zorlanır hale gelmiştir. Özellikle 1959 senesinde Adnan Menderes'in uğradığı uçak kazasından sağ kurtulması, DP'lilerce yine seçim propagandası yapılmış ve Allah tarafından bu ülke için tayin edilen bir lider olarak ilan edilmesi okların DP'ye iyice yönelmesini sağlamıştır(175).

Cumhuriyet Halk Partisi seçim dışı yollarla iktidara gelmek için hücre örgütü kurmak, isyan hazırlamakla suçlanmış, bu nedenle DP durumu incelemek amacıyla bir Tahkikat Komisyonu kurulmuştur. Tahkikat

Komisyonu'nun almış olduğu karar doğrultusunda partilerin toplantıları, yeni örgüt kurmaları, kongreleri, bütün siyasi faaliyetleri ve komisyonun faaliyetleri ile ilgili bütün yayınlar, mecliste tahkikat kararıyla yasaklanmıştır. Bu özgürlüklerin kısıtlanmasıydı, DP kendine karşı bunca muhalefet varken fevri kararlar almaya devam ediyordu. Bu karar üzerine CHP lideri İsmet İnönü; “Biz ihtilal metotları güderiz, seçimsiz iktidara gelmek isteriz, derler. Oysaki şimdi iktidarda olanların milleti nasıl ihtilale zorladıkları açıktır. Eğer bir idare insan haklarını tanımaz, baskı rejimi kurarsa, o memlekette ihtilal behemehâl olur. Böyle bir ihtilal bizim dışımızda olanlarca yapılacaktır. Böyle yapmaya devam ederseniz, bende sizi kurtaramam.” demiş ve DP'yi belki de uyarmıştır(98).

İsmet İnönü'nün vurguladıkları gerçekten de doğru hususlardı ki Tahkikat Komisyonu ülkede büyük bir tepki toplamıştır. Usulsüz ve özgürlükleri kısıtlayan bu komisyon 28 Nisan 1960'da İstanbul'da yapılan mitingle protesto edilmiştir. Binlerce öğrenci; “kahrolsun Diktatörler!” , “Menderes İstifa” sloganları ile bağırışlardır. Olaylar sırasında İki öğrencinin ölmesi gerginliği daha da tırmandırmıştır. Polis burada etkisiz kalmayı tercih ederken askerler öğrencilere destek vermişlerdir. Olaylar alıp başını giderken durdurulamaması ile yeni tedbirler yeni gerginlikler gelişmiştir. Şöyle ki hükümet durumu önleyemeyince sıkıyönetim ilan etmiş ve böylece yeni bir yayın yasağı daha kabul edilmiştir(125).

Alınan bu önlemlere rağmen öğrencilerin bu eylemleri devam etmiştir. 5 Mayıs'ta 555 K parolasıyla Ankara Kızılay'da öğrenciler Hürriyet diye bağırışlardır. 21 Mayıs ise daha ileri bir hareket olarak karşımıza çıkmakta ve Kızılay'da Harbiyelilerce yapılan yürüyüş yürekleri ağızlara getirmiştir. Çünkü herkes bu eylemleri “Darbenin ayak sesleri” şeklinde yorumlamıştır(67,125,152).

Türkiye'de bu gergin ortam giderek artmakta ve DP uyarılmaktaydı. İsmet İnönü'nün mecliste yaptığı konuşmada söylediği “ihtilal gerçekleşirse, artık sizi ben bile kurtaramam” açıklaması, DP de çeki düzen verme

faaliyetinden çok, iyice baskı kurmasıyla sonuçlanıyordu. Oysaki Türkiye’de bir kazan kaynamaktaydı. İhtilal söylemleri artık herkesin ağzında dolaşmaktaydı. Demokrat Parti’yi uyaran bir diğer isim Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil olmuştur. Öğrenci faaliyetleri sonrasında Menderes, Başgil’i Ankara’ya davet etmiştir. 29 Nisan akşamı yapılan bu toplantıya Celal Bayar, Refik Koraltan, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Atıf Benderoğlu katılmıştır. Toplantıda bir gün önce gerçekleşen olaylar ve bundan sonra takip edilecek politikalar tartışılmış ve Başgil’den tavsiyeler istenmiştir. Başgil, “ her şeyden önce Menderes hükümetinin derhal istifa etmesi gerekliliği üstünde durmuştur. Mümkün olduğu nispette muhalefete de birkaç bakanlık vermeli, yeni bir kabine kurulmalıdır.” demiştir. Böylelikle siyasi tansiyon birazda olsa düşürülmeliydi. Bu tavsiyeler Menderes tarafından önemsenmiş ve Menderes istifa etmek istemiştir. Ancak Zorlu ve Bayar’ın, Başgil’in tavsiyelerini gereksiz bulmasıyla Menderes’te geri adım atmıştır(96,124). Prof. Başgil daha sonra durumu şöyle değerlendirmiştir: “Kanaatimizce, DP’nin iktidardan düşmesinin ana sebebi ve Türkiye’nin şu an acısını çektiği sıkıntıların kaynağı muhalefetin sinsî manevralarıdır demiş ve devam etmiştir: Menderes hükümetinin yaptığı haksızlıklar ve suiistimallerin Türkiye’de yeni bir şey olduğunu kimse iddia edemez. Sadece İnönü devrine baktığımızda bile, bunların çok daha beterlerini görürüz. Ancak Menderes’in karşısındaki muhalefet, onu çileden çıkardıkça yeni yanlışlara itmeye başlamaktan başka bir şey yapmadı.”(65) Bu sözler bize aslında bu ihtilalin muhalefetçe körüklenen boyutunu ortaya koymaktadır.

Yapılan uyarılara rağmen akılcı bir önlem alamayan ve daha çok hatalar yapan Menderes hükümetinin artık dönülmez bir yola girdiği kesindir. İhtilal kapıdadır ve on yıldır halk tarafından milli iradeyle başa getirilen bir iktidar son günlerini yaşamaktaydı.

Süreç sadece içten beslenen bir durumun sonucu değildi elbette ki. Kimi kaynaklar Sovyet KGB’nin ve Amerikan CIA’nin bu ihtilal de büyük rolü olduğunu ortaya koymuşlardır(89).

2.5.2.1960 Darbesi:

27 Mayıs 1960 günü gerçekleşen İhtilal, büyük yankılar uyandırmıştır. 1960 İhtilali'nin yapılış sürecinde bizzat yer alan Numan Esin, anılarında dönemi şöyle anlatmıştır: "...İhtilal girişiminde buldukları için, ordudan bir takım arkadaşlar göz altına alınmıştı. Daha sonra berat ettiler. Mahkeme Başkanı Cemal Tural'dı. Onları ihbar eden Samet Kuşçu'yu mahkeme mahkum etti. Orduda muhbirler asla sevilmezdi. Ben bu arkadaşları yadırgadım. O dönemde, Harp Akademisi'nde bulunan genç subaylar olarak biz, demokrasinin henüz bir askeri müdahaleyle karşı karşıya bırakılacak bir durumda olduğuna inanmıyorduk ve umudumuz hala devam ediyordu. Ama şüphe yok ki DP iktidarı aramızda açıkça, çok ağır bir şekilde eleştiriliyordu.”(99)

Görülüyor ki askeriyenin içerisinde bazı kıvılcımların oluştuğunu ve bu kıvılcımların giderek ateşe dönüştüğünü söylenebilir.

23 Aralık 1957'de Samet Kuşçu adlı bir binbaşı hükümete karşı ihtilal hazırlıkları yapıldığını duyurmuştur. Ne var ki açıklamaları tam yeterli olmadığı için olay kanıtlanamamış ve sonunda iki yıl hapse kapatılmıştı ama 27 Mayıs bize bu iddiaların ne kadar doğru olduğunu göstermesi açısından önemlidir. 26 Mayısı 27 Mayıs'a bağlayan gece bütün hazırlıklar tamamlanmıştır. Sabah saat dört civarında elleri silahlı Harp Okulu öğrencileri, hareket planı gereği PTT, Ankara Radyosu binalarını ve diğer yerleri ele geçirmek üzere harekete geçtiler. Sabah herkes uyuduğu için çok fazla direnişle karşılaşmamışlardır. Planlara uygun olarak hareket edilmiş ve bir buçuk saat içinde hareket tamamlanmış, tüm kilit noktalar işgal edilmiştir. İlk önce Bakanlar Kurulu üyeleri, sonra meclisin diğer üyeleri yataklarından alınıp tutuklandılar, bir süreliğine Harp Okulu'na götürüldüler. Bu sırada Ankara Radyolarından askeriyenin yönetime el koyduğu duyurulmaktaydı.

İhtilalden önce Adnan Menderes ve Hasan Polatkan Eskişehir’de idiler. Bir fabrika açılışında bulunmuşlardır. Bu esnada bir konuşma yapmak isteyen Menderes kürsüye çıktığında mikrofonunun sesi kısılmıştır. Menderes konuşmasına yüksek sesle devam etmiştir. Oysa ki Menderes bu konuşmasında meclisin lağv edilip yeniden seçimlere gidileceğini söylemiştir(191). Bu muameleden sonra Kütahya’ya geçmişlerdir. Yolda olan bitenlerden haberdar olmuşlardır. Kütahya valiliğinde haklarında tutuklama emri gelmiş ve karara saygı göstermişlerdir(65).

Böylelikle 27 Mayıs 1960 günü Türk Silahlı Kuvvetleri, dünya basını tarafından “Beyaz” ya da “Kansız İhtilal” adı verilen bir devrim hareketi gerçekleştirilmiştir. Bu arada DP’nin lağvedilmesi yanı sıra, diğer siyasi partilerde faaliyetten men edilmişlerdir(1).

Cumhuriyet’in ilanından 36 yıl sonra 27 Mayıs 1960 senesi Cuma günü Türk Silahlı Kuvvetleri genç Cumhuriyette bir demokrasi ayıbını gerçekleştirmiş ve 38 subayın kurduğu ihtilal komitesi yönetime el koyarak iktidarı devirmiştir. Cumhuriyetin ilk ihtilali olan bu eylem sonrasında tüm partiler feshedilmiş, DP tüm kadrosu ile tutuklanmıştır(102,178,179).

Durum kamuoyunda değişik tepkilere yol açmıştır. Özellikle Türk basını durumu farklı değerlendirmişlerdir. 1954 yılına kadar DP yanlısı olan Milliyet Gazetesi 4 Haziran’daki yazısında, darbeyi “Bu bir ihtilal değildir, inkılap’ tır” şeklinde yorumlamıştır.(132) Yine Dünya Gazetesi 27 Mayıs’ın en hararetli destekçileri içerisinde olmuş ve 27 Mayıs’ı “Selam Sana” şeklinde karşılamıştır(174).

2.5.3.1960 Darbesi ve Yassıada'da Dr.Behçet Uz

1954 genel seçimleriyle DP'ye geçen Dr.Behçet Uz, 1954-1955 senesinde SB'lığı yapmıştır. Sonraki dönemlerde ise darbeye kadar yine DP'de mebusluğa devam etmiştir.(EK-9)

Dr.Behçet Uz, Recep Peker ve Hasan Saka hükümetleri içerisinde çıkmasını sağlayamadığı planı, DP içerisinde gerçekleştirebilmeyi ummuştur. Çünkü partiye geçerken Adnan Menderes kendisine bu sözü “belki çıkaramadığım planı çıkarırsın” diyerek vermiştir. Kendiyle mutabık olan sadece başvekil Adnan Menderes değil, tüm kabine planı çok beğenmiştir. Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu “yararlı bir eser şeklinde ifade edilmiş ve teşvik edilmiş olmasına rağmen Plan tetkik komisyonlarında uyumuş kalmış ve uygulamaya hazır hale getirilememiştir. Kendisine planı gerçekleştirme sözü verilen Dr.Behçet Uz, durumdan üzüntü duymuş ve SB'lığından ayrılmıştır. Durum hakkında Dr.Behçet Uz, “memleket işlerinde yararlı olabilecek bu gibi projeler akıl almaz gizli düşüncelerin kurbanı oluyor ve acısının da millet çekiyor” şeklinde açıklamıştır(134,191).

İstifasından sonra İzmir vekili olarak DP mebusluğuna devam etmiştir(72). Ancak 1950'li yılların sonları meclis çalışmaları her iki tarafın iddialı bir hasım dövüşüne dönüşmüştür. Durumdan büyük rahatsızlık duyan Dr.Behçet Uz, istifa etmek isteği içerisindeyken ve bunun münakaşalarını sürdürürken 27 Mayıs Darbesi olmuştur.

Yalnız DP milletvekillerini toplayarak Yassıada'ya götürdüler. Tüm milletvekilleri hemen tutuklanmadılar. Bazıları ki Dr.Behçet Uz da ikinci tutuklanmalar sırasında tevkif edilmiştir(60). Dr.Behçet Uz, Yassıada'da üst katta sağ taraftaki uzun koridor üstünde bulunan ve denize bakan odalarda

kalmıştır. Bu koridorda kalanlar ihtilal komitesinin saygı ve sempati duyduğu kişilerdi(154).

Yassıada Yüksek Adalet Divanı'nda duruşmalar 14 Ekim 1960 günü başlamıştır. Yaklaşık bir yıl sürmüş ve 15 Eylül 1961'de saat 15:20 de sona ermiştir. Bu sürede toplamda 203 oturum yapılmış, 19 dosya ele alınmıştır. 529 sanık, 1063 tanık dinlenmiştir(97).

Yargı safhası eleştirilere neden olmuş bir dönemdir. Yabancı gözlemciler yargıçların sanıklara hiç de sempati duymadıklarını ve bunu açıkça belli ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca bu durumun sanık avukatlarına da uygulandığı söylenmiştir(178). Yassıada'ya gitmek neredeyse imkansızdır. Buradan birilerini görebilmek için yüksek yerlerden torpil gerekmektedir. Ayrıca oraya gitmekte işi çözmüyordu(133,134).

Yassıada halkın iradesinin yargılandığı bir yer olmuştur. Bu açıdan en baştan yanlış bir uygulama olduğunu söylemek mümkündür. Ne yargılanma süreci ne de bu iktidarın maruz kaldığı Yassıada koşulları hem İnsan Haklarıyla hem de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'yle örtüşmemektedir. Nitekim bugüne kadar dönem hakkında yapılan araştırmalar bize gösteriyor ki; on yıl boyunca Türkiye Cumhuriyeti'nde iktidar olmuş olan sanıklar, Yassıada'da çeşitli aşağılanmalara ve hakaretlere maruz kalmışlardır(96).

Yüksek Adalet Divanı'nda tüm DP'liler Anayasa'yı ihlal suçundan ortak yargılandığı özellikle beş konu olmuştur. Bunlar:

- 1.CHP'nin mallarının alınması,
- 2.Kırşehir'in ilçe yapılması,
- 3.Hâkimlik Teminatı ve mahkeme bağımsızlığının ihlali,
- 4.Seçim Kanunu'nda yapılan antidemokratik değişiklikler,

5.Meclis içtüzüğünde yapılan değişiklik. Ayrıca Meclis oturumlarının yayınına engel olunması ve Tahkikat Komisyonu kurulmasına karar verilmesi(98,123,178)

Mahkemeler 15 Eylül 1961'de sonuçlanmış, Dr.Behçet Uz dört buçuk sene hapse mahkum edilmiş, daha sonrasında Kayseri tutukevine gönderilmiştir. Daha sonra aflardan yararlanarak erkenden çıkmıştır.

3.GEREÇ VE YÖNTEMLER

Tarih çalışmalarında kullanılan metodoloji Tıp Tarihi yazımında da kullanılmıştır. “Dr. Behçet Uz ve Sağlık Politikaları” konulu bu tez çalışmasında:

-Konu ile ilgili kaynaklar taranarak tasnif edilmiştir. Bu tasnif tarih araştırmalarında kullanılan yöntem ile gerçekleştirilmiştir.

Sözlü Kaynaklar için:

-Dr. Behçet Uz’un kızı Mübeccel Versan ile 2 Ekim 2010 tarihindeki telefon görüşmesi kayıtları transkribe edilmiş,

-Dr. Behçet Uz’un kızı Mübeccel Versan ile 13 Ekim 2011’de İstanbul Vaniköy’de yüz yüze görüşülmüş, görüşme ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Bu görüşmeye ait kayıtların dökümü yapılmış,

-Dr. Behçet Uz’un oğlu Ethem Uz ile 4 Ekim 2010 tarihinde telefon görüşmesi yapılmış, kayıtlar transkribe edilmiş,

-Dr. Behçet Uz’un torununun eşi Genel Cerrahi Uzmanı Prof.Dr. Münici Kalayoğlu ile yapılan telefon görüşmesi kayıtları da aynı şekilde değerlendirilerek metnin sonuna eklenmiştir.

Yazılı Kaynaklar için:

Arşiv malzemeleri:

Dr. Behçet Uz’un Milletvekiliyken, Ticaret ve Sağlık Bakanlığı yapmış olduğu çalışmalara ulaşabilmek için;

-Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgeleri değerlendirilmiş, konumuzla ilgili gerekli belgeler seçilmiştir.

-Dr. Behçet Uz'un İzmir'de vermiş olduğu hizmetleri daha iyi anlayabilmek için şuan İzmir'de ticaretle uğraşan, Dr.Behçet Uz arşivinin hemen hemen hepsini elinde bulunduran Sayın Sancar Maruflu ile irtibata geçilmiş, ondan bazı belgeler, resimler alınarak değerlendirilmiştir.

Kütüphane malzemeleri:

-Dr. Behçet Uz ile ilgili milli kütüphane dokümanları incelenmiş, Konuyla ilgili kitap ve makaleler taranmıştır.

-Milli Kütüphane içerisindeki mikrofilm odasında dönemin gazeteleri gözden geçirilmiş, konu ile ilgili olan gazete kupürleri derlenip değerlendirilmiştir.

- Meclis Kütüphanesinden yararlanılarak; Meclis Tutanakları ve Resmi Gazeteler taranmıştır.

Kaynakların Tenkit Edilmesinde İzlenen Yol:

Kaynakların ilgili olanları konularına ve mahiyetlerine göre tasnif edildikten sonra bu kaynaklar kullanılmak üzere değerlendirilmiştir. Eserin adı, yazarı, orijinallikleri belirlenmiştir. Yalnız kitaplar değil, arşiv belgeleri de ana kaynaklar sınıfına girdiklerinden bu belgeler de itinayla incelenmiştir. Kaynakların dış tenkidinden sonra bu eserin içindeki bilgilerin içeriği hakkında karara varabilmek amacıyla güvenilirlik derecesi belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca benzer bilgiler ihtiva eden kaynaklar mukayese edilerek bilgilerin doğruluğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Yeni Türk Devleti, Kurtuluş Savaşı'nın başarıyla sonuçlanmasının ardından Tanzimat Döneminden itibaren kıpırdanmaları başlayan yenilik hareketlerine daha da hız kazandırmış, ülke her alanda bir düzenleme ile yeniden var olabilme ve kendine dünyanın diğer güçleri arasında bir yer edinme çabaları ile göz doldürmüştür.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren siyasete ve ülkeye yön veren, ülkeyi belli noktalara getirmeye çalışan genç beyinler cumhuriyetin kurulmasında ve temellenmesinde önemli görevlerde karşımıza çıkmaktadırlar. Yeni Türk Devleti sayıları az da olsa bu gelişmeleri sağlayabilecek, topluma öncülük edecek kişileri, desteklemekte ve onların ileri fikirleri doğrultusunda faaliyet göstermektedir.

Yeni kurulan bu Türk Devleti içinde, sağlık alanının da çok önemli bir yer teşkil ettiği açıktır. Yeni Türk Devletinin bu gelişimi içerisinde yetişen Refik Saydam, Adnan Adıvar, Behçet Uz gibi hekim adaylarımız Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinin fikir akımlarından ziyadesiyle istifade etmiş kişiler olmakla beraber, yaşadıkları dönem ve öğrenciliklerinin savaş dönemine denk gelmesi onların bu dönemde hekimlikleriyle topluma yarar sağlamalarına sebep olmuştur. Bu görevlerde edinmiş oldukları tecrübeler ve hassasiyetler onlara farklı bakış açıları sağlamıştır. Bu sayede bu kişileri ileride önemli görevlere geldiklerinde de topluma ve ona hizmet etmekte hiç tereddüt etmeyen, topluma yön veren kişiler olarak görmekteyiz.

Dr.Behçet Uz'un Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ile Yeni Türk Devleti'nin kuruluş ve şahlanış dönemlerine denk gelen gençlik yıllarında her zaman toplumu gözlemleyen, toplumla birlikte, bir olarak hareket eden yapısı, ona toplumun içinde bulunduğu durumu iyi analiz edebilme, sorunları yerinde tespit edebilme becerisi kazandırmıştır. Kendisinin yetişmiş olduğu Mekteb-i

Tıbbiye-i Adliye-i Şahane, Dr. Behçet Uz'un öğrencilik dönemlerinde kendini yenileyen kurumlar içerisinde gösterilmesi, sağlık alanında ülkemiz için ender eğitim kurumlarından olması hasebiyle, Dr. Behçet Uz'un önemli deneyimler kazanmasına yol açmıştır. Onun alicenap, yardımsever, hayırsever ve her şeyden önemlisi insan sever yapısı, ona yaptığı hizmetlerde daha çok insan merkezli hareket etme önceliği sağlamıştır. İnsana yararlı olabilen önemli mesleklerden birinin mensubiyetinin her zaman bilincinde olmuş ve sağlık alanında hep daha iyisini yapabilmeyi amaçlamıştır. Halka hizmet ruhu ile Belediye Reisliği, ona halka ulaşabilme yolunda önemli bir fırsat sağlamıştır. Savaş sonrası harap olmuş İzmir'den kendi deyimiyle Güzel İzmir'i var etmiş, bu çalışmalarını esnasında öğrendikleri ve tecrübeleri ona vekilliği ve bakanlıkları sırasında büyük yararlar sağlamıştır.

1940'lı yıllardan itibaren siyasete daha aktif bir şekilde katılmaya başlayan Dr.Behçet Uz, öncelikle CHP içerisinde bir dönem Ticaret vekilliği yapmış, ardından yine CHP içinde bir dönem, DP içinde de bir dönem olmak üzere iki dönem Sağlık Bakanlığı yapmıştır. Sağlık Bakanlıkları CHP içerisinde 1946-1948 yılları arasına DP içerisinde ise 1954-1955 yılları arasına denk gelmiştir. 1946 yılında göreve geldiğinde sınırlı olanaklar içerisinde de olursa hizmet ağını ülke çapında genişletme çabalarına girmiştir. Cumhuriyet yönetimi sağlık hizmetlerini halka götürmek konusunda son derece istekli davranmıştır. Tabii ki hizmet ağını genişletmek demek, tüm sağlık alanını genişletmek anlamına gelmektedir. Sağlık elemanlarından, hizmet ünitelerine kadar tüm alanlar bu genişlemeye tabi tutulmuştur. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında uygulanmaya başlanan Hükümet Tabipliği, bu dönemde de devam ettirilmeye çalışılmıştır. Her bir kazada bir tabip ya da cerrah bulunmuştur. Böylelikle taşrada da hekim bulunacak ve bu görevliler Hükümetin temsilcileri olarak o bölgenin tüm sağlık sorunları ile ilgilenmişlerdir. Bununla da yetinmeyen hükümet, yeterli hizmet verebilmek amacıyla taşra yerleşim yerlerinde sağlık ünitelerinin kurulması gerektiğini düşünmüş, dispanser olarak da bilinen "Muayene ve Tedavi Evleri"ni kurmaya başlamıştır. Bu çabalar sonrasında elde edilen sonuçlar

dünya genelinde bile dikkat çekici boyutlara erişmiştir. Ancak ilerleyen yıllarda, özellikle 1940'lı yıllar tüm dünyanın sosyo-ekonomik olarak zor dönemler geçirdiği yıllarda yapılacak yenilikler için finansman eksikliği bulunmaktadır. Bu izleyen dönemde Dr. Behçet Uz, 1946 yılında Sağlık Bakanı olarak atanmıştır.

Geçmişte yapılan tüm çalışmaları analiz ettiğinde görmüş olmalı ki, bugüne kadar çok ilerici çalışmalarda bulunmuş ama arzu edilen nitelikte hizmet sağlanamamıştır. Bunun nedenleri içerisinde genç Cumhuriyet olmamız, ikinci dünya savaşının yaratmış olduğu maddi olanaksızlıklar ve bunların yanında bugüne kadar yapılan çalışmalarda belli bir rota ya da program izlenmemiş olması gibi durumlar sayılabilir. İşte bu yüzden Dr. Behçet Uz, görevini teslim aldığı anda belirli bir plan dahilinde hareket edebilmek için yoğun çalışmalarda bulunmuş ve sağlık hizmetlerini hızlı ve kaliteli bir şekilde sunabilmek amacıyla kapsamlı bir sağlık planı hazırlamaya yönelmiştir. Plan dahilinde Sağlık Merkezleri, Koruyucu hekimlik, bulaşıcı hastalıklarla mücadele gibi dönemin önemli mevzularının çözümünün ortaya konmasının yanında, daha önceki dönemlerde sağlık problemlerini çözerken yetersiz kalınan ve yolu tıkayan finansman konusuna da el atılmış, sağlık alanındaki finansman için “Milli Sağlık Bankası” kurmak planlanmıştır. Türkiye’de toplanacak çeşitli kaynaklar “sağlık sandıkları” biçiminde oluşturulacak ve bir sağlık bankası vasıtasıyla hem koruyucu hem tedavi edici sağlık yöntemlerinde kullanılabilirdi. Hazırlanan plan, mecliste önceleri kabul görmüş olsa da sonra hayal olmakla eleştirilmiş ve uygulanamamıştır. Dr. Behçet Uz’un son dönemleri ile 1954 yılında tekrar göreve gelmesine kadar geçecek dönemde bu alanla ilgili tek gelişme “Sağlık Merkezlerinin” yapımına önem verilmesi olmuştur.

Sağlık merkezlerinin sayıları kendi seyrinde artarken Dr. Behçet Uz 1954 yılında yeniden sağlık bakanı olmuş, kendisine bakanlık verilirken verilen söz doğrultusunda yeni bir sağlık planını yaşama geçirmeye çalışmıştır. Bu plan 1946 yılında hazırlanan planla büyük ayrılıklar göstermemekle beraber, diğerinde destek sağlayamadığını gören Dr. Behçet Uz, bu defa bu işin bir “ekip

işî” olduğu üstünde durarak kendisi destek aramaya çalışmıştır. Ancak yine beklediği desteği göremeden görevinden ayrılmak durumunda kalmış, bu plan da tıpkı diğer plan gibi başarıya ulaşamamıştır. O dönemde düşünölen yeniliklerin günümüzün yükselen değerleri olması aslında Dr. Behçet Uz’un ne kadar ileri görüşlü olduğunu göstermektedir. Ortaya koyduğu çalışmalar, Dr.Behçet Uz’a olan saygının ve şükranın nedenini açıklamaktadır.

Ankara’da Milletvekili ve Bakan olduğu yıllar 1960 yılındaki askeri darbe ile son bulmuştur. DP iktidarının sona erdiği bu dönemi takiben Dr. Behçet Uz’un siyaset hayatı da sona ermiş, Kayseri Cezaevinde bir süre kaldıktan sonra aftan yararlanarak beraat etmiştir. Bu tarihten sonra siyasetle uğraşmayan Dr.Behçet Uz, çok sevdiği İzmir’inde yaşamına devam etmiştir.

Onurlu bir yaşam süren ve tüm hayatını halkına, topluma ve güzel İzmir’ine adayan, “İzmir’e Nefes Aldıran Adam”, Dr.Behçet Uz, 19 Mayıs 1986 tarihinde İzmir’de 94 yaşında iken vefat etmiştir.

Merhum Dr.Behçet Uz hayatının önemli bölümünü siyasete, halka hizmete adanmış bir kişidir. Siyasi yaşamında hiç kimsenin kolaylıkla değiştiremeyeceği ilkelere bağlı kalarak hizmet vermiştir. Her zaman temiz ve sade bir yaşam sürmeyi tercih etmiştir. Tüm hayatı boyunca hep mücadele etmiş, zamanı ve kaynakları özenle kullanma hususunda hassas davranmıştır. Toplumun sağlığı ve refahı onun için herşeyin önünde olmuş, kendisinin faydalı olacağına inandiğı görevleri hiç tereddütsüz kabul etmiştir.

TBMM içinde siyasi çekişmelerde hiç bir dönemde taraf olmamış, her zaman çözüm üreten bir yaklaşımı benimsemiştir. Çalışma hayatı boyunca bilimsel gelişmeleri takip eden, vatani için çalışan, özgürlükten taviz vermeyen, yüksek ahlaklı, çok çalışkan bir kişi ve fikir adamı olarak tarih sahnesinde yerini almıştır.

Biyografi alışmaları tarih alanında her zaman ilgi gören alanların başında gelmektedir. Dr. Behçet Uz, Cumhuriyet tarihinin hem tek hem de çok partili döneminde Sağlık Bakanlığı yapmış önemli bir hekimdir. Böylesine önemli ve dönemleri için devrim sayılabilecek çalışmalara imza atan bir şahsiyetin incelenmesi, aile bireyleri ile görüşülerek onun insan yönünün de açığa çıkarılması Tıp Tarihi alışan ve bu konuya ilgisi olan herkes için önemli olacaktır. Onu her yönüyle tanıyabilmek, çalışmaları sırasında sergilediği evik, inandığı kararlarda değişmez fikirli, ahlaklı yapısını daha iyi görebilmemiz açısından da bir bakış açısı oluşturacaktır. Dr.Adnan Adıvar, Dr.Refik Saydam ve Dr.Behçet Uz gibi Türk Tıp Tarihine, gerek hekim olarak gerekse siyaseten katkıda bulunmuş değerlerin hayatlarının geniş çapta incelenmesi günümüzde ve gelecek nesillerde tıp çalışmalarını yapan kişilere ışık tutacak, yollarını aydınlatacaktır.

KAYNAKLAR

1. Abadan, N.Ü., 1959, Bürokrasi, AÜSBF Yayınları, Ankara, 73,192vd. s.
2. Acar, O., 2008, Behçet Uz dönemi uygulamaları, PLN 486 Modernizm Dönemi Kentleri Ödevi, 1,3,4,6,8,9 s.
3. Ağaoglu, S., 1993, Siyasi günlük demokrat parti'nin kuruluşu, (Yayımlayan:Cemil Koçak),İletişim Yay, İstanbul, 387,394 s.
4. Ahmad F., 1992, Demokrasi sürecinde türkiye(1945-1980),Hil Yayınları, İstanbul, 85,134,135 s.
5. Akdağ, R., 2007, Nereden nereye ,Türkiye Sağlıkta Dönüşüm Programı, Kasım 2002-Haziran 2007, Ankara, 3,4,7,8,9,13,15 s.
6. Akın, Ü., 1985, Serap Aksoy, Sağlık hizmetlerine verimlilik açısından bir yaklaşım, MPM yay., No:332, Ankara, 9 s.
7. Akşam Gazetesi, 10 Nisan 1947, 3 s.
8. Akşam Gazetesi, 12 Nisan 1955, 1 s.
9. Akşam Gazetesi, 12 Şubat 1947, 2 s.
10. Akşam Gazetesi, 13 Ağustos 1947, 2 s.
11. Akşam Gazetesi, 13 Ocak 1947, 3 s.
12. Akşam Gazetesi, 14 Ağustos 1947, 1-4 s.
13. Akşam Gazetesi, 14 Mart 1947, 3 s.
14. Akşam Gazetesi, 14 Mart 1955, 2 s.
15. Akşam Gazetesi, 16-19 Ekim 1947, 1-2 s.
16. Akşam Gazetesi, 17 Ekim 1947, 1 s.
17. Akşam Gazetesi, 17 Haziran 1947, 3 s.
18. Akşam Gazetesi, 18 Mayıs 1954, 2 s.
19. Akşam Gazetesi, 18 Ocak 1947, 1 s.
20. Akşam Gazetesi, 19 Haziran 1954, 3 s.
21. Akşam Gazetesi, 19 Nisan 1947, 3 s.
22. Akşam Gazetesi, 2 Eylül 1947, 2 s.
23. Akşam Gazetesi, 2 Şubat 1947, 3 s.
24. Akşam Gazetesi, 2 Temmuz 1947, 1 s.

25. Akşam Gazetesi, 2 Temmuz 1947, 4 s.
26. Akşam Gazetesi, 20 Temmuz 1947, 3 s.
27. Akşam Gazetesi, 21 Ekim 1947, 1 s.
28. Akşam Gazetesi, 21 Mayıs 1954, 2 s.
29. Akşam Gazetesi, 21 Temmuz 1947, 7 s.
30. Akşam Gazetesi, 22 Ekim 1946, 3 s.
31. Akşam Gazetesi, 23 Ağustos 1947, 3 s.
32. Akşam Gazetesi, 23 Ocak 1954, 2 s.
33. Akşam Gazetesi, 23 Şubat 1947, 7 s.
34. Akşam Gazetesi, 23 Şubat 1955, 2 s.
35. Akşam Gazetesi, 23 Temmuz 1955, 3 s.
36. Akşam Gazetesi, 24 Mayıs 1954, 1 s.
37. Akşam Gazetesi, 26 Mayıs 1947, 3 s.
38. Akşam Gazetesi, 27 Mayıs 1955, 1 s.
39. Akşam Gazetesi, 27 Nisan 1955, 3 s.
40. Akşam Gazetesi, 27 Ocak 1955, 4 s.
41. Akşam Gazetesi, 27 Şubat 1947, 2 s.
42. Akşam Gazetesi, 28 Ocak 1955, 1 s.
43. Akşam Gazetesi, 3 Mart 1955, 3 s.
44. Akşam Gazetesi, 3 Ocak 1947, 2 s.
45. Akşam Gazetesi, 3 Ocak 1954, 3 s.
46. Akşam Gazetesi, 30 Ağustos 1954, 3 s.
47. Akşam Gazetesi, 4 Ocak 1947, 1 s.
48. Akşam Gazetesi, 4 Temmuz 1947, 2 s.
49. Akşam Gazetesi, 4 Temmuz 1954, 4 s.
50. Akşam Gazetesi, 6 Ağustos 1955, 3 s.
51. Akşam Gazetesi, 6 Mayıs 1947, 4 s.
52. Akşam Gazetesi, 6 Ocak 1955, 1 s.
53. Akşam Gazetesi, 7 Ocak 1947, 1 s.
54. Akşam Gazetesi, 8 Ağustos 1955, 3 s.
55. Akşam Gazetesi, 8 Mart 1947, 3 s.

56. Akşam Gazetesi, 9 Ekim 1947, 3 s.
57. Akşit, B., 1987, Celal Bayar, İstanbul, 15 s.
58. Albayrak, M., 2004, Türk siyasi tarihinde demokrat parti(1946-1960),Phoenix Yayınları, Ankara, ...84,126 vd. s.
59. Anadolu, 16 Teşrinisi 1931
60. Aydemir, Ş. S., 1976, İhtilalin mantığı ve 27 Mayıs ihtilali, Remzi Kitabevi, İstanbul, 363,364,365 s.
61. Aydemir, Ş. S., 1993, Menderes'in dramı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 193,194 s.
62. Aydın, E., 1999, "Cumhuriyet döneminde sağlık örgütlenmesi", Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları V, İstanbul, 140, 141,145,146,152,154 s.
63. Aydın, E., 2002, Türkiye'de sağlık teşkilatlanması tarihi, Naturel, Ankara, 33,46,49 s.
64. Başar, A. H., 2007, Demokrasiye geçiş,DP İktidarı ve 27 Mayıs, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Cilt 2, İstanbul, 16,17
65. Başgil, A. F., 2006, 27 Mayıs ihtilali ve sebepleri, Görüp Yaşadıklarım Yağmur Yayınları, İstanbul, 66,68,70 s.
66. Bozdağ, İ., 1975, Demokrat parti ve ötekiler, Kervan Yayınları, İstanbul, 47-50 s.
67. Brand, M. A., Dündar, C., Çaplı, Bülent, Ç., 2001, Demirkırat, Doğan Yayınları, İstanbul, 154,157 s.
68. Bulut, A., 2007, "Türkiye'de sağlık reformunun tarihçesi", Avrupa'da ve Türkiye'de Sağlık Politikaları, İletişim Yayınları, İstanbul, 113 s.
69. Carr, E.H., 1987, Tarih nedir, II. Baskı, İstanbul, 73-74 s.
70. Cenani, A., 1988, Pediatri, İstanbul, 357-360 s.
71. Cumhuriyet Arşivi, (030-01-45-272-1)
72. Cumhuriyet Arşivi, (030-18-01-02-117-51-13/116-26-11)
73. Cumhuriyet Arşivi, (030-18-01-114-50-17)
74. Cumhuriyet Arşivi, (030-18-01-115-94-4)
75. Cumhuriyet Arşivi, (20 02 1949/2254)
76. Cumhuriyet Arşivi, 10 Ekim 1942 nolu belge.

77. Cumhuriyet Arşivi, 28 Ocak 1944 tarihli belge.
78. Cumhuriyet Gazetesi, 16 Mayıs 1950, 1 s.
79. Cumhuriyet Gazetesi, 22 Ekim 1946, 1 s.
80. Cumhuriyet Gazetesi, 22 Ekim 1946, 2 s.
81. Cumhuriyet Gazetesi, 29 Eylül 1946, 2 s.
82. Cumhuriyet Gazetesi, 3 Ocak 1948, 1 s.
83. Cumhuriyet Gazetesi, 3 Ocak 1948, 4 s.
84. Cumhuriyet Gazetesi, 4 Ocak 1948, 1-2 s.
85. Cumhuriyet Gazetesi, 5 Ocak 1948, 4 s.
86. Cumhuriyet Gazetesi, 5-6 Ocak 1948, 1-2 s.
87. Cumhuriyet Gazetesi, 8 Ocak 1948, 1 s.
88. Çavdar, T., 1996, Türk demokrasi tarihi 1950-1995, İmge Yayınevi, Ankara, 16,17,21 s.
89. Dağcı, G. T., 2006, Osmanlı'dan cumhuriyet'e ordu siyaset ilişkisi 27 mayıs 1960 darbesi, İstanbul, İlgı Yayınları, İstanbul, 32,33 s.
90. Demirel, H., Çok partili siyasi hayata geçerken sağlık politikaları, Sağlık Dergisi, edergi, Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü, 20.sayı, 1 s.
91. Diker, H., 1954, İzmir, Dr. Behçet Uz çocuk hastanesi tarihi ve 1947-1954 yılları faaliyetleri, Gayret Basımevi, İzmir , 13,14 s.
92. Dirican, R., 2001, "Dr. Behçet Uz ve ulusal sağlık planı" Toplum ve Hekim, Cilt 16, Sayı 6, Kasım Aralık, 465,466,467 s.
93. Ege, R., 1992, Türkiye'de sağlık hizmetleri ve İsmet Paşa, İnönü Vakfı, Ankara, 11,12,13,15,26,27 s.
94. Ege,R.,1998, Atatürk ve cumhuriyet dönemi sağlık hizmetleri(1923-1998),Ankara,57 s.
95. Ekşi, R., 2005, Yassıada çığılığı 27 Mayıs darbesi ve idam edilen Hasan Polatkan'ın savunması, Kızılelma Yayınları, İstanbul, 33,35,37,39,65 s.
96. Erer, T., 1965, Yassıada ve sonrası, Rek-Tur Yayınevi, Ankara, 12 vd...s.
97. Erkanlı, O., 1972, Anılar sorunlar sorumlular, Baha Matbaası, İstanbul, 117 s.

98. Eroğul, C., 1970, Demokrat parti(Tarihi ve İdeolojisi), Sevinç Matbaası, Ankara, 17,18,22,23,42,46,163 s.
99. Esin,N., 2005, Devrim ve demokrasi bir 27 mayısçının anıları, Doğan Kitap Yayınları, İstanbul, 89 s.
100. Ethem Uz ile 4 Ekim 2010 tarihinde saat 15:15'te yapılan telefon görüşmesi.
101. Fahir A., 1992, 20 yy siyasi tarihi, Alkım Yayınları, 13.Baskı, İstanbul, 99 vd. s.
102. Göksu, S., 1993, Darbeler, demirkıratlar ve 27 mayıs, Anahtar Kitaplar Yayınları, İstanbul, 81,90 s.
103. Gözlem Gazetesi, 18 Ocak 1993, sayfa 8.
104. Güneş, İ., 1999, Parlamento tarihi, TBMM Vakfı, Cilt II., Ankara, 201 s.
105. Güzel İzmir,24 Eylül 1999, Sayı: 5.
106. Güzel İzmir,26 Ağustos 2000, Sayı:8.
107. Hanson, A.H., 1955, "Belediye idaresi İstanbul, İzmir, Kayseri", Mahalli İdareler Hakkında Etüdler, Ankara, 118 s.
108. http://med.ege.edu.tr/detay.php_SayfaID=80 , (2011-2012)
109. Hürriyet Gazetesi, 10 Ağustos 1955, 1 s.
110. Hürriyet Gazetesi, 10 Mayıs 1955, 1 s.
111. Hürriyet Gazetesi, 10 Şubat 1955, 1 s.
112. Hürriyet Gazetesi, 13 Ocak 1955, 1 s.
113. Hürriyet Gazetesi, 18 Mayıs 1954, 2 s.
114. Hürriyet Gazetesi, 24 Ocak 1955, 1 s.
115. Hürriyet Gazetesi, 27 Temmuz 1947, 1 s.
116. Hürriyet Gazetesi, 28 Mayıs 1954, 7 s.
117. Hürriyet Gazetesi, 28 Mayıs-1 Haziran 1955, 1 s.
118. Hürriyet Gazetesi, 30 Haziran 1954, 1 s.
119. Hürriyet Gazetesi, 4 Şubat 1955, 1 s.
120. Hürriyet Gazetesi, 7 Mayıs 1955, 1 s.
121. İzmir eski Belediye Reisi, Ticaret ve Sağlık vekillerinden Dr. Behçet Uz'un biyografisi, İzmir, 1967,1-2 s.

122. Kabasakal, M., 2008, Türkiye’de sosyal demokrasinin siyasal kökeni ve gelişimi, Yeni Siyaset Yeni Devrim, İstanbul, 78-80 s.
123. Karal, E. Z., 1960, 27 Mayıs inkilabının sebepleri ve oluşumu, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 7,8,10,11 s.
124. Karavelioğlu, K., 2007, Bir devrim iki darbe;27 Mayıs,12 Mart,12 Eylül, Gürer Yayınları, İstanbul, 22,23,24,25 s.
125. Kayış, Y., 2009, Demokrat parti döneminde siyasi karikatür(1950-1960),Libra Kitapçılık, İstanbul, 63,64 s.
126. Kısakürek, N. F., 2004, Benim gözümde Menderes, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 299 s.
127. Kili, S., 2001, Türk devrim tarihi, Türkiye İş Bankası Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, 14vd. s.
128. Koçak, C., 2010, Türkiye’de iki partili siyasi sistemin kuruluş yılları, C:1, İletişim Yayınları, İstanbul, 83,84,136,137,140,141 s.
129. Kütükoğlu, M., 1998, Tarih araştırmalarında usul, Altıncı Baskı, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 17 s.
130. Leon-E. H., 1989, Tarih tenkidinin unsurları, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 78 s.
131. Levi, E.A., 2004, Dr. Behçet Uz çocuk hastanesi cephe renovasyonu ve çevre düzenlemesi, Yapı Dergisi, Sayı:267, Şubat, 710 s.
132. Milliyet Gazetesi, 4 Haziran 1960,s:1-3.
133. Mübeccel Uz VERSAN ile yapılan 13 Ekim 2011 tarih ve 15:15 saatli görüşme.
134. Mübeccel Uz VERSAN ile yapılan 2 Ekim 2010 tarih ve 20.00 saatli telefon görüşmesi.
135. Münci Kalayoğlu 30 Eylül 2010 tarihinde saat 14.34’te yapılan telefon görüşmesi.
136. Öz, E., 1992, Tek parti yönetimi ve siyasal katılım, Gündoğan Yay., 1992, 222-223 s.
137. Özaydın, Z., “Cumhuriyet dönemi tıbbı”, Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İstanbul, 187,195 s.

138. Özbudun E., 2008, Türk anayasa hukuku, Kitap Yurdu, 5. Baskı, İstanbul, 220 s.
139. Özpekcan, M., 2002, “Büyük millet meclisi tutanaklarına göre Türkiye Cumhuriyeti’nde sağlık politikası(1923-1933),Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları 8,İstanbul, 168 s.
140. Özсарı, S.H., 1998, “Cumhuriyet dönemi sağlık politikaları”, Sağlıkta Strateji, Aralık, (<http://www.spgk.sagllil.gov.tr/ss>)
141. Resmi Gazete, 22 Nisan 1955, 11675 s.
142. Resmi Gazete, 24 Mart 1948, 1 s.
143. Resmi Gazete, 3 Mart 1955,112 69 s.
144. Resmi Gazete, 30 Aralık 1954, 10824 s.
145. Resmi Gazete, 4 Nisan 1955, sayı:8972, 11466 ...s.
146. Resmi Gazete, 5 Şubat 1955, sayı:8923, 10989 s.
147. Resmi Gazete, 7 Temmuz 1955, sayı:9048, 12289-95 s.
148. Resmi Gazete, Tamimler, 10 Mayıs 1947,1 s.
149. Resmi Gazete, Tamimler, 30 Mart 1948, 13802 s.
150. Resmi Gazete, Tamimler, 9 Ocak 1948, 3753 s.,
151. Sancar Maruflu Arşivi ve görüşmeleri.
152. Tansel, S., 1960, 27 mayıs inkılabını hazırlayan sebepler, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 13,14,16,21,25,32,36 s.
153. Tasvir Gazetesi, 23 Temmuz 1946,s:1-4.
154. Taşdelen, M. N., 2004, Yassıada, Menderes ve muhafızları, II.Baskı, İstanbul, 54-55 s.
155. TBMM Tutanak Dergisi, 1947.
156. TBMM Albümü, 1920-2010,I.cilt:1920-1950,TBMM Basın Halkla İlişkiker Yayınları.
157. TBMM Zabıt Cerideleri, 10 Şubat 1955, cilt I, 299 s.
158. TBMM Zabıt Cerideleri, 13 Mayıs 1955, cilt 1, İçtima 75, 226 s.
159. TBMM Zabıt Cerideleri, 13 Ocak 1955, Sayısı: 217, Devre X, İçtima 1.
160. TBMM Zabıt Cerideleri, 1954
161. TBMM Zabıt Cerideleri, 1954.

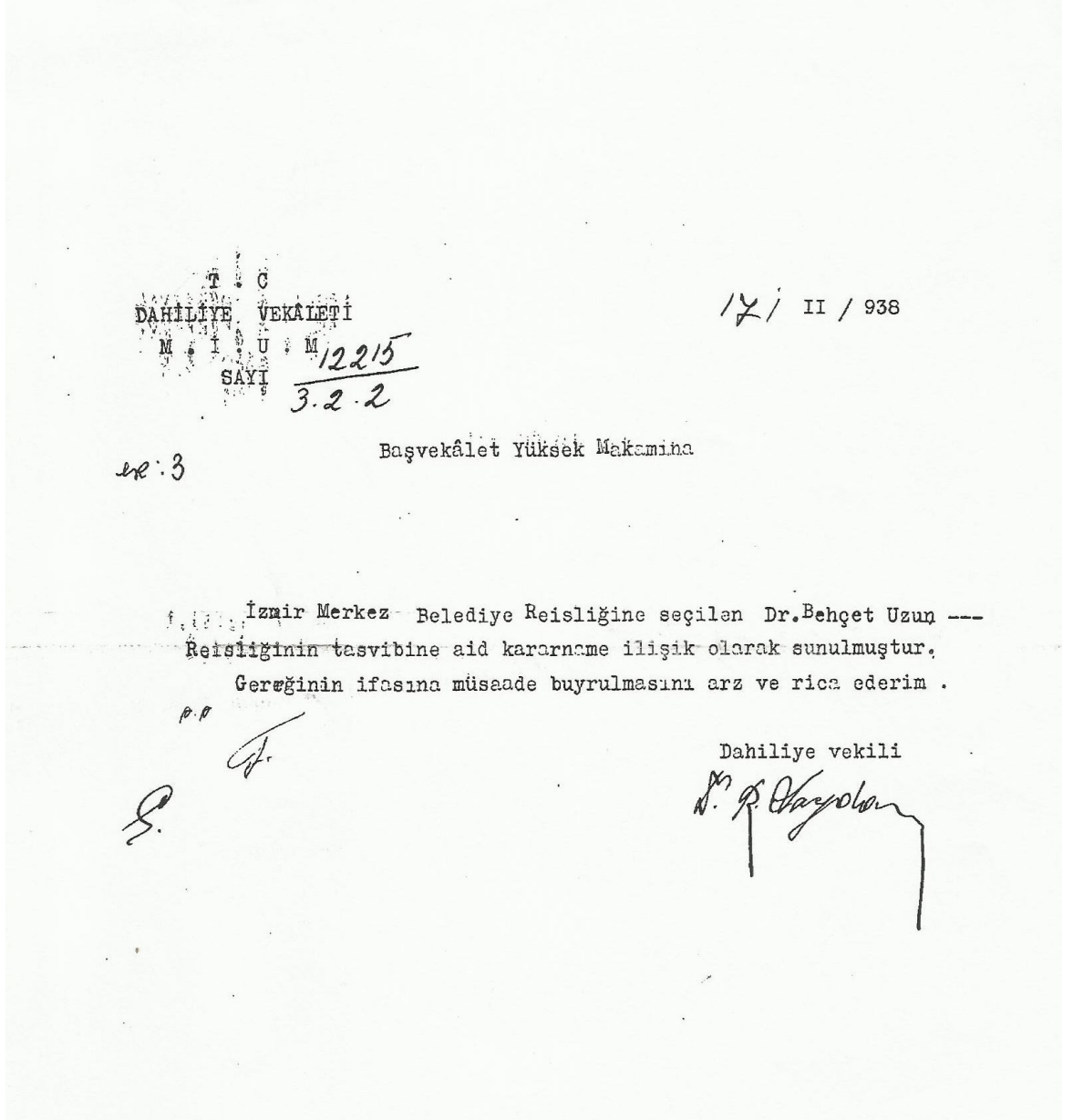

162. TBMM Zabıt Cerideleri, 1976.
163. TBMM Zabıt Cerideleri, 25 Şubat 1955, cilt 2, İçtima 49, 756-757 s.
164. TBMM Zabıt Cerideleri, 27 Ocak 1955, sayı:71-2864,213, 282 s.
165. TBMM Zabıt Cerideleri, 30 Kasım 1955, sayı :71/2844, 5-6 s.
166. TBMM Zabıt Cerideleri, devre VI, içtima IV, cilt 30,1-41 s.
167. TBMM Zabıt Cerideleri, Sağlık ve sosyal Yardım komisyonu raporu, 21 Mayıs 1948, karar no:7, 12-13 s.
168. TBMMTD, 16 Nisan 1948, Dönem VIII, Kırk Sekizinci Birleşim, Cilt 2, Toplantı 2, 52 s.
169. TBMMTD, 1947;3;547-75.D.8.
170. TBMMTD, 1948;8;711-43.D.8.
171. TBMMTD, VIII.Dönem, Yetmiş Dokuzuncu Birleşim, Cilt 6, Top 1, 548 s.
172. TBMMTD, Yetmiş Dokuzuncu Birleşimi, Dönem VIII, 1 Eylül 1947, 549-550 s.
173. TBMMTD,1947.
174. Tek ,H., 2007, Darbeler ve türk basını, Ankara, 45-49 s.
175. Toker, M., 1990, Demokrasimizin İsmet paşalı yılları(1944-1973),DP'nin altın yılları(1950-1954), Bilgi Yay, İstanbul, 26,28,30,80,82 s.
176. Tunca,Y., 1964, "Cumhuriyet devrinde sağlık hizmetleri", Sağlık Çalışmalarında 40 yıl, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Ankara, 17,34,35,77 s.
177. Turan, N., 2004, "Türkiye'de sağlık hizmetleri ve sağlık sorunları temel Sorunlar",Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 4,5,6,7,8,9,10 s.
178. Turgut, H., 1988, Menderes, Zorlu, Polatkan'ın yaptırılmayan savunmaları, İstanbul, 22, 32, 33, 34, 36 s.
179. Tüzün,G.,1977, 1950-1960 döneminde sanayileşme, Makine mühendisleri odası kongresi, Ankara, 33,35 s.
180. Uğurlu, M.C., Türkiye'de öncü bir toplum hekimi Dr.Mehmet Cemalettin Or, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/36/856/10858.pdf>, 3,4 s.
181. Ulus Gazetesi, 13 Nisan 1947, 2 s.
182. Ulus Gazetesi, 14 Mart 1947, 6-7 s.

183. Ulus Gazetesi, 15 Ağustos 1947, 2 s.
184. Ulus Gazetesi, 17 Temmuz 1947, 2 s.
185. Ulus Gazetesi, 19 Eylül 1947, 2 s.
186. Ulus Gazetesi, 22 Temmuz 1947, 9 s
187. Ulus Gazetesi, 26 Temmuz 1947, 3 s.
188. Ulus Gazetesi, 29 Nisan 1947, 6 s.
189. Ulus Gazetesi, 4 Temmuz 1947, 2 s.
190. Uyar,H., 1999, Tek parti dönemi ve cumhuriyet halk partisi, Boyut Kitapları, İstanbul, 6-7---348 s.
191. Uz, B., 2007, Atatürk'ün İzmir'i, bir kentin yeniden doğuşu, (Hazırlayan:Ece Sakar), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,İstanbul, 1 vd. s.
192. Yarın, 27 Mayıs 2002, 1-4-5 s.
193. Yaşa, M., 1980, Cumhuriyet dönemi Türkiye ekonomisi 1923-78, Akbank Kültür Yayınları,İstanbul, 692-695 s.
194. Yetkin,Ç., 2006, Karşı devrim 1945-1950, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk Yayınları, 5.Baskı, Antalya, 12,24,28,29,30,309 s.

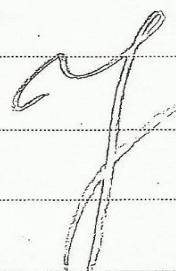
EKLER

EK-1

EK-1: Belediye Reisi seçilmesi ve atanmasıyla ilgili karar,Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.

EK-2

T. C. BAŞVEKÂLET Yazı İşleri Dairesi Müdürlüğü Şube :		Dosya işaretleri 78
Tarihi	4/1835	<p style="text-align: center;">Dahiliye Vekilliğine</p> <p>5.2.1941 tarih ve M.S.M.Ş.2.516 sayılı tezkere karşılığıdır .</p> <p>Vefat etmiş olan Denizli Mebusu Dr. Kâzım Samanlı'nın yerine İnhıhabı Mebusan kanununun madde-i mahsusasına tevfikân diğē- rinin seçilmesi Büyük Millet Meclisi Reisli- ğinden alınan 13.3.1941 tarih ve 2705/1988 sayılı tezkerede bildirilmiştir . Gereğinin yapılmasını rica ederim .</p> <p style="text-align: right;">Başvekil yerine Müsteşar</p> <p style="text-align: center;">14.3.1941</p> <p style="text-align: center;"></p>
Rumrası		
id		
tarihi	13.3.1941	
iz		
tarihi	14.3.1941	
le edenler		
Umum	6-458	
Hususi	1005	
iti		
irtili		
idlin imzası	15-3-41	
M.G.		

EK-2: Vefat etmiş olan Denizli Mebusu Dr. Kazım Samanlı'nın yerine yenisin atanmasının sağlanması amacıyla Dahiliye Vekilliğine yollanan belge.

EK-3

21
20/10/1941

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
M.S.M. U. M.
Ş. 2. M.
Sayı
5392-22
6032

Hülâsa :
Denizli vilâyeti meb-
usluğuna seçilen Dr. Beh-
cet Uz hakkında.

Başvekalet Yüksek Makamına

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

14/3/1941 gün ve 6/458-1005 sayılı buyrukları karşılığıdır:
Açık olan Denizli vilâyeti meb'usluğuna İzmir Belediye Reisi
Doktor Behcet Uz'un seçildiğini ve mazbatalarının vürûdunda tak-
dim kılınacağını saygılarımla arz ederim.

Dahiliye Vekili
Faahk İyşek

*1. B. U. yazı. ve
21-10-1941*

21-10-1941 8507 S.C. 6

12079

EK-3: Dahiliye Vekaletinin Başvekalet Yüksek Makamına Yolladığı Behçet UZ'un Denizli mebusu olması hakkındaki belge, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.

EK-4

T. B. M. M.

Üyelerine mahsus

Dönem VIII

Sicil No.

Defter No.

Zarf No.

1142

270

18

TBMM © HER HAKKI
MAHFUZDUR

Denizli

Milletvekili

Dr. Behçet Uz

Defter No
643

Dış No
1142

Behçet Uz

İzmir

10. Resim
1142

D.10

İntihap dairesi	İzmir	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğuna	Evlü Dört Çocuk
Adı ve soyadı	Dr. Behçet Uz	Menur ism, seçimden evvelki son menuruna	
Babasının ve anasının adı	Selâh Ayşe	Fatihah derecesi ve son maaşını aldığı tarih	
Doğduğu yer ve tarihi	Buldan 1308 (1893)	Menur değilse seçimden evvel son durumunu	Senkaleb Doktor
Tahsili	Tıp Fakültesi No 2474 Tahsil tarihi	Kıvılcık derecelerde Mebus seçilmiş ise derece ve intihap tarihleri	1942 Denizli Mebusu 1942-1944 Ticaret, 1944-1948 S. H. K. B. Vekilliği
Bildiği diller	Fransızca az İngilizce	Yedek Subay ise sınıfı, rütbesi ve sicil numarası	Tahsil 36262
İntisapı	Çocuk Hastalıkları Şehirliklik	Kıyafet bütçesindeki Askerlik şubeleri ve numaraları	28039 İzmir M. B.
Eserleri	Veren. Masıl. Besler. Veren. Masıl. Besler. Kıvılcık. Masıl. Besler. S. H. K. B. Mebusu Tahsil tarihi	Seçim yaptım tarihi	5. 6. 1957
İlim rütbesi	(M. D) Doktor.	Kaç reyde mebus seçildiği	222257
İşi ve gücü	Doktorluk	Mediye intihap tarihi	X

OTURDUĞU YER [*]	
ANKARADA	DIŞARIDA
Sağlık Bakanlığı Vilâyet	Nejânî 145 Sokak No 2 İzmir
Telefon : 25122	Telefon : 5616

[*] Adres değişikliğine vakit geçirilmeden Umumi Kâtipliğe bildirilmesi rica olunur.

TERCÜMEHAL (Kıssas)

1893 de Buldan'da doğmuştur. İlk mektebi Buldan'da Orta ve Liseyi İzmir'de bitirmiş, İstanbul Tıp Fakültesi diplomasını aldıktan sonra Şişli Etfal Hastanesinde ve Tıp Fakültesi Çocuk Hastalıkları Servisi ve Poliklinik asistanlıklarında bulunmuş ihtisasını yaptıktan sonra Paris ve Viyana Çocuk Kliniklerinde tekâmül kursları görmüş, İzmir Memleket Hastanesi Çocuk Kliniği Şefliğinde iki sene kadar ve sonra da İzmir'de serbest klinikte çalışmış, hayır cemiyetlerinde faal vazife almış, Verem Mücadele Cemiyetini kurmuş, Umumi Kâtiplik ve Reisliklerinde bulunmuştur. Sıhî Cidal adında senelerce devam eden bir dergi çıkararak halk sağlığının korunmasına hizmet etmiştir. 1931 den 1941 sonuna kadar İzmir Belediye Reisliğinde bulunmuş ve 1942 de Denizli Milletvekili seçilmiştir. 1942 den 1943 e kadar Ticaret ve 1946 den 1948 e kadar da Sağlık Vekilliğinde bulunmuştur. 1954 de İzmir'den Mebus seçilmiş ve Sağlık Vekilliğine tayin edilmiştir.

EK-4: Denizli Milletvekili olmasına ilişkin belge, TBMM Arşivi.

2.Resim: Dr.Behçet Uz'un kendi el yazısı ile meclis kaydı, TBMM Arşivi.

EK-5

TOPRAK MAHSULLERİ
OFİSİ

UMUM MÜDÜRLÜK
BÜROSU
No: 1057

ANKARA, 3 /12/1942
DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İstanbul Parti Reisinin raporu h.

74278

C.H.P. Genel Sekreterliğine

Cumh. H. P. Genel Sekreterliği	
86520	4 İKânun 1942

20.10.1942 tarih ve 10/51305 sayılı yazıya C:

C.H.P. İstanbul Vilâyet İdare Heyeti Reisliğinin, işe konusu hakkındaki raporu tetkik edildi:

I- İhtikâr mevzuu:

İhtikârla mücadele hususunda mevcut tedbirlerin tekmül et- tirilmesine ve yenilerinin alınmasına devam olunmaktadır. Bu meyanda Gümrüklerdeki malların sür'atle çıkarılarak piyasaya arz edilmesinin te- mini ne ehemmiyetle çalışılmış, sırf spekülâsyon için stok yapılmasını önlemek üzere Millî Korunma Kanununun 25 inci maddesine dayanılarak icap eden kararname çıkarılmış, ticarete fatura alınıp verilmesini temin için yeni bir kararname hazırlanmış bulunmaktadır.

İhtikârla mücadelede mahallî vazifeleri üzerine almış bulunan Belediyelerin ve bu arada İstanbul Belediyesinin teşkilâtı yeniden tak- viye edilecektir. Millî Korunma Kanununda yapılacak değişiklikler için hazırlanan "ön proje" ye sür'atle cezaî takibatı mümkün kılan yeni hüküm- ler ilâve edilmiştir.

2- Ekmek işi:

Rapor tarihinden sonra Hükümetçe alınmış olan yeni tedbirler sayesinde raporda kaydolunan endişeler ortadan kalkmış bulunmaktadır.

3- Ekmeklik unun tağşişi, furunların tahdidî:

Ekmeklik unu tağşiş edenler hakkında takibat yapmak, durum- ları itibariyle çalışmalarını men ederek furun adetlerini tahdit etmek ve bakkalların ekmek satmalarına dair olan hükmü değiştirerek bunların ekmek satmalarını temin etmek Belediyelere mevdu ve belediyeler tarafın- dan yapılması mümkün işlerdendir.

4- Şeker işi:

Şeker hakkında Hükümetçe ittihaz olunan kararlar malûmları- dır. Bu hususta ayrıca mütalâa serdine mahal kalmamaktadır.

Derin saygılarımla arz ederim.

Ticaret Vekili

Dr. Behçet Uz

*Ticaret Vekaletinden
cevap gelene kadar işle-*

2 - X 11 - 1942

Gülçel

*13
Nöbetçi
85467*

EK-5: Dr.Behçet Uz'un Ticaret Vekili iken içinde bulunulan durumla ilgili önerilerini CHP Genel Sekreterliğine bildirdiği belge, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

EK-6

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

MHÜRİYET HALK PARTİSİ
İSTANBUL
VİLÂYET İDARE HEYETİ REİSLİĞİ

-4-

Tiyatrolara tarh edilen verginin ağırlığı matbuatta da şiddetli tenkidlere yol açmış ve hafifletilmesi için alâkalılar tarafından Hükümet makamları nezdinde hususî teşebbüslerde bulunulmuş olduğundan Kamunun tadili umulmaktadır. Bu umut gerçekleşirse tiyatrolara tekrar hayata kavuşmak imkânı verilmiş olacaktır. Aksi takdirde ne yukarıda başlıcalarının adı geçen Tiyatrolardan bir iz kalacak , ne de yenileri için teşebbüse elverişli bir vasat bulunacaktır.

Vergi uygun bir hadde indirilince :

- 1.- Birlik kurmak,
- 2.- Koruma sandığı tesis etmek,
- 3.- Bu sandığa bazı gelir menbaları sağlamak işlerine sıra gelir.

Bunları yapmak lâzım ve zafurdur. Tiyatrolarımız , ancak bu suretle müstakar ve geleceğden emin bir duruma sahip kılındıktan sonradır ki, belli başlı rükünlerinin, umumiyet itibariyle güven vermeyen bir halleri olmamakla beraber , yine sıkı bir mürakabeye tâbi tutulmaları şartıyla kendilerini Parti propagandasının faydalı birer unsuru haline getirmek mümkün olur.

Derin saygılarımla arz ederim.

H. S. A. 3

C.H.P. İstanbul Vilâyet
İdare Hey'eti Reisi
Denizli Mebusu
Dr. Behçet Uz

Dr. Behçet Uz

EK-6: Dr.Behçet Uz, İstanbul Parti Müfettişi iken Tiyatroların iyileştirilmesi için yaptığı çalışmaya ait belge, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.

EK-7

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
İSTANBUL

19.7.1943

VİLÂYET İDARE HEYETİ REİSLİĞİ

C.H.P. Genel Sekreterliği

2019

Fiş

J. 96627

21 Temmuz 1943

N.

Eki: 7

C.H.Partisi Genel Sekreterliğine

Ankara

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

14.7.1943 tarih ve 12/57879 sayılı yazı karşılığdır :

Oltu Halkevine gönderilen 13 parça güreş minderinin nakliye ücreti olarak gönderilen 47 lira 5 kuruş İş Bankasından alınarak Kasa makbuzu takdim kılınmıştır.

Bu paranın 1943 malî yılı bütçemizin gelir kısmında 1.ci bölümün 4.cü Merkezden yardım ve masraf kısmında evvelkiler gibi 2.ci bölümün 2.ci çeşitli masraflar maddesine eklenerek Antalya Anbarına verileceğini arz eder saygılarımı sunarım.

Eki : 1

HS

1848/184775 No.11 Makbuz
75

C.H.P. İstanbul Vilâyet
İdare Hey'eti Reisi
Denizli Mebusu

A. M. U.

Dr.Behçet Uz

PB/.

XII

24

Muhar. Masn. 11
25 / VII / 1943

270

72

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
İSTANBUL
VİLİYET İDARE HEYETİ REİSLİĞİ
2111

26.7.1943
C. H. P. Genel Sekreterliği
T. 30 Temmuz 1943
N. 96993 Eki: 7

C.H.Partisi Genel Sekreterliğine

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

A n k a r a

Oltu Halkevine gönderilen 13 parçadan ibaret güreş minderinin İstanbul Trabzon nakliye ücreti olan 47.05 lira 14.7.1943 tarih ve 12/57879 sayılı yazınızla alınmış ve Antalya Anbarına verilmiştir.

Oltu'ya naklinin geciktiğini 29.6.1943 tarih ve 1753 sayılı yazımızla arz ettiğimiz mezkûr güreş minderlerinin Trabzon'dan Oltu'ya kadar kamyon ücreti olarak evvelki faturaya zeyil olarak 62 lira 40 kuruşluk bir fatura daha Antalya anbarından alınmıştır.

Binaenaleyh anbara borcumuz bulunan ilişik fatura muhteviyatı 62 lira 40 kuruşun da gönderilmesini rica eder, saygılarımı sunarım.

Eki : 1 *AB*

C.H.P. İstanbul Vilâyet
İdare Hey'eti Reisi
Denizli Mebusu

D. N. 43
Dr. Behçet Uz

B/.

30. VII - 1943

Makas. Mem IV

2/8/1943

70

96623

451

EK-7: Dr. Behçet Uz'un Oltu Halkevlerinin ihtiyaçları için yaptığı yazışmalara ait belgeler,
Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.

EK-8

DENİZLİ

Milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanak

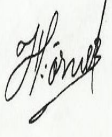
Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan oyların sayısı													Oyların toplamı		Anayasa ve Milletvekili seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında şikâyet olup olmadığı	Düşünceler			
			Denizli	İceci	İceci	İceci	İceci	İceci	İceci	İceci	İceci	İceci	İceci	İceci	İceci	Rakamla	Yan ile						
B. BEHÇET UZ	Buldan 1309	Doktor	10421	9143	6641	11370	5291	4946	14173								61991	Altmış bir bin dokuz yüz doksan bir	148561	98132	Yoktur	yoktur	

Milletvekili Seçim Kanunu gereğince limitinde yapılan seçim sonunda; Altmış bir bin dokuz yüz doksan bir oy ile B. BEHÇET UZ'UN ..... hükmü Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulmuştur.

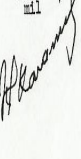
tarafından kendisine verildi. 22 / 7 / 1946

MAHFUZDUR

Başkan DENİZLİ Valisi Hüddat

Seçim Kurulu ve Belediye Başkanı Hisnü Ürnək

Öye Rağap Cem

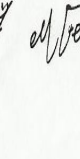
Öye Hayrettin Kaya

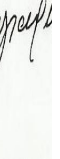
Öye Rasim Sirkici

Öye Paik Müftüller

Öye Cemal Ünel

Öye Mehmet saatçı

Öye Fevzi ertem

Öye Fevzi Müftüller

Emretgen İ. Akarsoy, 1946 tarihli İlmi Müracaatına Gösterilmiştir.

EK-8: 22.07.1946'da Dr. Behçet Uz'un Milletvekili seçilmiş olduğuna dair belge, TBMM Arşivi.

EK-9

YAZAR ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

(24.6.1959)

T. C. BAŞVEKÂLET HUSUSİ KALEM MÜDÜRLÜĞÜ	Yazan memur	Dosya No.
	Yazı tarihi	Gidiş No.
	Beyaz tarihi	Gidiş tarihi
		Ekleri

Sayın Mustafa Öztürk
Afyon Mebusu
Dinaz veya havaliğinde

Sayın Necmettin Önder
Nevşehir Mebusu
Nevşehir

Sayın Nafiz Tahralı
Konya Mebusu
Konya

Sayın Hülki Amil Keymen
Konya Mebusu
Konya

Sayın Dr. Hüseyin Ülki
Diyarbakır Mebusu
Dişde

Sayın Dr. İhsan Yalkın
Manisa Mebusu
Manisa veya kazalarında

Sayın Necdet İncekara
İzmir Mebusu
İzmir

Sayın Adnan Selekler
Antalya Mebusu
Burdur veya Uşak'da

Sayın Mustafa Zeren
Amasya Mebusu
Malatya

Sayın Dr. Behçet Uz
İzmir Mebusu
İzmir

Vazife başında olduğunuzu telgrafınızdan öğrenmiş bulunuyorum.
Teşekkür eder başarılar diler muhabbetle gözlerinizden öperim.

030	01			45	272	1
-----	----	--	--	----	-----	---

Başvekil ve D. Demokrat
Parti Genel Başkanı
Adnan Menderes

EK-9: 24.6.1959'da Dr. Behçet Uz'un DP'den yeniden İzmir Mebusu seçildiğine dair Adnan Menderes tarafından onaylanan belge, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.

EK-10

EK-10: Dr.Behçet Uz'a ait resimlerin toplanmış olduğu bir broşür, Sancar Maruflu Arşivinden.

EK-11

EK-11: İzmir Atatürk Ormanı-Milli Mücadele Anıtı Yaptırma ve Koruma Derneği'nin Dr.Behçet Uz'un 100. Yaşını anmak amacıyla düzenlemiş olduğu etkinliğe ait broşür, Sancar Maruflu Arşivinden.

EK-12

**EK-12: Dr.Behçet Uz'un kızı Mübeccel Versan ile 13 Ekim 2011 tarihli görüşmeden.
Saat:15:15.**

EK-13

EK-13: Mübeccel Versan portresi, 13 Ekim 2011 tarihinde saat 15:15'te yapılan görüşmede bir resimden alınmıştır.

EK-14

EK-14: Dr.Behçet Uz, 13 Ekim 2011 tarihinde saat 15:15'te kızı Mübeccel Versan ile yapılan görüşme sırasında Mübeccel Versan arşivi içindeki resimlerden çekilmiştir.

EK-15

EK-15: Üstteki Resim: Dr. Behçet Uz ve Ailesi, Behçet Uz(Sağda),Sıdıka Uz(Solda),Ethem Uz(Ortada),Mübeccel Uz(Sağ Üstte), Mübeşşir Uz(Sol Üstte)

Alttaki Resim: Sıdıka ve Behçet Uz, Her iki resim de 13 Ekim 2011 tarihinde saat 15:15'te kızı Mübeccel Versan ile yapılan görüşme sırasında Mübeccel Versan arşivi içindeki resimlerden çekilmiştir.

Alaska'da
tom üssü
uruluyor
merikalılar 27
önemli hava
anı inşa ettiler

Dr. Behçet Uz'un
söylediği nutuk

Dr. Behçet Uz'un
söylediği nutuk
Trabzon hastanelerini açarken
Seydi Trabzonlular!
Herkes bilirdi ki her gün
bu şehirde büyük bir
hastane açılacaktı...

Yemen prensi birleşik Amerika'da
Yemen Prensi Adidhan kendilerine Birleşik Amerika'da ziyaret etmiş ve Başkan Truman tarafından kabul edilmiş resmî resiminde M. Truman Prensi ile görüşürken görülmektedir.

Birleşmiş
Milletler
Komisyonu
Filistin'e dair
tetkiklerini
dün tamamladı

Birleşmiş Milletler Komisyonu Filistin'e dair tetkiklerini dün tamamladı. Komisyonun raporuna göre, Filistin'in bölünmesi için en uygun bölünme şekli, Batı Yakarında bir Yahudi devleti ve Doğu Yakarında bir Arap devleti kurmaktır...

Yunanistan'da
Hükümet yeniden
bazı sınıfları daha
silâh altına alıyor

Yunanistan'da Hükümet yeniden bazı sınıfları daha silâh altına alıyor. Hükümet, bazı sınıfları daha silâh altına alarak, iç savaşın bitmesini istiyor. Hükümet, bazı sınıfları daha silâh altına alarak, iç savaşın bitmesini istiyor...

CEMİYET HAYATI
N İ Ş AN

Seminer Azize
Nühet Erman
nişanlandı
EVLENİLE
* Hasan Zühre Özbek ile
Bay Mustafa Bayraktar'ın evliliği...

Ö L Ü M

Ölenler
* Arif bir önceki - Halim bir önceki
ve C. H. D. Akın bir önceki...

Teskieri

Uzun zamanın ardından
Teskieri'nin toplantısı yapıldı. Toplantıda, Teskieri'nin faaliyetleri hakkında konuşuldu...

H A V A

Dün şehrimizde hava pek
güneşli idi. Dün şehrimizde hava pek güneşli idi. Dün şehrimizde hava pek güneşli idi...

Nonferansın son toplantısı
bugün yapılacak

Nonferansın son toplantısı bugün yapılacak. Paris 2 (AP) - İtalya, Yunanistan, Fransa ve Yunanistan arasında düzenlenen konferansın son toplantısı bugün yapılacak...

Bu sapankı
feci kaza

Bu sapankı feci kaza. Tramvayın altından bir çocuk kanyon altında can verdi. Bu sabah, saat yedi buçukta Çarşamba Yanyol'da meydana gelen kazada...

Sağlık Bakanı Behçet Uz'un beyanları

Sağlık Bakanı Behçet Uz'un beyanları. Verem mücadelesi - ilaç ihtalâtı - Ağızla bölgesinde veba mücadelesi. Sağlık Bakanı Behçet Uz, verem mücadelesi için ilaç ihtalâtı ve ağızla bölgesinde veba mücadelesi hakkında beyanlar yaptı...

Sağlık Bakanı Behçet Uz

Bir Yunnan jandarma grubu
çetecilerin pususuna düştü

Bir Yunnan jandarma grubu çetecilerin pususuna düştü. Komünistler dağlarda ayrı bir hükümet kurmak niyetindedirler. Bir Yunnan jandarma grubu, dağlarda faaliyet gösteren çetecilerin pususuna düştü...

DİKKATLER:
Attuğ taş, ırkıtlığı
kurbaya değmedi

DİKKATLER: Attuğ taş, ırkıtlığı kurbaya değmedi. Enekiğin gün perukçilerinde et yoktu. Tabii diğer, beyin, paça gibi sakatları da yok. Balıkların yemini de bulmaduklarında...

Ammerikan yardımı
Mısır hükümetine

Ammerikan yardımı Mısır hükümetine. Mısır hükümetine Amerika Birleşik Devletleri tarafından yardım yapıldı. Mısır hükümetine Amerika Birleşik Devletleri tarafından yardım yapıldı...

Günlük Geçeken:
Görülecek, gösterilecek film

Günlük Geçeken: Görülecek, gösterilecek film. Fransız Başkonsolosu Mısır İğarında davetli olarak gelen İtalya filmi de bulundu. Filmlerden biri 1946 tarihinde...

EK-18: Dr. Behçet Uz'un hastane açılışları ve buluşları hastahklarla mücadele hususunda halkı bilincelendirme amacıyla dönemin gazetelerine verdiği demeçler

1. 26/7/1947 Ulus 2. 2/7/1947 Akşam Gazetesi

Resmî Gazete

Kuruluş tarihi: 7 Ekim 1336-1920

İdare ve yazı işleri için
Başvekkâlet Neşriyat ve Müdevvenat
Umumî Müdürlüğüne
müracaat olunur

7 TEMMUZ 1955
PERŞEMBE

Sayı : 9048

TALİMATNAMESLER

Sihhat ve İhtimal Muavenet Vekâletinden :

Kaza Sağlık İdareleri ve Sağlık Merkezleri Talimatnamesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Umumî hükümler

Madde 1 — Kaza sağlık idareleri, esas itibarıyla buldukları kaza merkezi ve buna bağlı nahiye ve köylerdeki halk sağlığı ve koruyucu hekimlik hizmetlerini ifa etmekle beraber, tedavi sahasında bu Talimatnamede yazılı vazifeleri yapmakla mükelleftir.

Madde 2 — Kaza sağlık idareleri, kazada vazife görmek üzere tayin edilmiş hükümet ve belediye tabipleriyle meslekî, teknik ve idari personelden teşekkül eder. Hükümet tabiplerinden birisi bu teşekkülün baştabibi tayin edilir. Sağlık idaresine ait bilcümle sağlık işleri ve resmî muameleat baştabip tarafından yürütülür. Kazaya ait adli tababet vazifeleri de kaza sağlık idaresince görülür.

Madde 3 — Kaza sağlık idareleri, sağlık merkezi bulunan kazalarda bu merkezde - toplu olarak - vazife görürler. Sağlık merkezleri, kasabanın en iyi yerinde ve geniş bir saha dâhilinde (takriben 10 dekarlık) kurulur.

Sağlık merkezlerinin yatak kadrosu (10-25) olup yatak miktarı bu hudutlar dâhilinde nüfus ve ihtiyaca göre ayarlanır.

Hastanesi bulunan kazalarda sağlık idareleri, müsait odaları bulunduğu takdirde, hastanesinin bu kısımlarına yerleşerek faaliyette bulunurlar. Bu şekildedeki sağlık idarelerinden tedavi edici hekimlik faaliyeti hastane başhekimliğince tanzim ve idare edilir. Kaza sağlık idaresi ise kendisine mevdu diğer hizmetleri ifa eder. Lüzumu halinde kaza sağlık idarelerine bağlı olarak kaza merkezinde ve icabeden nahiye ve köylerde (Sağlık istasyonları) açılabilir.

Kaza sağlık idarelerinin ve sağlık merkezlerinin vazifeleri

I - Koruyucu hekimlik hizmetleri

Madde 4 — Kaza sağlık idarelerinin esas vazifesi koruyucu hekimlik hizmetlerini ifa etmektir.

Bu hizmetler :

- Doğum - ölümler ve hastalık istatistikleri tutmak,
- Ana ve çocuk sağlığını korumak,
- Halkın bulaşıcı hastalıklara karşı muafiyetini sağlayıcı aşılardan yapmak ve bu hastalıklarla mücadele etmek,
- Verem, Sıtma, Frengi, Trahom, Ankilostomyaz vesaire gibi sosyal hastalıklarla mücadele etmek,

e) Gıda maddelerinin ve içme sularının kontrolü, kanalizasyon çöplerinin imhası, hayvan ve kemirici hayvanlarla mücadele gibi alemlum sanitasyon işlerini tedvir ve murakabe etmek,

f) Mevcut imkân ve vasıtalarından faydalanarak suretiyle halkın sağlık bilgisini artırmaktır.

Madde 5 — Kaza sağlık idaresi bu çeşit hizmetlerin ifası için, elde mevcut tabip ve personelden - ihtisaslarmı da nazarı dikkate alarak - istifade eder.

Verem, Sıtma, Frengi, Trahom, Ankilostomyaz vesair hastalıklar bakımından önemli görülen bazı bölgelerde mütehasıs elemanlardan ekipler yapmak, sağlık istasyonları açmak suretiyle faaliyette bulunur. Bazı bölgelerde köyleri gruplara ayırarak her gurupun başına yetmiş bir sağlık memuru ve muafiyetine köy sağlık memurları, köy ebeleri, sıtma savaş memurları sağlık koruyucuları ve ilaçlayıcılarından ibaret yardımcı vermek suretiyle işlerin daha iyi görülmesini temin eder.

Madde 6 — Kaza sağlık idaresi lüzum gördüğü takdirde, Verem, Sıtma, Frengi ve Trahom mücadelesine ait hususi kanun, nizamname ve talimatnamedeki hükümlerden de faydalanarak daha geniş mücadele faaliyetinde bulunabilir. Kaza sağlık idareleri, Sihhat ve İhtimal Muavenet Vekâletince verilecek emir ve talimat gereğince muayyen yerlerde muayyen maksatlar için yapılacak arama, tarama mücadele ve tedavi faaliyetlerini de tanzim ve idare etmekle mükelleftirler.

Madde 7 — Kaza sağlık idarelerinin sâri hastalıklarla mücadele bakımından yapacakları işler şunlardır :

- Buldukları muhtifin andemik bulaşıcı hastalıkların epidemiolojik karakter ve hususiyetlerini gözönünde bulundurarak bu hastalıkların meydana çıkmasına takaddüm eden devrelerde bilhassa toplulukları ve halkı, çıkması melhuz hastalıklara karşı, koruyucu olarak aşılama, keza aksatmaksızın rapel aşı tatbik etmek;
- İhbarı mecburi hastalıklardan birisi çıktığı haber alındığı veya böyle bir hastalık görüldüğü zaman mahallinde gerekli tetkikati yapmak ve tertibat almakla beraber vakit geçirmeden Sihhat ve İhtimal Muavenet Müdürlüğüne haberdar etmek;
- Sâri hastalık ihbarında veya bu bakımdan şüpheli bir hasta görüldüğünde, laboratuvar muayenelerinden de faydalanarak, yakını teşhis koymağa çalışmak, mümkün olmazsa vilyayetten mütehasıs istemek, sâri hastalık kati olarak teşhis edildiğinde filyasyonunu sirayet yollarını arayarak bertaraf etmek, icabediyorsa haşere ve fare mücadelesi yapmak;
- Sâri bir hastalık tesbit ve teşhis edildiği zaman umumî Hıfzıssıhha Kanununun 72 ve 73 üncü maddelerine göre evde tecridi caiz ise burada mevzuat dairesinde hastayı tecrit ederek ihtilattan menetmek,

T.C. Resmî Gazete

Kuruluş tarihi: 7 Ekim 1286 - 1920

İdare ve yazı işleri için
Başvekalet Negriyat ve Müdevvenat
Umum Müdürlüğüne
müracaat olunur

4 NİSAN 1955
PAZARTESİ

Sayı : 8972

KARARNAME

Karar Sayısı : 4502

Sıhhat ve İctimal Muavenet Vekâletince yeniden hazırlanan ilâşik «Hastaneler Talimatnamesi» nin mer'iyete konulması, 25/2/1942 tarihli ve 2/17413 sayılı ve hastane tabiplerinin mesai saatleri hakkındaki 17/8/1931 tarihli ve 11641 sayılı kararnamelerin mer'iyetten kaldırılmaları; mezkûr Vekâletin 31/1/1955 tarihli ve 2690 sayılı yazısı üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 25/2/1955 tarihinde kararlaştırılmıştır.

25/2/1955

REİSİCUMHUR VEKİLİ
E. KORALTAN

Başvekil V. Devlet Vekili Devlet Vekili Devlet Vekili Adliye Vekili
O. Ş. ÇİÇEKDAĞ Başvekil Yardımcısı Dr. M. SAROL O. KAPANI O. Ş. ÇİÇEKDAĞ

Mâllî Mü. Vekili V. Dahiliye Vekili Hariciye Vekili V. Maliye Vekili Maarif Vekili
H. POLATKAN Dr. N. GEDİK S. AĞAOĞLU H. POLATKAN C. YARDIMCI

Nafia Vekili İkt. ve Ticaret Vekili Sıh. ve İc. Muav. Vekili Güm. ve İht. Vekili
K. ZEYİNOĞLU S. YIRCALI Dr. B. UZ E. KALAFAT

Zirnat Vekili Münakalat Vekili Çalsma Vekili İşletmeler Vekili
N. ÖRKEN M. ÇAVUŞOĞLU H. ERKMEN S. AĞAOĞLU

Hastaneler Talimatnamesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Umumi hükümler

Madde 1 — Hastaneler, yatırarak ve ayakta muayene ve tedavi eden ve gerekli sıhhi ve fenni şartları haiz bulunan müesseselerdir.

Madde 2 — Füsusi kanunlara istinaden kurulmuş hastanelerle, hususî talimatnamesi bulunan Devlet hastane ve müesseselerinden maada bîlûnum resmî hastanelerde bu Talimatname hükümleri tetkik olunur. Diğer Vekâletler ve iktisadi Devlet teşekkülleri kendilerine bağı hastanelerde talimatname hükümlerini aynen veya tadifen tatbik edebilirler.

İKİNCİ BÖLÜM

Hastaların müracaat ve kabulüne dair hükümler

Madde 3 — Hastanelere, hastalıkları tıbbî, cerrahi vesair vasıtalarla şifa bulabilecek veya salâh kesbedebilecek bîlûnum hastalar kabul olunur.

Hastalıkları yatırılarak tedaviyi gerektirmiyenler ayakta poliklinik muayene ve tedavisine tabi tutulurlar.

Madde 4 — Hastanelere ücretsiz ve ücretli olmak üzere iki şekilde hasta kabul edilir.

1 — Hastanelere ücretsiz kabul edilecekler :

Hastanelere ücretsiz olarak kabul edilecek, muayene ve tedavileri ücretsiz olarak sağlanacak hastalar şunlardır :

a) Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 153 üncü maddesine göre doğum yardım yapılmaması zarurî bulunan bîlûnum gebeler ve loğusalarda doğum güçlükleri geçen ve doğuma ilgilî bir intan ve övtilâtlâ müracaat eden hastalar.

Normal doğumlarda hasta azami bir hafta, doğum sonu husule gelen ihtilâtlarda şifa veya salâh edileinceye kadar alınabilir. Doğumdan mütevellit delilik hallerinde ise had araz geçinceye kadar müessesede alınabilir.

Had araz geçtikten sonra hasta sahiplerine teslim edilir veya bir aklı hastanesine gönderilir.

Her loğusa hastaneden çıkarken çocuğunu da beraber götürmeye mecburdur. Ancak yaşayabilmeleri için hususî bakım ve itinaya muhtaç görülen çocuklar lüzumu kadar hastanede alınabilirler.

Fakir ve muhtaç kadınların doğurmuş oldukları çocuklarına hastanelerde bir takım kundak verilebilir.

Doğum sırasında veya doğumu mütaalâp anneleri ölen çocukların sahipleri tarafından alınması için derhal kendilerine tebligat yapılır. Annenin ölümlünden itibaren bir ay zarfında hastaneden alınmayan çocuklar hakkında 5337 sayılı kanun hükümleri gereğince mahkemelerce korunma tedbirleri alınarak ilgilî makamlar tarafından bakılıp yetiştirilmelerini temin için keyfiyet derhal mahalli sıhhat ve ictimal muavenet müdürlüğüne veya Hükümet tabipliğine bildirilir.

b) Umumi Hıfzıssıhha Kanunu hükümlerine göre, sari bir hastalığa tutulmuş olup da tecridi icabedenler.

c) Fakrihali müteber bir vesika ile sabit olan ve üzerinde parası olmayanlar (Fakrihal vesikasının kanaatbahş olmadığı hallerde, müs-

EK-21

**MÜBECCEL VERSAN İLE 2 EKİM 2010 TARİHİNDE YAPILAN
TELEFON GÖRÜŞMESİ KAYITLARININ DÖKÜMÜ:**

SAAT: 19:30

Hülya Öztürk: Mübeccel Hanım merhabalar, ben Hülya Öztürk, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalında Araştırma Görevlisiyim. Babanız Dr. Behçet Uz ile ilgili bir Yüksek Lisans Tez çalışması yapmaktayım. Sizden önce Sancar Maruflu Bey ve Prof.Dr. Münci Kalayoğlu ile görüştüm ve birtakım bilgiler edindim. Münci Bey sizin telefonunuzu verdi, bu hususta sizin de yardımcı olabileceğinizi söyledi. Size birkaç soru yöneltsem cevaplayabilir misiniz?

Mübeccel Versan: Efendim buyurun, nerden arıyordunuz bu arada, alamadım ben sesinizi.

Hülya Öztürk: Eskişehir

Mübeccel Versan: Neden böyle bir çalışma düşündünüz, babamın yaptıkları ortada evet ama siz neden babam hakkında çalışmayı düşündünüz?

Hülya Öztürk: Dr. Behçet Uz, toplumda kişiler arasından sıyrılmış, her yaptığı işte kendini gösterebilmiş ve insanlara önderlik yapmış bir insan. Sadece hekimlik alanında değil, Belediye Reisliği ve Sağlık Bakanlıkları dönemleri onun topluma önderlik yaptığı görevleri içerisinde gösterilebilir. Çok değerli bir şahsiyet.

Mübeccel Versan: Evet, yaptıklarını biliyorsunuz değil mi? Sağlık Planı düşündü, tam içeriğini bilemiyorum ben, o zamanlar yurt dışındayım ve çok ta meraklı değildim, şimdi olsa öyle yapmazdım. Okurdum. O metinde yok bende. Sancar beyden istedim, defalarca ama bir türlü edinemedim. Şimdi de zor tabi, üstünden o kadar zaman geçti.

Hülya Öztürk: Plana geçmeden aileniz hakkında konuşalım mı biraz? Aileniz hakkında bilgi verir misiniz?

Mübeccel Versan: Biz Denizli'nin Buldan kazasındanız. Dedem Saliz Uz, 3 kez evlenmiştir. Son eşinden olan çocukları: Behçet, Azmi, Fatma, Gülsüm, Raziye'dir. Amcam Azmi Bey İstiklal Madalyası almış ozamanlar. Halamın da tüm çocukluğum boyunca bizle yaşadığını hatırlarım.

Babamın dört çocuğu oldu. En büyüğümüz Mübeşşir Ablamdı. 12 yaşında kaybettik onu, beş seneye yakın romatizma ile mücadele etti. Ama başarılı olamadı. Babam 1955'te DP'de Sağlık Bakanıyken, şimdi olsa Mübeşşiri kurtarabilirdik dediğini hatırlarım. Demek ki o zaman çaresi bulunmuş. Çok hareketliydi Mübeşşir, Fransız okulunda okuyordu. Spor yapardı, Karşıyaka'da yüzme müsabakalarına katılırdı. O dönem mayolar yün ve kalın, kurumazdı ve romatizma olmuş işte bizde geç anladık. Hatta ağrım var diye hastalığın ilerleyen dönemlerinde sabahları aspirin içmeye başlamıştı. Anlayamadık o zamanlar hemen.

Sonra ben geliyorum Mübeccel Versan: 86 yaşındayım, İstanbul Vaniköy'de oturuyorum. Babam İzmir'de Belediye Başkanlığı yaparken ben Amerikan Kız Kolejinde okudum ve dört yılda bitirdim. Ortadan sonra Arnavutköy Kız Kolejine gittim, 1946'da mezun oldum. Ankara'ya döndüm. Çalışmak için çok hevesliydim. Amerika'ya bir hospitale burslu çalışmak için gidecektim, ama annem ikna olmadığı için gidemedim. 1948'de evlendim. Eşim Veysel Versan adında iyi yetişmiş bir gençti. Yirmi iki sene büyükelçilik yaptı. İsveç, Endonezya, Macaristan, Ankara, Brezilya, Paris gibi önemli memleketlerde çalıştık. Emekli olunca tekrar merkeze döndük. Veysel Bey çok şevkatli, anlayışlı bir eş oldu her zaman. 5 yıl önce kendisini kaybettim. Hala dün gibidir, iyi ki onu seçmiş ve evlenmişim, bir daha olsa yine Veysel Versan ile evlenirdim. Eşim sayesinde Barselona'da kaldığımız sürede İspanyolca öğrendim. Tek çocuğum Belkıs da orada doğdu. Onun da mükemmel derecede İspanyolcası vardır. Belkız Münci Kalayoğlu ile evli. Biliyorsunuz dimi, organ naklinde önemli bir isim. İstanbul'da Memorial'de çalışıyor şimdi. İdealist bir doktordur Münci, babacım da çok sevdi onu. Çalışkan insanları severdi babam. Belkız iki çocuk büyüttü. Biri Harward'da göz doktoru diğeri New York'ta hukukçu olarak çalışmakta.

Kardeşim Ethem Uz var sonra, Ethem Robert Kolej ve Ankara Hukuk Fakültesini bitirdi. Ticaretle uğraşmak istedi. Açtığımız Bornova Ege Okulunun müdürlüğünü yapmaya başladı. O sırada okulun bazı işleri için yardıma gelen kendisi gibi İzmir Amerikan Koleji mezunu Şahver Hanım ile evlendi. Ali ve Ayşe adında iki çocuğu var Ethem'in.

Diğer kız kardeşim Ödel'di. Ödel İzmir'de bir Kadın-Doğum uzmanıyla evlendi. Kamil ismi, Kamil Kaptanoğlu, üç çocukları oldu. Kurtul, Nilgün, Gül isimleri. Diğer kardeşimiz Salih Uz, Salih babacımı ve annecimi çok üzdü. DP zamanı babamı Yassıada'ya aldılar. O dönemde DP'lilere ve ailelerine düşkünler diyorlar ve itip kakıyorlardı. Salih o dönemde 15-16 yaşında bi çocuk, okulda hırpalanmış çok. Ben o dönemde İsveç'teyim, onu(Salih) da götürmek istedim. Babam çok memnun oldu lakin annecim izin vermedi. Salih ardından hata üstüne hata yaptı. Dul bir hanımla evlendi. Oya hanım, babam hiç istemedi. Oya hanım ile bir oğulları oldu. Ömer ama sonra anlaşamadılar ayrıldılar. Bitürlü dikiş tutturamadı.

Hülya Öztürk: Yorulmadınız değil mi, saat bir hayli ilerledi.

Mübeccel Versan: Hayır ama biraz boğaz ağrısı çekiyorum, müsaade eder misiniz biraz su içeyim?

Hülya Öztürk: Tabi buyurun lütfen.

Mübeccel Versan: Alo, geldim, buyurun devam edelim.

Hülya Öztürk: Biraz babanızın kişiliğinden bahseder misiniz?

Mübeccel Versan: Kimsenin lafıyla hareket etmezdi. İştir, dinler, ölçer, tartardı. Belediye reisliğinden tutun da, diğer tüm siyasi görevlerinde böyle hareket etmiştir. Disiplinli hem de çok. Evini çok severdi, evin kaideleri vardı, herşeyimiz saatliydi. Öğlen yemeğimiz, akşam yemeğimiz, yemeklerde herkes masada olmalıydı ve asla kötü şeyler konuşurmazdı sofrada babacım. Çocuklara çok düşküdü. Bize de öle. Bizi kontrol etmeden yatağına gitmezdi. Çocuklarının iyi yetişmesini isterdi, hep bize destek oldu. Hepimiz ne istiyorsak o işlerle uğraştık. Sadece çocuklarına değil, eşine de çok düşküdü. Annem fedakârdı. Neyimiz varsa annem yapardı, babam yorgun olurdu çok, annem ona hiç problem aksettirmezdi. Babama hep yardımcı olmuştur. Tutukluluk dönemi

anneme büyük darbe oldu. Sağlığını kaybetti annecim. Mağrur ve dürüsttü çünkü ve ağrına gitti babamın tutuklanması. Babamı ziyaretimiz sırasında annem babama hayıflandı; ne oldu hizmet ettin de dedi ve ağladı. Bizi bekleyen asker biz biliyoruz Behçet Bey'i ama naparsınız kurunun yanında yaş da yanıyor. Herkes ayırt ediyordu haklı ile haksızı, bizimle ağlardı o asker çocukcağız da. Babacım ilk toplamada alınmadı, üniversite baskı yaptı, eşitlik sağlanamaz yoksa dedi, sonra almaya geldiler babamı.

O dönemden sonra işte Cemal Kutay, babamdan hatıralarını yazmasını istiyor. Babam kimse okumaz diye istemiyor ama daha sonra ikna oluyor ve hatıralarını yazıyor. Yayınlandı kitap İş Bankası Yayınları'ndan, siz gördünüz mü o kitabı.

Hülya Öztürk: Evet gördüm, Ece Sarkar düzenlemiş yayına. Teşekkür ederim Mübeccel Hanım, çok geç oldu, sizi çok yordum.

Mübeccel Versan: Rica ederim efendim.

Hülya Öztürk: Ben sizi birebir görmek, sohbet etmek de isterim.

Mübeccel Versan: Ben size nasıl ulaşabilirim.

Hülya Öztürk: Telefon numaramı vereyim.

Mübeccel Versan: Kaydediyorum, söyleyin.

Hülya Öztürk: Teşekkür ederim, iyi istirahatler.

Mübeccel Versan: İyi akşamlar.

EK-22:

**BEHÇET UZ'UN KIZI MÜBECCEL VERSAN İLE YAPILAN
GÖRÜŞMENİN SES KAYITLARININ TRANSKRİBİ**

Tarih:13 Ekim 2011 15:15

Görüşme Yeri: Mübeccel Versan'ın evi, Vaniköy, İstanbul

Hülya Öztürk: Mübeccel Hanım, merhabalar..

Mübeccel Versan: Merhabalar, hoş geldiniz..

Hülya Öztürk: Hoş bulduk, asıl ben teşekkür ederim beni evinize kabul ettiğiniz için.

Mübeccel Versan: Rica ederim, nasıl gidiyor çalışmalarınız, son şekli nasıl oldu.

Hülya Öztürk: Yavaş yavaş toparlanıyor, sizlerin vermiş olduğu katkılarla daha da güzel olacak inşallah.

Mübeccel Versan: Sizin için bazı şeyler hazırlattım. Tatlı sever misiniz?

Hülya Öztürk: Evet, çok teşekkür ederim. Zahmet etmişsiniz.

Mübeccel Versan: Bu da rokforlu kiş, tattınız mı? Çay sever misiniz, kahve de hazırlattım.

Hülya Öztürk: Aa evet, severim, çay lütfen. Başlayalım mı yavaş yavaş sorularımıza?

Mübeccel Versan: Ben sizinle 17 30'a kadar sohbet edebilirim, 6'da torunumun yaş günü için karşı tarafa geçeceğim. Araba gelecek.

Hülya Öztürk: Peki, başlıyorum. Dr.Behçet Uz kimdir, okumuş olduğu okullar hangileridir?

Mübeccel Versan: Babacığım, Buldan'da bir müftünün oğlu. Dedemin(Salih Uz) 3. evliliğinden sonra olan bir çocuk, dedelerim uzun süreli yaşamışlar, hepsi eşleri öldükten sonra yenisiyle evleniyor, çocuklarına baktrabilmek için.

Hülya Öztürk: Kaç kardeşler? Aynı anne ve babadan olan çocuklar?

Mübeccel Versan: 3kız 2 erkek... Azmi Uz, İstiklal harbinde çalışmış madalya almış. Amcamın çocukları bizlerden daha çok benzer babama....Babama babasından kalan evi babam amcama bırakmış.

Hülya Öztürk: Annenizin ismi?

Mübeccel Versan: Sıdika Buldanlı, Buldanlıdır, Gürcü asıllı ve Buldan'a buradan gelmişler, derlerdi.

Hülya Öztürk: Annenizle Babanızı Kadir Raşit Paşa mı tanıştırmıştı?

Mübeccel Versan: Evet, Kadir Paşa dayımla tanışıyor ve dayıma açıyor durumu Paşa, dayım olur deyince babama açıyor, babam evlenmek için para olmadığını, bu işin nasıl olacağını bilemediğini, bildirmiş. Hatta yüz görümlüğünü babama takması için dayım almış. Dayımı babam çok sevdi sonra ve 1960 darbesinde babam mahpustayken dayım ölüyor ama biz babam üzülmesin diyerek babama durumu söylemedik. Öyle çok severlerdi birbirlerini.

Hülya Öztürk: Anneniz ve babanız evlendikten sonra bir süre İstanbul'da yaşadılar değil mi?

Mübeccel Versan: Evet, bir süre sonra anne İzmir'e gidelim, burada ne yapacağız diyor, orda kazancımız daha iyi olur, diyor.

Hülya Öztürk: İzmir'e geldiklerinde İzmir yangın alanı olduğunu biliyorum. Öyle mi?

Mübeccel Versan: Evet ondan sonra babam orayı imar ediyor. Yangın alanı her yer.

Hülya Öztürk: Anneniz ve babanız İzmir'e geldiklerinde çocuk sahibiler mi?

Mübeccel Versan: İzmir'de oluyor, 21 yılında kızkardeşim oluyor. Mübeşşir, Veremden öldüğü bilinir alakası yok, Romatizmadan ölüyor, sporcuydu ıslak mayo ile kaldığı ve romatizmaya yakalanıyor. Öldüğünde 13 yaşındaydı. Çok üzüldü annem babam, babam dışarı gidip yenilikleri gördükçe hep çok üzülürdü. Ülkemizde böyle olmasını isterdi.

Hülya Öztürk: Belediye başkanı olmadan ne kadar süre doktorluk yaptı, Behçet Bey?

Mübeccel Versan: 11 sene kaldı belediye başkanı, ama epey yaptı ama yanlış söyleyebilirim.

Hülya Öztürk: Kaç çocuğu oluyor Behçet Beyin?

Mübeccel Versan: Mübeşşir, sonra ben oluyorum, Anadolu adeti erkek olmadığına üzülmüşler. Ama sonra hep benim politikaya girmemi isterdi. Yani iki oğlu vardı ama onları değil beni düşünürdü politikada. Ethem gibi İzmir’de oturuyor olsaydım, ben muhakkak belediye başkanı olurum. Babam benim politikaya girmemi istemesine rağmen iş ciddiye binince Veysel hiç istemedi, boşanırız dedi..İyi bir evliliğimiz vardı ve bende istemedim böyle olunca. İzmirliiler başka türlü seviyorlar arada vefasızlar diyoruz ama aslında başka türlü sever İzmir babamı.

Hülya Öztürk: 4 çocuk var yani, birde Salih Bey var?

Mübeccel Versan: Evet, vefat etti. O da maalesef 61 darbesine denk geldi tam yetişme çağında, o dönem DP’li çocuklarına düşükler diyorlardı, hor bakıyorlardı, okumayı bıraktı. Ethem de onu işe koydu. Babam hiç istemedi onun okulu bırakmasını ama napsın çocukta heves kalmadı

Hülya Öztürk: Sizin eşiniz hakkında birkaç şey söyler misiniz?

Mübeccel Versan: Veysel Versan, büyükelçimiz, 10 sene devletin protokol işlerini yaptı.

Hülya Öztürk: Sizin okuduğunuz okullar nelerdi?

Mübeccel Versan: İzmir’de birinci kordonda evimiz vardı, nerde anasınıfındayız, komşu Rendalardan bir hanım elimden tutup beni okula götürürdü. Fransız okulunda okudum. Babam ev hanımı olayım diye hep enstitüye gitmemi istemiş. Annem de politikacı eşi ve lisan bilmemekten toplantılarda çok sıkıntı çekiyor, onun için lisan öğreneyim diye bana Fransızca, İngilizce ve Almanca eğitimi aldırdı. Veysel ikinci katıptı İspanya da. Orada da İspanyolca öğrendim. İspanyolcam da iyidir, onu da İspanya’da iken öğrendim. İspanyollar sıcakkanlılar ben de oradaki üst düzey bürokratlarla iyi anlaşırdım, ben biraz sıcakkanlıyım ne yapayım. Ortaokulda Amerikan kız Kolejinde İzmir’de okudum. O sırada babam sağlık bakanıydı. Sağlık bakanlığında çok işler yaptı babam, 10 yıllık sağlık planını hazırladı, çok istedi olsun, şimdikiiler uğraşiyor sağlığı rayına oturtmak için, oysaki babamın planı uygulanabilseydi, pek çok sıkıntı kalmayacaktı. En son yaptıkları gene doktorlar aleyhinde,

babamın planında tüm bu sorunları çözecek öneriler vardı. Sağlık ocakları var ya ilk defa babamın zamanında ortaya çıktı.

Babam DP'ye geçeceği zaman annem bana mektup yazmıştı, baban seni dinler, söyle girmesin tekrar politikaya. Annem başında da istememiş bu işleri, Belediye Başkanlığımı da istememiş. Bir hastane açalım ben sana yardım ederim, demiş.

Hülya Öztürk: Kolejden sonra galiba sizin bir hastanede çalışma hikayeniz var?

Mübeccel Versan: Evet, Onu da annem göndermedi. Bu kız giderse gelmez diye yollamadı, gelirdim ben çok memleketime düşkünüm. Ditroitte bir hastaneye, evlenmemiştim, koleji yeni bitirmiştım Ankaraya ailemin yanınada dönmemişim. Ditroitten burs vermişlerdi, ben de aramadım, herşeyim hazırda, babam çok istiyordu bunu: idealistti, amacı kendi kızını gönderip yetiştirecekti, hemşirelerin seviyesinin böylelikle artacağı aşıkardı.

Ankaraya döndüğümde çalışmaya başladım, hatta Ankara sosyetesinde ilk çalışmaya başlayan genç kız bendim. Benden sonra diğer arkadaşlarım başladı çalışmaya. 6 ay çalışabildim.

Hülya Öztürk: Nerde çalıştınız peki?

Mübeccel Versan: İngiliz kültür heyetinde, ilk ingiliz sefiresi: ben koleji yeni bitirmiştım ve bana pek sayın Uz şimdi ne yapacaksınız, dedi. Vallahi bilmiyorum diyince bizimle çalışmak istermisiniz dedi. Bende tabiyki diyince, bana müsaade edin durumu İngiltereyle yazışayım dedi. Akıllı kadın tabi, bakan kızıyım, istediği gibi randevu ayarlabilecek bana. Bir odada iki kişiydik, benden daha fazla istifade ediyorlardı. Bakanlıktan bir randevu alınacak, bana söylerlerdi. Bende Mübeccel Uz diye isteyince hemen verirlerdi randevuyu.

Hülya Öztürk: Bu sırada, çalışırken mi Veysel Beyi tanıdınız?

Mübeccel Versan: Evet, tenis kortlarında tanıştık. Kuluplerde karşılaştık hep. Dans ettik bir kaç kez. Bir Cumhuriyet balosuydu, Veysel gene ortalarda, bende anneme; anne bak ben bunla evlenecem belki demiştım, daha ortada evlenme teklifide yoktu, ama ben aklıma koymuşum, beğenmişim işte heralde. Sana göre çok yaşlı değilmi dedi. 11 yaş vardı aramızda. Yok yok ziyarı yok dedim. Ailesi İstanbullu değildi. Buluşmamız hep çok zor olurdu, babam çok ileri görüşlü

olmakla beraber, nikah yapında ne yaparsanız yapın derdi. Çok az kaldık nişanlı, babam nişanlıyken dışarı çıkmamızı çok istemezdi, martta nişanlandık, Ethem'de hukuk fakültesindeydi, derslere çalışırdı ama beni kuluplere giderken de yalnız bırakmazdı.

Hülya Öztürk: 1947'de mi evlendiniz?

Mübeccel Versan: 1948 de. 1947de tanıdım, Belkıs da 1949 da doğdu, ve hemen İspanyaya gittik, Belkıs orada iken 3 aylık idi.

Hülya Öztürk: Eşiniz büyükelçi? Nerelere gittiniz?

Mübeccel Versan: İlk İspanya'ya gittik, orada uzun kaldık, Beş buçuk sene kadar. Sonra 2 sene istanbula döndük. Bizi diğerlerine göre uzun bıraktılar 4 yıl kalınırdı. İkinci katıpti. Dönünce imtihana girdi, başkatip oldu. Babam ticaret vekiliyken uçakla seyahat ederdi. Ozamanlar uçakla seyahat eden yok, babam vakit kaybetmemek için uçakla giderdi. Ticaret bakanıyken babam çok iş başardı, Silolar falan babamın zamanında başlamış hala da yapılıyor. Babam çalışırdı ama kimseye yaltaklık yapmazdı, her zaman doğru bildiğini söylerdi.

Hülya Öztürk: İstanbul'dan sonra peki?

Mübeccel Versan: İstanbul'da iki yıl kalmamız gerekirken 7 yıl kaldık. Yoktur böyle uzun kalan ama her açıdan zorluyordu bizi. Maddi manevi, o kadar zorlanıyorduk ki annem yazık tenekeyle zeytinyağı alır bize yollardı. Bende babamdan rica ettim biraz uzun kaldık İstanbulda.

Sonra İtalya, Darbeden sonra İsveç, Endonazy, Macaristan ve merkeze geldik. 3yıl burda kaldık.

Hülya Öztürk: Eşiniz ne zaman vefat etti?

Mübeccel Versan: 6 yıl oldu.

Hülya Öztürk: Bir kızınız var?

Mübeccel Versan: Evet Belkıs, Münci bey ile evli,

Hülya Öztürk : İki torununuz var?

Mübeccel Versan: Evet, biri Murat büyük olan göz doktoru, Amerika'da okudu ve çalışıyor, öbürü de hukuk okudu. O tam Amerikalı oldu, Belkıs gibi o da dışarda doğdu. Sinan ismi, bugün de onun yaş günü İstanbul'da çalışıyor.

Münci çok sağlam ve onları çok sıkı yetiştirdi. Çocuk cerrahı olarak yetişti, sonra kalktı Amerikaya gittiler.

Hülya Öztürk: Salih beyden bahsedelim mi?

Mübeccel Versan: Zor bir döneme denk geldi okullarda hakaretler işitti , dul bir bayanla evlenmesi babamın bir dönem onu reddetmesine neden oldu. Babam onu çok severdi oysaki. Salih de onu çok severdi. Ben onu İsveçe götürmek istedim, annemin zaafı vardı izin vermedi. Babam sevindi iyi düşünmüş Veysel dedi. Ama götüremedik. Okul hayatı iyi gitmeyince araba alım satım işine girdi. Babam hiç hoşlanmadı, Ethem de serseri olmasın diye böyle bir işe koydu, babam hapiste bu sıra. Ve o ara Salih o dul hanımla, Oya, çeşmeye giderlermiş, sonra evlendiler, ama sürmedi ve ayrıldılar ve Ömer adında bir oğlu oldu. Salih erken yaşta çok sigara içerdi bundan olsa gerek erken öldü.

Hülya Öztürk: Ethem bey İzmir’de yaşıyor?

Mübeccel Versan: Evet, Ethem çok parlak bir çocuk olabilirdi. Ethem babamın modeli. Baş biçimi, babamın gençliği. Hele şimdi tamamen babam gibi kestiriyor saçını.

Babam her hizmet vereni çok severdi ve heykellerini dikmeye çalışırdı. Atların bile heykelini diktirmiş, atlar kültür parkın yapımında çok hizmet ettiler diye, onların da heykelini diktirmiş babam.

Hülya Öztürk: Ethem bey?

Mübeccel Versan: Kolej mezunu, hukuka girmeden Amerika’ya gitti, dönünce geldi ve hukuku bitirdi ama hukukçu olarak çalışmadı. Bornova’da dayısının işine girdi, ailecek sevmedik bu işi, onun üzerine babam okul kurmak istedi. Ve okul açılıyor, ancak daha sonra Ethem’i buraya getirip okula müdür yapıyor, eşini de burda tanıyıp evleniyor, eşi geliyor okulda daktilo yazıp yardım ediyor, o da kolejli Şahver hanım.

Hülya Öztürk: Behçet Uz baba olarak, insan olarak nasıldı?

Mübeccel Versan: Çok hassas çok şevkatli çok mükemmel bir babaydı. Biz yattıktan sonra gelirdi üstümüzü örter bizi kontrol etmeden yatmazdı. Ben bişi istiyim de yapmasın hatırlamam, müthiş bir hafızası vardı. Bende öle olmak isterdim.

Çok acıdır, çok yorgunda olsa yemeklerde olurdu. Öğlen 1de akşam 8de, kötü şeyler konuşmazdık, susmazdık, oğün neyaptık onları anlatırdık, bende öle öğrendim hala ben tek başıma vaktinde otururum yemeğe, çok muntazam isterim. Belkis da öle yetişti.

Hülya Öztürk: Baba evinizde yardımcınız var mıydı?

Mübeccel Versan: Her zaman doğduğumdan beri. Bir köylü kızı vardı, 3 çocuğu vardı kadının annem onları da yetiştirdi.

İşle ilgili problemleri eve taşımazdı, işini iyi yapmayanların hemen yevmiyesini keserdi.

Hülya Öztürk: CHP'nin Behçet Beye vekillik teklifi nasıl oldu?

Mübeccel Versan: Evet, İnönü kendi söylüyor anneme, annemde paşam dokunmayın bize, biz burda iyiyiz diyor, İnönü de bizim Ankara'da ihtiyacımız var Behçet beye diyor. Ankara öyle bir kazan ki annem korkuyor. İzmir'deyken teklif yapılıyor ve bunları bırakıp Ankara'ya gittik, sonra İstanbul'a sonra tekrar Ankara'ya döndük.

Hülya Öztürk: Ticaret bakanıyken neler yapıyor?

Mübeccel Versan: Orada da yenilikler yapıyor, hamur gibi ekmekler yapıyor. Herkes buğdayını sakladığı ve düşük fiyatlardan dolayı mahsulünü sakladığını İnönü'ye bildiriyor ve diyor ki biz harbe girmedik, halk bu ekmeği yiyor diye, paşaya gösteriyor. Biz zengin bir ülkeyiz bu şartlarda yaşamamalıyız. Ve söylediklerini yaptırıyor, çok az bakanlık yapsa da çok iş başarıyor bu kısa sürede.

DP babamı zorla ikna ediyor geçmesi için. Babam bir kongrede reform yapmaktan bahsediyor. Halk partisi yaşlandı, reform yapmamız lazım diyor. Tabi kongrede kıyamet kopuyor, bakıyor ki dinlenmiyor iniyor, yerine oturuyor ancak o zaman ayrılmayı kafasına koyuyor.

Hülya Öztürk: Nasıl bir siyasetçi olarak görüyorsunuz babanızı?

Mübeccel Versan: Siyasetçi ve politikacı değil, memleketini çok seviyor, dürüst bir adam, insanları seviyor aslında, hep insanlar için çalışıyor. İzmir'i yoktan var etti, yangından sonra harabeydi, it, uğursuz ve hırsız yatağı olacaktı. İzmir'de kültür parka Atatürk heykelini getirtiyor, buradan bir adama diyor ki ben sana

belediyenin bazı arsalarını vereceğim sende bu parktaki molozları, yangın pisliklerini kaldıracaksın demiş, yani demekki beş kuruş cebinden çıkmadan burayı düzeltmiş. İzmir’de yeni bir üniversite kurulacak katip çelebi ismi verilsin deniyor, ama babamın ismi verilmeli.

Hülya Öztürk: Behçet Bey, Belediye başkanlığı yaptığı sürede hekimlik yaptı mı?

Mübeccel Versan: Evet, 3 çocuk yetişiyor neyle geçinecek.

Hülya Öztürk: Milletvekiliyken hekimlik yapıyor mu?

Mübeccel Versan: Evet, kendisini bir siyasetçiden ziyade hekim olarak tanımlıyor.

İzmirdeki Atatürk heykeli yaptırılmıştı ama parası ödenmediği için resim İtalya’da kalmıştı. Babam bu parayı buluyor ve ödeyip resmi İzmir’e getiriyor.

Hülya Öztürk: Ailenin Behçet Bey hakkındaki görüşleri genel olarak nelerdir?

Mübeccel Versan: Herkes çok severdi, saygı duyardı, en basitinden benim büyükannem, annemin annesi çok severdi babamı. Babamda onu çok severdi. Babam tüm büyüklerini çok sever çok sayardı. Belkıs ile çok birlikte olmadılar ama Belkıs onun kıymetlisidir.

Babam hep gelişimi severdi, hapishanedeyken İngilizce öğrenmişti.

Hülya Öztürk: 1960 darbesinden bahsedelim mi?

Mübeccel Versan: Ben İsveç’teyim o dönemde. Babamı hemen almadılar, üniversitenin elemanları dedi ki hepsini almazsanız meşru olamazsınız. Ve babamı bu süreçte aldılar. 10 gün sonra aldılar babamı. Bize telefonla bildirdiler.

Hülya Öztürk: Duruşmalara gidebildiniz mi?

Mübeccel Versan: Kayınbiraderimin karısı gitmiş, karşıdan babamı görmüş Yassıda’da.

Mahkeme süreci ve tüm ihtilali yüz karası olarak görüyorum. Amerikalı bir gazeteci arkadaş hatta şöyle bir yorumda bulunmuş: sizde çok mu var böyle yetişmiş adamlar Fatin bey gibi ki asıyorsunuz bunları.

Hülya Öztürk: Behçet Bey hiç idamla yargılanmadı mı değil mi?

Mübeccel Versan: Evet, ama mahkeme başkanı mahkemedeyken babama şunu söylüyor: siz ki memlekete bu kadar hizmet etmişsiniz? Nasıl bunlarla bir

olabiliyorsunuz?, demiş. Babam da ben memleketime hizmet etmek için bu işin içine girdim, demiş.

Hülya Öztürk: Babanız demokrasi için ne düşünürdü?

Mübeccel Versan: Demokrasiye gönülden bağlı bir kişiydi, önceki yapılanmayı da görmüştü. Atatürk'e hayrandı. Biz İnkılaplarla büyüdük. Ailem Yunan mezalimi ile öldü. Halamın eşi gözünün önünde öldürüldü ve halam bizle yaşamaya başladı.

Hülya Öztürk: Babanız Yassıada'yla ilgili bişiler anlatırmıydı?

Mübeccel Versan: Çok şey anlatmazdı biliyor musunuz? Askerlere çok hayrandı diyemem, ama hepsi babama saygı duyarlardı. Hatta ben İsveç'e gitmeden Yassıada'ya gittik ben Ethem annem, biz ağlıyoruz. Bir asker bekliyor, yanımıza geldi : "hanımefendi naparsınız yaşın yanında kuruda gidiyor." dedi. Yoksa hepimiz biliriz Behçet beyin nasıl olduğunu, demişti.

Hülya Öztürk: Hastalık geçirdi mi hapis dönemi ya da sonrasında?

Mübeccel Versan: Babam çok temizdi, çok bakımlıydı o hapisanede bile. Ben ona İsveç'ten kolay yıkanır çamaşırlar yolluyordum.

Hülya Öztürk: DP'ye geçişinde neler etkili oldu?

Mübeccel Versan: DP'ye geçişte Celal Bayar'ın etkisi büyük. Celal Bayar babamı öğrenciyken tanıyor, sonrasında DP kurulunca babamla konuşuyor ama babam istemiyor, Adnan Menderes ve Celal Bayar babamla saatlerce konuşuyorlar ikna etmek için. Babam da bağımsız olarak girerim şartıyla giriyor ve kazanıyor. Kazandıktan sonra diyorlar ki Behçet Bey gelin yapmak istediğiniz planı gerçekleştirin, bizde bunları yapmak istiyoruz denilince babam geçiyor. Hırsları yok babamın.

Hülya Öztürk: Denizli milletvekili ilk değilmi?

Mübeccel Versan: Evet, babamın bir heykelini dikmek istemişlerdi Denizli'de.

Hülya Öztürk: Çocukları sever miydi?

Mübeccel Versan: Çok çok severdi, işini o yüzden çok severdi.

Hülya Öztürk: Teşekkür ederim Mübeccel Hanım, saatimiz de sizin çıkma saatinize de yaklaştık, sonlandıralım isterseniz.

Mübeccel Versan: Evet, geç kalmayayım bende. İsterseniz bekleyin beni beraber çıkalım. Siz de karşıya geçeceksiniz. Yardımcım size bir çay ikram etsin beklerken.

Hülya Öztürk: Sevindirim, o sürede de sohbetimize de devam ederiz.

EK-23:

**GÖRÜŞMESİ ETHEM UZ İLE 4 EKİM 2010 TARİHİNDE YAPILAN
TELEFON KAYITLARININ DÖKÜMÜ:**

Saat 15.30

Hülya Öztürk: Ethem Bey, merhabalar, ben Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde Dr. Behçet Uz ile ilgili bir yüksek lisans tez çalışması hazırlamaktayım. Sancar Bey ile yaptığımız görüşmede Sancar Bey bana sizin telefon numaranızı verdi. Size birkaç soru sorabilir miyim?

Ethem Uz: Sancar Bey babam ve arşiviyle ilgilenir. Ondan da çok bilgi edinebilirsiniz.

Hülya Öztürk: Evet evet kendisiyle görüştük.

Ethem Uz: Ablam ile görüştünüz mü?

Hülya Öztürk: Mübeccel Hanım ile 2 gün önce uzun uzun konuştuk, kendisini çok yordum.

Ethem Uz: Buyurun sizi dinliyorum.

Hülya Öztürk: Ethem Bey, kendinizden bahseder misiniz?

Ethem Uz: 82 yaşındayım. İzmir’de yaşıyorum. Evliyim, eşimin ismi Şahver Uz. Sırasıyla İstanbul Robert Kolej, Ankara Hukuk Fakültesini bitirdim. İzmir’de ticaret ile meşgul oldum. Ali ve Ayşe adında iki çocuğum oldu. Ali Boğaziçi Turizm okudu ve şuan Bodrum’da bir motel işletmektedir. Ayşe ise İzmir Amerikan koleji mezunu olduktan sonra konfeksiyon işletmeye başlamıştır.

Hülya Öztürk: Babanız hakkında neler söylemek istersiniz?

Ethem Uz: Babam, ...sosyal açıdan yardımsever tarafı ağır basan birisi. Öyleki mesleğinin ilk yıllarında durumu olmayan hastalara ücretsiz bakmıştır. Enteresan tarafı Salih dedem babamın iyi yetişmesini çok istedi. Salih dedem Buldan müftüsüydü. Babamı din hususunda yanında yetiştirmeyi çok istedi. Babam bunu istemedi, müspet bir ilimle meşgul olmak istedi. İzmir’de idadi ve İstanbul’da Tıbbiye okuyor. Hem çalışıp hem okuyor, Milli Mücadele yıllarına

gelir babamın okul yılları. Türkiye Veremle Mücadele Cemiyetini kuruyor. İzmir'e geldiği dönemde de aynı şekilde hep çok çalışıyor, maddi imkânsızlıklar ve İzmir'in Milli Mücadele zamanında yangından çıkmış olması kimsenin İzmir belediye reisliğini istememesini beraberinde getirmiştir. Babama geç yap diyorlar ve babam tereddüt etmeden yapıyor. Pediatri alanında giderek başarı sağlıyorken reisliğe geçiyor. Annem hiç istemiyor iyi bir kazancımız var diyor ve manen de huzurumuz kaçsın istemiyor. 10 yıl belediye reisliği yapıyor. At arabalarının pislikleriyle dolu İzmir'i temizliyor, onlara torbalar yapılmasını sağlıyor. Bu konuyla ilgili karikatür de yapıldı: Belediye başkanı atlara don giydirdi, diye.

Hülya Öztürk: Nasıl bir baba olmuştur peki?

Ethem Uz: Toleranslı bir babaydı, illahi şu mesleği yapacaksınız asla demedi bize, herkes kendi mesleğini seçebilmiştir. Bizleri yetiştirirken iyi tahsil almamızı sağladı, bu konuda hep teşvik edici oldu. Lisan üzerine çok durdu, en az 1-2 lisan öğrenin dedi. Motivasyonu bol olan bir insandı. Hep disiplinli oldu. Annem daha disiplinli idi. Maddi yönden harçlıkları hep annem verirdi. Hiç birimize fazla para vermezlerdi. Harpten yeni çıkıldığı için imkânlar kısıtlı.

Hülya Öztürk: Çalışmaları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Ethem Uz: hım, belediye reisliği, hekimliği yanında pek çok Cemiyetin açılmasında etkili olmuştur. Veremle Mücadele Cemiyeti mesela. Sağlık Bakanı olduğu zaman Ankara'ya alıyorlar, çekiyorlar. Milli Sağlık Planı hazırlıyor ve bunu meclise götürüyor. Kanunlaşsa bugün varolan pek çok problem hallolacaktı. Milli Sağlık Sigortası olacaktı mesela.

Böyle bir babaya sahip olduğumuz için çok şanslıyız, onun gibi hiç birimiz olamayız.

Hülya Öztürk: Ethem Bey, çok teşekkür ederim, vakit ayırdınız. İyi günler dilerim size, eşinize saygılar.

Ethem Uz: Ben de çok teşekkür ederim, iyi çalışmalar size de.

EK-24:

**MÜNİCİ KALAYOĞLU İLE 30 EYLÜL 2010 TARİHİNDE YAPILAN
TELEFON GÖRÜŞMESİ KAYITLARININ DÖKÜMÜ:**

SAAT: 14.34

Hülya Öztürk: Münci Bey merhabalar..

Münci Kalayoğlu: Merhabalar, buyrun, sekreterim arama sebebinizden bahsetti.

Hülya Öztürk: Evet, Münci Bey, Ben Dr. Behçet Uz ve Sağlık Politikaları ile ilgili bir Yüksek Lisans tezi hazırlıyorum. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalında çalışmaktayım. Hocam Doç.Dr. Ömür Elçioğlu ile çalışmamızı yürütmekteyiz. Münci Bey, çok meşgulsünüz biliyorum ama size hızlıca birkaç soru yöneltebilir miyim?

Münci Kalayoğlu: Tabi, dinliyorum sizi.

Hülya Öztürk: Münci Bey, genel cerrahi uzmanısınız ve İstanbul Memorial’de görev yapıyorsunuz değil mi?

Münci Kalayoğlu: Evet evet.

Hülya Öztürk: Dr.Behçet Bey ile yakınlığınız nedir?

Münci Kalayoğlu: Torunu Belkıs Versan’ın eşiyim. Mübeccel Versan ve Veysel Versan’ın kızı.

Hülya Öztürk: Münci Bey, bana Dr. Behçet Bey’in ailesi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Münci Kalayoğlu: Mübeşşir Uz, 12 yaşında romatizmal bir hastalıktan ölmüştür.

Mübeccel Versan, eşimin annesi büyükelçi Veysel Versan ile evlidir. Tek çocukları olmuştur.

Ethem Uz, Şahver hanım ile evlidir. Ali ve Ayşe adında iki çocukları olmuştur.

Ödel Kaptanoğlu, Belkısın teyzesi Kamil Kaptanoğlu ile evli. 3 çocuğu olduğunu biliyorum.

Salih Uz, en küçük ve aileyi en üzeni. Oya hanım ile evlenmiş, Ömer adında bir erkek çocuğu olmuştur. Ama bir süre sonra ayrıldılar.

Dr. Behçet Bey ile ilgili çalışmalarda en çok Mübeccel Versan ilgilenmektedir demem yanlış olmaz heralde. İsterseniz size Mübeccel Hanım'ın telefon numarasını vereyim ve onunla irtibata geçin, çünkü ben çekirdek aile dışında diğer teyze ve amca çocukları hakkında çok bilgiye sahip değilim.

Hülya Öztürk: Çok sevinirim, lütfen.

Hülya Öztürk: Teşekkür ederim Münci Bey, zaman ayırdınız.

Münci Kalayoğlu: Rica ederim, ama dediğim gibi keşke daha çok yardımcı olabilseydim ama bilgim daha kısıtlı. Size de çalışmalarınız da başarılar diliyorum.

Hülya Öztürk: Teşekkür ederim ve kolaylıklar dilerim.

Münci Kalayoğlu: Teşekkürler.

ÖZGEÇMİŞ

Bireysel Bilgiler

Adı-Soyadı : Hülya ÖZTÜRK
Doğum tarihi ve yeri : 19.01.1982/Şavşat
Uyruğu : T.C.
Medeni durumu : Bekar
İletişim adresleri : Büyükdere Mah. Akzambaklı
Sok. Koza Sitesi. M Blok. Daire:1 ESKİŞEHİR

Eğitim Durumu

Hasan Yılmaz İlköğretim Okulu(1988)
Çayeli Merkez Ortaokulu (1993)
Rize Anadolu Ticaret Merkez Lisesi(1996)
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih
Bölümü(1999)
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ
Tarihi Tezli Yüksek Lisans (2003)
Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Öğretimi
Tezsiz Yüksek Lisans(2004)

Mesleki Deneyim

Eskişehir Zafer Dergisi Dershanesi Tarih Ders Öğretmeni(2004-2006)
Eskişehir Çözüm Dergisi Dershanesi Tarih Zümre Başkanı ve Ders
Öğretmeni(2007-2009)
Eskişehir Sürekli Eğitim Merkezi Anayasa/Yurttaşlık Ders
Öğretmeni(2009-2010)

Yayınlar

1.Hülya Öztürk- Cezmi Karasu, Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane ve Onun Kurucusu Dr. Charles Ambroisse Bernard, Geçmişten Günümüze İstanbul'da Sağlık Kongresi, İstanbul 2010, s:388-397.

2. Hülya Öztürk, Tevfik Sağlam ve Verem Savaş Mücadelesi, VI. Meeting of the International Society for the History of Medicine, Barcelona 7-10 September 2011,s:114.

3. Hülya Öztürk-Nilüfer Demirsoy-Ömür Elçioğlu, Mezopotamya Belgeleri İçinde Tıp İlimi, VI. Meeting of the International Society for the History of Medicine, Barcelona 7-10 September 2011, s:88.

4. Hülya Öztürk, Hulusi Behçet Efendi-Frenç Tarihi ve Geçirdiği Evreler, 5.Balkan Tıp Tarihi ve Etiği Kongre Özet Bildiri Kitabı, 11-15 Ekim 2011, 147-155.

5. Ömür Elçioğlu-Hülya Öztürk-Hilmi Özden, Evliya Çelebi Seyahatnamesi ve Budin Vilayeti Üzerine Bir Değerlendirme, 5.Balkan Tıp Tarihi ve Etiği Kongre Özet Bildiri Kitabı, 11-15 Ekim 2011,293-303 s.

6. Hülya Öztürk-Ömür Elçioğlu-Nilüfer Demirsoy, Evliya Çelebi ve Onun Gözüyle Belgrat Vilayeti, 5.Balkan Tıp Tarihi ve Etiği Kongre Özet Bildiri Kitabı, 11-15 Ekim 2011,304-310 s.

7. Hülya Öztürk, Besim Ömer Akalın ve Üzüm ile Tedavi Bahsi, VI. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri, Mersin 11-14 Mayıs 2011,s:66.

Bilimsel Etkinlikler

Sözlü konferans veya seminerler: Menderes Dönemi Sağlık Politikaları ve Üçüncü Menderes Kabinesi İçerisinde Sağlık Bakanı Dr. Behçet UZ, Eskişehir Gençlik Kurultayı